

KADININ GÜÇLENMESİ STRATEJİ BELGESİ VE EYLEM PLANI 2018 - 2023

ANKARA 2018

2

T.C Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

KADININ STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı
(2018 - 2023) elektronik sürümüne aşağıdaki adresten ulaşabilirsiniz.

www.kadininstatusu.aile.gov.tr

KADININ GÜÇLENMESİ STRATEJİ BELGESİ VE EYLEM PLANI 2018-2023

KADININ STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ANKARA -2018

SUNUŞ

Bir ülkenin sürdürülebilir kalkınmayı başaran ülkeler arasında yerini alabilmesinin yolu, kadınların ekonomik ve sosyal olarak güçlenmesinden geçer.

Diğer yandan günümüz dünyasında ortaya çıkan gelişmeler, insanı değerlerin yaşatılması ve güçlendirilmesini önemli kılmaktadır. Bu nedenle, kadınların güçlenmesinin önemini sadece cinsiyet temelli bir anlayışla açıklamak, gelecek nesilleri büyütme, yetiştirmeye ve aileye güç katma değerini göz ardı etmek mümkün değildir.

Dolayısıyla kadının güçlenmesi, bireysel hak ve menfaatlerine erişim sağlama; aile ve toplumsal yapımızın güçlenmesi bakımından son derece hayatı bir hedeftir.

Kadının güçlü olduğu bir toplumda aile ve ülke de güçlü olur. Cumhuriyetimizin 100. kuruluş yıldönümüne hazırlanırken, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olarak “Güçlü Kadın, Güçlü Aile, Güçlü Türkiye” hedefiyle çalışmalarımıza devam ediyoruz.

Ülkemizde son 15 yılda, kadının toplumsal statüsünün güçlendirilmesi, kadın-erkek fırsat eşitliğinin sağlanması, kadının insan haklarının korunması, kadına yönelik şiddet ve istismarın ortadan kaldırılması konularında reform niteliğinde anayasal ve yasal düzenlemeler yaptık.

Kadın çalışmalarımızı “kadının güçlenmesi”, “kadına yönelik şiddet ile mücadele” ve “erken yaşta ve zorla evliliklerle mücadele” olmak üzere üç eksende yürütüyoruz.

“Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı”nın (2016-2020) ardından “Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı”nı da (2018-2023) uygulamaya koymuyoruz. “Erken Yaşa ve Zorla Evliliklerle Mücadele Eylem Planı”nı da en kısa zamanda uygulamaya geçireceğiz.

Kadınlarımızın insan onuruna yakışan bir hayat sürdürmeleri, ayrıca eğitim, bilim, siyaset, ekonomi ve çalışma hayatı başta olmak üzere her alanda hak ettikleri yeri almaları ve bu alanlara değer katmaları için kapsamlı

çalışmalar yürütüyoruz.

Kadının güçlenmesi vizyonumuzu aynı zamanda uluslararası platformlara da taşıyoruz. Türkiye'nin 2015 yılında G20 dönem başkanlığı sırasında, ekonomik büyümeye hedefine ulaşmanın ancak kadının statüsünün yükseltilemeye duyarlı olunarak mümkün olabileceği görüşünden hareketle Kadın20 (W20) platformunun kurulmasına Türkiye olarak biz öncülük ettik.

İslam İşbirliği Teşkilatı'na üye ülkelerde kadın meselelerinin istişare edileceği "Kadın Danışma Konseyi" de yine Türkiye'nin dönem başkanlığını yürüttüğü süreçte Sayın Cumhurbaşkanımızın çağrısıyla ülkemiz öncülüğünde kuruldu.

"Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı" (2018-2023) ile kadının güçlenmesi alanında kat ettiğimiz mesafeyi daha da ileriye taşımayı hedefliyoruz.

Bu çalışma, kadının güçlenmesi konusunda hazırlanan kapsamlı bir eylem planıdır. Beş ana eksende oluşturulan çalışmaların yürütülmesi sürecinin başarısı, ilgili Bakanlık ve kamu kurumlarının, yerel yönetimlerin, üniversitelerin, sivil toplum kuruluşlarının, meslek kuruluşlarının ve özel sektörün de desteğini, sorumluluğunu ve işbirliğini gerektirmektedir.

Eylem Planı'nın faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi noktasında her bir kurumumuzun sorumluluğunun bilincinde hareket edeceğine, yıllık plan ve programlarını, bütçe tekliflerini bu belgeyi de göz önünde bulundurarak hazırlayacaklarına inanıyorum.

Bu vesileyle Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nın hazırlanmasında emeği geçen tüm paydaşlarımıza ve çalışma arkadaşlarımıza teşekkür ediyor, Eylem Planı'nın kadınlarımızın güçlenmesine yönelik çalışmalarımızı daha da ileriye taşımamasını diliyorum.

Dr. Fatma Betül SAYAN KAYA
AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANI

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	10
GİRİŞ VE GENEL ÇERÇEVE	16
KADININ GÜÇLENMESİ STRATEJİ BELGESİ	41
EĞİTİM	42
SAĞLIK	56
EKONOMİ	70
KARAR ALMA MEKANİZMALARINA KATILIM	94
MEDYA	108
KADININ GÜÇLENMESİ EYLEM PLANI	115
EĞİTİM	117
SAĞLIK	149
EKONOMİ	169
KARAR ALMA MEKANİZMALARINA KATILIM	209
MEDYA	227
KAYNAKÇA	246

KISALTMALAR

AB.....: Avrupa Birliği

ABIHA.....: Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma

ACŞAP.....: Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması

ADNKS.....: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

AEP.....: Aile Eğitim Programı

AFAD.....: Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı

AİHM.....: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AK.....: Avrupa Konseyi

ASDEP.....: Aile Sosyal Destek Programı

ASPB.....: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

ATHGM.....: Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü

BM.....: Birleşmiş Milletler

BSTB.....: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

BTGM.....: Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü

BTK.....: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu

BYEGM.....: Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü

CEDAW.....: Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi

CTEGM.....: Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü

- ÇATOM ..... : Çok Amaçlı Toplum Merkezi
- ÇGM ..... : Çalışma Genel Müdürlüğü
- ÇHGM ..... : Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- ÇSGB ..... : Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
- DEGM ..... : Din Eğitimi Genel Müdürlüğü
- DHGM ..... : Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- DPB ..... : Devlet Personel Başkanlığı
- DPT ..... : Devlet Planlama Teşkilatı
- DSÖ ..... : Dünya Sağlık Örgütü
- EIGE ..... : Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü
- EPİM ..... : Evrensel Periyodik İnceleme Mekanizması
- EUROSTAT ..... : Avrupa Birliği İstatistik Ofisi
- EYDB ..... : Eğitim ve Yayın Daire Başkanlığı
- EYHGM ..... : Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- GAP ..... : Güneydoğu Anadolu Projesi
- GiGM ..... : Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
- GREVIO ..... : Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetle Mücadele Uzmanlar Grubu
- GSB/KYK ..... : Gençlik ve Spor Bakanlığı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu
- GTB ..... : Gümrük ve Ticaret Bakanlığı
- GTHB ..... : Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

- HÜNEE ..... : Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
- ICPD ..... : Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı
- ILO ..... : Uluslararası Çalışma Örgütü
- IPU ..... : Parlamentolar Arası Birlik
- İBBS ..... : İstatistik Bölge Birimleri Sınıflaması
- İHK ..... : İnsan Hakları Konseyi
- İİT ..... : İslam İşbirliği Teşkilatı
- İŞGÜM ..... : İş Sağlığı ve Güvenliği Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü Başkanlığı
- İŞKUR ..... : Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü
- KASAUM ..... : Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi
- KEFEK ..... : Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu
- KETEM ..... : Kanser Erken Teşhis, Tarama ve Eğitim Merkezi
- KHK ..... : Kanun Hükmünde Kararname
- KİK ..... : Kamu İhale Kurumu
- KOBİ ..... : Küçük ve Orta Büyüklükte İşletme
- KOSGEB ..... : Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
- KSGM ..... : Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
- KSSGM ..... : Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü
- MEB/DÖGM ..... : Milli Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü
- MEB/HBÖGM ..... : Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü

- MEB/İKGM.....: Milli Eğitim Bakanlığı İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü
- MEB/MTEGM.....: Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü
- MEB/MTEGM.....: Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü
- MEB/OÖGM.....: Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü
- MEB/ÖERHGM ....: Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- MEB/ÖYEGM.....: Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü
- MEB/SGB.....: Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı
- MEB/TEGM.....: Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü
- MEB/TTKB.....: Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı
- MEB .....: Milli Eğitim Bakanlığı
- MYK.....: Mesleki Yeterlilik Kurumu
- OPAAW.....: Kadının İlerlemesi İçin Eylem Planı
- RTÜK .....: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
- SDG .....: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri
- SGK.....: Sosyal Güvenlik Kurumu
- SPK .....: Sermaye Piyasası Kurulu
- STK.....: Sivil Toplum Kuruluşu
- SYGM .....: Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü
- ŞÖNİM .....: Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi
- TAÇESE .....: Türkiye Anne Çocuk ve Ergen Sağlığı Enstitüsü

- TBMM ..... : Türkiye Büyük Millet Meclisi
- TKDK ..... : Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
- TNSA ..... : Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması
- TRT ..... : Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
- TSA ..... : Türkiye Sağlık Araştırması
- TSM ..... : Toplum Sağlığı Merkezi
- TTKB ..... : Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
- TÜBİTAK ..... : Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
- TÜİK ..... : Türkiye İstatistik Kurumu
- TÜSEB ..... : Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı
- UCLG ..... : Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı
- UIS ..... : Ulusal İstihdam Stratejisi
- UNESCO ..... : Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
- UNFPA ..... : Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
- YÖK ..... : Yükseköğretim Kurulu
- YSK ..... : Yüksek Seçim Kurulu

GİRİŞ VE GENEL ÇERÇEVE

Türkiye'de kadınların güçlenmesi konusunda yasal alanda pek çok kazanım elde edilmiş; çeşitli kurumsal mekanizmalar oluşturulmuş, mevzuatın uygulamaya yansması için ilgili kurumlarca çalışmalar yürütülmüştür.

Söz konusu kazanımlar büyük bir öneme sahiptir. Ancak, kadınların toplumsal yaşama tam ve eşit bireyler olarak katılımlarında karşılaşıkları engellerin aşılması ve buna yönelik tüm önlemlerin alınması ihtiyacı halen devam etmektedir.

Kadınların yaşadıkları sorunların, pek çok farklı alanla bağlantılı olması nedeniyle konunun bütüncül bir yaklaşımı ele alınması gerekmektedir. Kadın erkek fırsat eşitliği anlayışının tüm ana plan ve programlara yerleştirilmesi amacıyla kadınların güçlenmesinden sorumlu ulusal mekanizmanın çalışmalarının yanı sıra bu alanda faaliyet gösteren tüm kurum ve kuruluşların ulusal mekanizmayla işbirliği içinde hareket etmeleri ve kadın erkek fırsat eşitliği anlayışını politikalara ve uygulamalara yansıtması gerekmektedir.

Kadınların güçlenmesinin sağlanmasına yönelik önlemler kalkınma planları, hükümet programları, stratejik planlar gibi politika belgelerinde yer almaktadır. Öte yandan pek çok farklı kuruluş tarafından kadınların güçlenmesine ilişkin yürütülecek çalışmaların bu konuya özel sistematik bir belgede derlenmesi, bir üst politika metninin ortaya çıkışını sağlamakta; yapılan çalışmaların izlenmesinde de temel bir çerçeve oluşturmaktadır. Strateji belgeleri ve ulusal eylem planları, kadın erkek fırsat eşitliği anlayışının ana plan ve politikalara yerleştirilmesinde önemli araçlardan biri olarak kabul edilmektedir.

Bakanlığımız tarafından, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve kadın erkek fırsat eşitliğinin tüm kamu politikalarına dâhil edilmesi için "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı" hazırlanmış ve 2008-2013 yılları arasında uygulanmıştır.

"Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı" ise 2018-2023 yıllarını kapsayacak şekilde Aile ve Sosyal

Politikalar Bakanlığı (ASPB) koordinatörlüğünde kamu kurum ve kuruluşlarının, yerel yönetimlerin, üniversitelerin, sivil toplum kuruluşlarının, meslek kuruluşlarının, özel sektörün ve ilgili diğer kuruluşların kadınların güçlenmesine yönelik yapacakları çalışmaları içeren bir doküman olarak hazırlanmıştır.

Hazırlık çalışmaları kapsamında, Bakanlığımız tarafından hazırlanan taslak, yapılan çalıştaylar ile ilgili tüm paydaşların görüşüne sunulmuş; ayrıca süreç içerisinde kurumların yazılı görüşleri de alınmıştır.

Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nda beş temel politika eksenine –eğitim, sağlık, ekonomi, karar alma mekanizmalarına katılım, medya- ilişkin mevcut durum, temel amaç, hedefler, stratejiler ve faaliyetler düzenlenmiştir.

Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nda beş temel politika eksenine ilişkin “5 Temel Amaç”, “21 Hedef”, “21 Strateji”, “126 Faaliyet”e yer verilmiştir.

Güçlenmenin Tanımı ve Kapsamı

“Kadınların güçlenmesi”, “kadınların kendi hayatları üzerinde güç ve kontrol sahibi olmalarını ve stratejik seçimler yapma yeteneklerini kazanmaları sürecidir. Kadınların güçlenmesi beş unsurdan oluşmaktadır; “kadınların kendi değerinin farkında olması; seçeneklere sahip olma ve bunlar arasında tercih yapma hakkı; fırsatlara ve kaynaklara erişim hakkı; ev içinde ve dışında kendi hayatlarını kontrol etme gücüne sahip olma hakkı; ulusal ve uluslararası düzeyde daha adil bir toplumsal ve ekonomik düzen oluşturmak için toplumsal değişimin yönünü etkileme becerileri”.

Bu bağlamda, eğitim, öğrenim, farkındalıkın artması, kendine güvenin gelişmesi, seçeneklerin çoğalması, kaynaklara erişimin ve kontrolün artırılması, cinsiyete dayalı ayrımcılık ve eşitsizlik içeren kurumların ve yapıların dönüştürülmesi için çalışmalar yapılması, kadınların ve kız çocukların güçlenmesi sürecinde önemli araçlar arasındadır.¹ (Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (EIGE), 2018).

¹Tanım, Birleşmiş Milletler' in tanımları esas alınarak Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (EIGE) tarafından yapılmıştır.

Düzen yandan, Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nden beşinciisi "toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve tüm kadınların ve kız çocukların güçlenmesi" olarak belirlenmiştir. 2018-2023 dönemini kapsayan Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nın kadınların güçlenmesine yaptığı vurgu, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile de uyumludur.

Ayrıca, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın 2018-2022 yıllarını kapsayan Stratejik Planı'nda Bakanlığın misyonu "Bireyin, ailenin ve toplumsal değerlerimizin korunması, güçlendirilmesi ve geliştirilmesine yönelik sosyal politikalar belirlemek, uygulamak ve uygulanmasını sağlamak" olarak belirlenmiştir. Kadının güçlenmesi, bireysel hak ve menfaatlerine erişim sağlama; aile ve toplumsal yapıımızın güçlenmesi bakımından son derece önemlidir.

Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nın Yapısı

Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nda, "eğitim, ekonomi, sağlık, karar alma mekanizmalarına katılım, medya", beş temel politika ekseni olarak belirlenmiştir.

"Strateji Belgesi" bölümünde, her bir politika eksenine ilişkin mevcut durum hakkında bilgi verilmektedir.

"Eylem Planı" bölümünde ise; kamu politikalarının oluşturulmasında ve uygulanmasında esas alınmak üzere temel amaç, hedefler ve stratejiler belirlenmektedir.

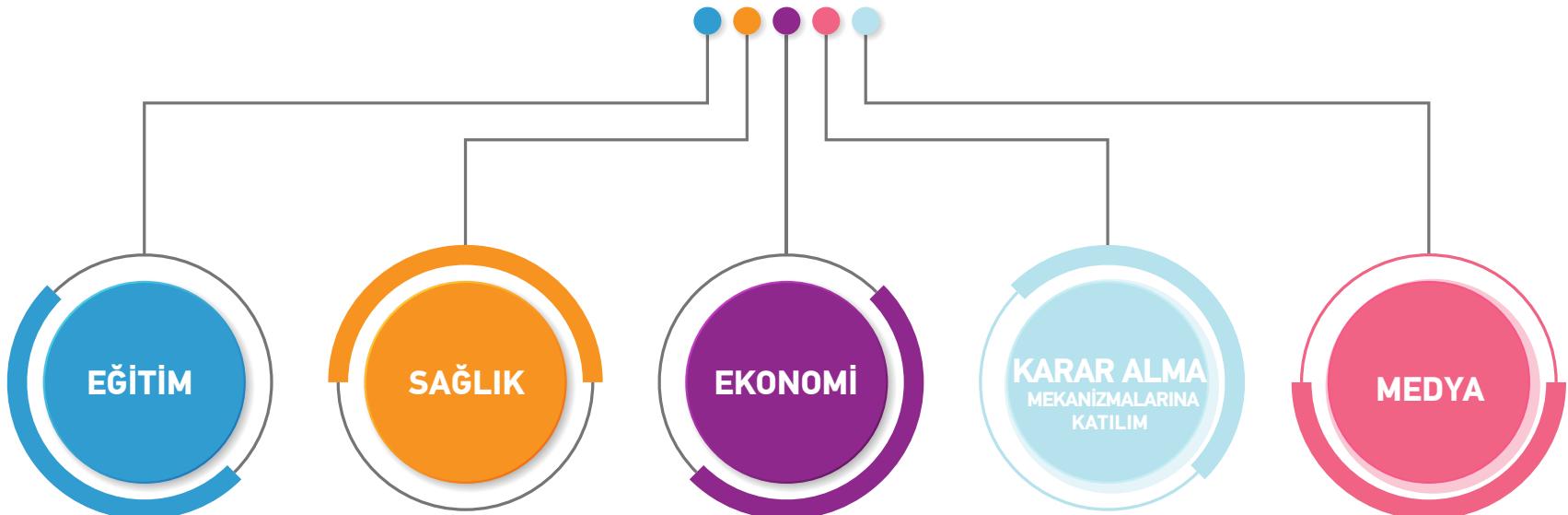
Stratejilere yönelik faaliyetler, sorumlu kurum/şirket işbirliği yapılacak kurumlar, faaliyetin uygulanma süresi, performans göstergeleri ve faaliyetlere ilişkin açıklamalar da yine Eylem Planı bölümünde yer almaktadır.

Tablo1: Eylem Planı Tablolarına İlişkin Açıklama

Stratejiler					
FAALİYETLER [Faaliyet kapsamında ne yapılacağını kısaca tanımlamaktadır]	Sorumlu Kurum	İlgili Kurum	Süre	Performans Göstergesi	Açıklama
	Faaliyeti bizzat yürütmek, süresinde sonuçlandırmak, işbirliği yapılacak kurum/ları harekete geçirmek ve raporlamaktan sorumlu kurum/kuruluşlar yer almaktadır.	Faaliyetin kendi sorumluluk alanına giren kısmını yürütecek, sorumlu kuruluşa somut destek vererek işbirliği yapacak kurum/kuruluşlar yer almaktadır.	Faaliyetin tamamlanmasına ilişkin öngörülen süreyi göstermektedir.	Faaliyetin gerçekleştirilmesine ilişkin temel göstergeler yer almaktadır.	Faaliyetin gerekçesini ve/veya faaliyet kapsamında detayda yapılacak işleri içermektedir.

POLİTİKA EKSENLERİ

KADININ GÜÇLENMESİ
STRATEJİ BELGESİ VE
EYLEM PLANI

Kesişen Politika Alanları

Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nda yer alan politika eksenleri altında ele alınmak üzere kesişen politika alanları belirlenmiş ve bunlar Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nın genelinde amaç, hedef, strateji ve faaliyetlerin oluşturulmasında dikkate alınmıştır. Kesişen politika alanları şunlardır:

- Mevzuat değişiklikleri
- Cinsiyet ayırtırmalı verilerin mevcudiyeti
- Kadın erkek fırsat eşitliği eğitimleri
- İzleme değerlendirme ve etki analizi çalışmaları
- Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme çalışmaları
- Yerel yönetimlerle işbirliği
- Sivil toplum kuruluşları ile işbirliği
- Üniversiteler ile işbirliği
- Özel sektör ile işbirliği
- Engellilik
- Yaşlılık
- Kırsal alanda yaşayan kadınlar
- Geçici koruma/uluslararası koruma başvurusu veya statüsü sahibi kadınlar
- Kız çocukları
- Erkek çocukları da dâhil kadınların güçlenmesi sürecine erkeklerin katılımı

İzleme ve Değerlendirme

Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nda beş politika ekseninde ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına, yerel yönetimlere, üniversitelere, sivil toplum kuruluşlarına, meslek kuruluşlarına ve özel sektörde çeşitli görev ve sorumluluklar verilmektedir. Söz konusu kurum ve kuruluşların Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nda belirlenmiş

olan temel amaçlara ve hedeflere ulaşabilmesi için, Eylem Planı'nda yer alan strateji ve faaliyetleri kendi plan, program ve bütçelerine entegre ederek uygulamaları beklenmektedir.

Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nda yer alan faaliyetlerin hayatı geçmesinde önemli bir diğer husus ise sorumlu kurum ve kuruluşların uygulamalarının sistematik olarak izlenmesi ve değerlendirilmesidir.

Bu çerçevede aşağıda ayrıntıları yer alan izleme ve değerlendirme mekanizmasının oluşturulması öngörmektedir:

- Strateji Belgesi bölümünde yer alan her bir politika eksenine özel “hedefler” ve ayrıca Eylem Planı tablolarda yer alan her bir faaliyete ilişkin “performans göstergeleri” geliştirilmiştir. Bu araçlar, izleme ve değerlendirmeyi kolaylaştıracak ölçülebilir araçlardır.
- Eylem Planı'nda stratejiler altında yer verilen faaliyetlerin izlenmesine ilişkin bir raporlama formatı oluşturulacaktır.
- Eylem Planı'na ilişkin değerlendirmelerde bulunmak üzere sorumlu ve ilgili kurumlardan temsilcilerin katılımıyla ASPB koordinasyonunda her yıl “İzleme Toplantısı” gerçekleştirilecektir. Sorumlu kurumlar belirlenen raporlama formatı çerçevesinde hazırlayacakları raporları, belirlenecek takvime göre yılda bir kez ASPB tarafından geliştirilecek web tabanlı izleme sistemine gireceklerdir.
- Sorumlu kurumlar, her bir faaliyete ilişkin “performans göstergesi”的 gerçekleşme durumunu İzleme Toplantısı sırasında ve raporlama yoluyla sunacaklardır.
- Sorumlu kurumların sunduğu raporlar, ASPB tarafından derlenerek, yıllık “İzleme Raporu” hazırlanacaktır.
- Ayrıca Planın uygulama döneminin sona ermesine bir yıl kala, Plan çerçevesinde Türkiye'de kadınların güçlenmesine yönelik yürütülen çalışmaları bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirmeye ve envanterini çıkarmaya yönelik bir etki analizi çalışması yapılacaktır. Söz konusu etki analizi çalışmasında, her bir politika eksenine özel olarak belirlenen “hedefler”e ulaşılıp ulaşılmadığı analiz edilecektir.

- Etki analizi çalışması sonucu ortaya çıkan öneriler, Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nın 2023 sonrası için güncelleme çalışmalarında girdi olarak kullanılabilecektir.

ULUSAL DÜZENLEMELER²

Türkiye'de başta Anayasa olmak üzere tüm yasalarda kadın erkek fırsat eşitliğinin güvence altına alınması amacıyla önemli düzenlemeler yapılmıştır. Son yıllarda, toplumsal gelişmenin dinamiğine uygun olarak yasalarda gerçekleştirilen kadın erkek eşitliğine ilişkin düzenlemeler dikkat çekmektedir. Kadına yönelik politikalarda yaşanan değişimin en önemli yansımاسını Anayasa'da yapılan değişiklikler oluşturmaktadır.

Türkiye'de kadın erkek eşitliği ilkesi; 2001 yılında Anayasa'nın 41 inci ve 66 ncı maddeleri, 2004 yılında 10 uncu ve 90 inci maddeleri, 2010 yılında ise yine 10 uncu maddesinde yapılan değişikliklerle güçlendirilmiştir.

Anayasa'nın;

- 10 uncu maddesine 2004 yılında "Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür" hükmü eklenmiştir.
- 2010 yılında 10 uncu maddenin ikinci fıkrasının sonuna: "...bu maksatla alınacak tedbirler, eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz" ibaresi eklenmiştir.
- Yapılan bu değişikliklerle devlet cinsiyete dayalı ayrım yapmamanın ötesinde, kadınla erkeğin her alanda eşit haklara, eşit imkânlara kavuşması için düzenlemeler yapmak, gerekli tedbirleri almakla yükümlü kilinmiştir ve pozitif ayrımcılığın önü açılmıştır. 41 inci maddesine; "Aile Türk toplumunun temelidir" ifadesinden sonra gelmek üzere "ve eşler arasında eşitliğe dayanır" hükmü eklenmiştir.

²Eğitim, sağlık, ekonomi, karar alma mekanizmalarına katılım, medya konularındaki ulusal mevzuat detayları ilgili başlıklar altında yer almaktadır.

- 90.inci maddesine; "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklerle ilişkin milletlerarası anlaşmalarla ulusal kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi durumunda çıkabilecek ihtilaflarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır." hükmü eklenmiş, bu çerçevede İstanbul Sözleşmesi ve Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönerek Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) de dâhil olmak üzere, temel hak ve özgürlükleri hedef alan uluslararası anlaşmalar, ulusal düzenlemelerle uyuşmaması durumunda öncelikli konuma getirilmiştir.
- 7 Mayıs 2010 tarih ve 5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile Anayasada değişiklik yapılarak "Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir" hükmü düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler sonucunda, cinsiyet ayrımcılığına maruz kalınması durumunda Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapılabilicektir.

Türk Medeni Kanunu, 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunda yapılan çalışmalar sonucunda, evlilik birliğinin temsilinde kadın ve erkeğe eşit haklar tanınmış; eşlerin müşterek çocuk üzerindeki velayet hakkını birlikte kullanacakları hükmü getirilmiş; eşlerden birinin meslek ve iş seçiminde diğerinin iznini alma zorunluluğu ortadan kaldırılmış; herhangi bir rejim belirlenmemişse kadının emeğini korumayı amaçlayan "edinilmiş mallara katılma rejimi" getirilmiştir.

Yeni Türk Medeni Kanununun yürürlüğe girmesinin ardından "Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun" 9 Ocak 2003 tarihinde kabul edilmiştir. Bu mahkemeler, aile hukukunu ilgilendiren uyuşmazlıklarını çözme yükümlülüklerinin yanı sıra kadına yönelik ve/veya aile içi şiddet olaylarında, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun uygulanmasından, Kanun kapsamında koruyucu ve/veya önleyici tedbir kararına hükmedilmesinden de sorumludur.

1 Haziran 2005'te yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu, kadın erkek eşitliğinin sağlanması, kadınların ve çocuk-

ların bedensel ve cinsel haklarının yasal olarak korunabilmesi için son derece önemli otuzdan fazla değişiklik içermektedir. Türk Ceza Kanununda, kadının mağdur olduğu birçok suç topluma karşı işlenen suçlar kapsamından çıkartılıp, kişilere karşı işlenen suçlar kapsamına alınarak cezaları ağırlaştırılmıştır. Ayrıca, “tore” cinayetleri faillerinin Kanunda öngörülen en ağır ceza olan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılması hükmü getirilmiştir.

2014 yılında, Ceza Kanunu'nda yapılan değişiklik ile cinsel suçlar yeniden değerlendirilerek, bu suçların kapsamının genişletilmesine ve verilen cezaların artırılmasına yönelik tasarısı kabul edilmiş; Kanun ile cinsel saldırı suçu için öngörülen cezalar ağırlaştırılmış, suçun nitelikli hali yeniden düzenlenerek kapsamı genişletilmiştir. Aynı yıl ayrımcılığa ilişkin 122 nci madde “nefret ve ayrımcılık” başlığı ile yeniden düzenlenmiş; “dil, ırk, milliyet, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep farklılığından kaynaklanan nefret nedenile” bir kişinin kamu mal ve hizmetlerinden faydalananının, ya da ekonomik bir faaliyette bulunmasının engellenmesinin, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağına hükmedilmiştir.

4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun 1998 yılında yürürlüğe girmiştir. Avrupa Konseyi İstanbul Sözleşmesi'nin 2011 yılında imzalanmasını müteakip, söz konusu Sözleşme ile uyumlu olarak ASPB bünyesinde, ilgili tüm kurum ve kuruluşların da katkılarıyla 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun hazırlanmış ve 20 Mart 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmelik ise 18 Ocak 2013 tarihinde yayımlanmıştır.

Bunun yanı sıra 4 Temmuz 2006 tarihinden bu yana, 2006/17 sayılı “Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleri ile Tore ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi için Alınacak Tedbirler” konulu Başbakanlık Genelgesi yürürlüktedir.

2005 yılında yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediye Kanununda; büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyelere kadınlar ve çocukların koruma evleri açabilecekleri hükmü düzenlenmişken, 2012 yılında madde

metninde yapılan değişiklik³ ile büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyelerin, kadınlar ve çocukların için konukevleri açmak zorunda oldukları düzenlenmiştir.

Çalışma hayatını düzenleyen İş Kanunu'nda 2003 yılında yapılan değişiklikler ile çalışma yaşamında kadın erkek eşitliğinin sağlanması yönünde önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Yapılan değişiklikler sonrasında; iş akının kurulmasından sonra ertemesine degen iş yaşamında, cinsiyet eşitliğine aykırı hareket edilemeyeceği⁴ hukum altına alınmış, işyerinde cinsel taciz ve kırıcı çalışmaya ilişkin hükümler de ilk kez Kanunda yer almıştır. Bununla birlikte 4857 sayılı yeni İş Kanunu ile esnek çalışma yöntemlerinin bir kısmı yasal temele kavuşmuştur.

10 uncu Kalkınma Planı

2014-2018 yıllarını kapsayan 10 uncu Kalkınma Planı'nda kadın erkek eşitliğini amaçlayan politikalar “Aile ve Kadın” başlıklı bölümün altında yoğunlaşmıştır. “Eğitim”, “Temel Hak ve Özgürlükler”, “Çocuk ve Gençlik”, “İstihdam ve Çalışma Hayatı”, “Nüfus Dinamikleri”, “Girişimcilik ve Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ)” başlıklarları altında da cinsiyet eşitliğine ilişkin çeşitli amaç, hedef ve politikalar belirlenmiştir. Ayrıca Öncelikli Dönüşüm Programları çerçevesinde yer alan, “İşgücü Piyasasının Etkinleştirilmesi Programı” ve “Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Programı”nda toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin amaç, hedef ve göstergelere yer verilmiştir.

10 uncu Kalkınma Planı hazırlık çalışmaları kapsamında Kalkınma Bakanlığı tarafından 46 “Özel İhtisas Komisyonu” ve 20 “Çalışma Grubu” oluşturulmuştur. Toplumsal Cinsiyet Çalışma Grubunda, “eğitim, sağlık, şiddet, istihdam, karar alma ve siyasete katılım” olmak üzere beş temel alanda “alt gruplar” oluşturularak, Türkiye'deki mevcut durumu, sorun alanları ve çözüm önerilerini de kapsayan detaylı bir rapor hazırlanmıştır.

³ “On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”.

⁴ “4857 sayılı İş Kanunu Madde 5, Madde 18/3-(d)”

ULUSLARARASI DÜZENLEMELER

Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve İhtiyari Protokolü:

Birleşmiş Milletler'in (BM) temel insan hakları sözleşmeleri arasında yer alan ve kadın hakları konusunda uluslararası standartları belirleyen ilk sözleşme 1981 yılında yürürlüğe giren CEDAW'dır. CEDAW'ın temel hedefi, toplumsal yaşamın her alanında kadın erkek eşitliğini sağlamak amacıyla, kalıplaşmış kadın erkek rollerine dayalı önyargıların ortadan kaldırılmasını sağlamaktır. Sözleşme taraf ülkelerde kadınlara yönelik ayrımcılığı önlemek için var olan tek yasal ve bağlayıcı uluslararası dokümandır.

CEDAW'a ilişkin olarak hazırlanan İhtiyari Protokol ise 6 Ekim 1999 tarihinde Sözleşmeyi imzalayan ülkelerin onayına sunulmuştur. İhtiyari Protokol'ü onaylayan ülkeler, Sözleşme'nin uygulanmasını denetlemekle yükümlü CEDAW Komitesi'ne Sözleşme'nin tanıdığı hakların ihlali konusunda bireylerce veya gruplarca veya onların rızası ile onlar adına yapılan şikayetleri kabul etme ve inceleme yetkisini tanımişlardır. Türkiye, CEDAW'ı 1985 yılında imzalamış ve Sözleşme 1986 yılında yürürlüğe girmiştir. İhtiyari Protokol ise, 2000'de imzalanmış, 2002'de yürürlüğe girmiştir⁵.

Öte yandan, CEDAW Komitesi Sözleşmenin 21inci maddesinin verdiği yetki çerçevesinde genel tavsiye kararları yolu ile CEDAW maddelerini yorumlamakta, çeşitli alanlarda açıklayıcı tavsiyeler geliştirmektedir.

CEDAW'ın 18inci maddesi uyarınca; taraf devletler her dört yılda bir dönemsel ülke raporlarını CEDAW Komitesi'ne sunmak zorundadır. Bu çerçevede Türkiye, 7. Dönemsel Ülke Raporunu 2014 yılında Komiteye iletmış, 2016 yılında savunmasını gerçekleştirmiştir.

⁵ Bugüne kadar İhtiyari Protokol kapsamında Türkiye aleyhine yapılan başvurular arasında, 14 Temmuz 2009 tarihinde R.K.B. adlı vatandaş tarafından yapılan başvuru neticesinde, Komite 24 Şubat 2012 tarihli kararı ile CEDAW Sözleşmesi'nin 2 (a ve c), 5 (a), 11 (1-a ve d) maddelerinin Türkiye tarafından ihlal edildiğine karar vermiştir.

Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu

1975 yılında BM tarafından "Kadın On Yılı" ilan edilmesi ve ardından düzenlenen Dünya Kadın Konferansları (1975 Meksiko-City, 1980 Kopenhag, 1985 Nairobi) neticesinde kadın hakları konusunda öne çıkan tüm sorun alanlarına vurgu yapan bir belge geliştirilmesi ihtiyacı duyulmuştur. Bu ihtiyaç doğrultusunda 1995 yılında Çin/Pekin'de gerçekleştirilen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı sonucunda Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu isimli iki belge kabul edilmiştir.

Pekin Deklarasyonu, hükümetleri kadının güçlenmesi ve ilerlemesi, kadın erkek eşitliğinin sağlanması ve toplumsal cinsiyet perspektifinin politika ve programlara yerleştirilmesi konularında yükümlü kilmakta ve Eylem Platformunun hayatı geçirilmesini öngörmektedir.

Eylem Platformu ise kadınların özel ve kamusal alana tam ve eşit katılımı önündeki engellerin kaldırılması amacıyla on iki kritik alanda (kadın ve yoksulluk, kadın ve eğitim, kadın ve sağlık, kadına yönelik şiddet, silahlı çatışmalarda kadın, kadın ve ekonomi, karar alma süreçlerinde kadın, kadının ilerlemesinde kurumsal mekanizmalar, kadının insan hakları, kadın ve medya, kadın ve çevre, kız çocukları) çeşitli stratejileri ortaya koymaktadır. Türkiye, Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu'nu hiç çekince koymadan kabul etmiştir. Pekin Eylem Platformu 5 yıllık süreler halinde BM Kadının Statüsü Komisyonu tarafından izlenmektedir. Son olarak 2015 yılında Pekin+20 İzlemesi gerçekleştirilmiştir.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDG)

2000 yılında BM üye ülkelerince Binil Kalkınma Hedefleri bildirisini kabul edilmiş ve başta yoksullukla mücadele olmak üzere, evrensel eğitime erişim, çocuk ve anne ölümlerinin azaltılması, HIV/AIDS ile mücadele, çevresel sürdürülebilirlik, kalkınma ve toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadının güçlendirilmesi gibi konularda 8 ana hedef belirlenmiştir. Bu hedeflere 2015 yılında erişilmesi için hükümetlere çağrı yapılmıştır. Binil Kalkınma Hedefleri, 2015 yılında Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin kabul edilmesiyle yürürlükten kalkmıştır.

25-27 Eylül 2015 tarihlerinde gerçekleştirilen BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesinde 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri tüm BM üyelerinin (193 ülkenin) imzası ile kabul edilmiştir.

2030 yılına kadar ulaşılması planlanan toplam 17 ana hedef ve bunlara bağlı 169 alt hedef bulunmaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin 5inci maddesi “toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve tüm kadın ve kız çocukların güçlenmesi”dir.

5. Hedef özel bir hedef olmakla birlikte, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ilişkin tüm çabalar 17 hedefin içinde ortak kesen olarak yer almaktadır. 5inci madde altında yer alan hedefler şunlardır:

5.1 Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türlü ayrımcılığın her yerde sona erdirilmesi,

5.2 Kamuya açık ve özel alanlarda bütün kadınları ve kız çocuklarını hedef alan, insan ticareti ile cinsel ve diğer istismar türleri dâhil olmak üzere her türlü şiddetin sona erdirilmesi,

5.3 Çocuk yaşta, erken ve zorla evlilikler ile kadın sünneti gibi bütün zararlı uygulamaların sona erdirilmesi,

5.4 Kamu hizmetleri, altyapı ve sosyal koruma politikaları temin ederek ve ulusal koşullara uygun olarak hane içinde ve aile içinde sorumluluk paylaşımının teşviki ile ücretsiz bakım işinin ve ev işçiliğinin tanınması ve değerli kılınması,

5.5 Kadınların siyasi, ekonomik ve sosyal hayatı karar alma sürecinin her basamağına tam ve aktif katılımının sağlanması ve bu alanda liderlik için eşit fırsatlara sahip olması,

5.6 Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Programı ve Pekin Eylem Platformu ile bunların gözden geçirme konferanslarının sonuç belgelerinde kararlaştırıldığı üzere; cinsel sağlık ve üreme sağlığı hakları ile üreme haklarına küresel erişim imkânının sağlanması,

5.7 Kadınlara hukuk kaideleri çerçevesinde ekonomik kaynaklara eşit erişim imkânı sağlanması ve yanı sıra ulusal gayrimenkul ile diğer türden mal varlıklarıyla ilgili mülkiyet ve idare hakkı, finansal hizmetler, miras ve

doğal kaynaklara erişimlerinin sağlanması,

5.8 Kadınların güçlenmesini sağlamak üzere başta bilgi ve iletişim teknolojileri olmak üzere yardımcı teknoloji kullanımının artırılması,

5.9 Toplumsal cinsiyet eşitliğinin tesisi ve her alanda kadınların ve kız çocukların güçlenmesi için güçlü politikalar üretilmesi, izlenmesi ve var olanların takviye edilmesi ve uygulanabilir mevzuat geliştirilmesi.

BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ve BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme

16 Aralık 1966 tarihli BM Genel Kurulunda onaylanarak kabul edilen bu sözleşmeler “İkiz Sözleşmeler” olarak da anılmaktadır.

Türkiye İkiz Sözleşmeleri 2000 yılında imzalamış, 2003'te onaylanmıştır. İnsan Hakları Evrensel Bildirisinin yayınlanmasıından sonra üye devletlere ekonomik, sosyal ve siyasi haklar konusunda uluslararası hukuki yükumlülükler yükleyen bağlayıcı nitelikteki İkiz Sözleşmeler, medeni ve siyasal hakların kullanılmasında, evlilik birliğinde, ekonomik ve sosyal hakların kullanılmasında, çalışma koşullarında ve ücretlendirmelerde kadın erkek eşitliğini güvence altına almakta, kadınların analık döneminin korunmasına ilişkin hükümlere yer vermektedir.

BM Evrensel Periyodik İnceleme Mekanizması (EPİM)

EPİM 2006 yılında kurulan BM İnsan Hakları Konseyinin (İHK) 2008 yılında faaliyete geçirdiği, tüm BM üye ülkelerinin insan hakları performansının diğer devletler tarafından incelendiği bir süreçtir. İnceleme, dörder yıllık aralıklarla İHK Başkanının başkanlığında, tüm İHK üyesi ülkeler (47) ve tüm gözlemci ülkelerin katılımıyla düzenlenen Çalışma Grubu Toplantısı çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Ülkeler inceleme sonunda kabul ettiği tavsiyeleri dört yıl sonra yapılacak ikinci incelemeye kadar yerine getirme taahhüdü üstlenmektedir. Türkiye'nin ilk incelemesi 2010, ikinci incelemesi 2015 yılında gerçekleştirılmıştır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde yer alan hakları güvence altına almak amacıyla 1950 yılında Avrupa Konseyi (AK) tarafından imzaya açılan Sözleşme'nin 14 üncü maddesinde cinsiyet dâhil ayrımcılık yasağı getirmektedir. Sözleşme'nin 7 nci Protokol'ünün 5 inci maddesi "eşler arası eşitlik" ilkesine ilişkin iken 12 nci Protokol'ünün 1 inci maddesi "ayırımcılığın genel olarak yasaklanması"na ilişkindir.

Türkiye 1954'te Sözleşmeyi onaylamış, 1987'de de Sözleşme ile kurulan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) bireysel başvuru hakkını tanımıştır. Mahkemenin zorunlu yargı yetkisini ise 1990'da kabul etmiştir.

AİHM kararlarının uygulanması ise AK Bakanlar Komitesi'nin denetimine tabiidir. Bu çerçevede, Türkiye, AİHM'in açıkladığı kararlar neticesinde, ilgili ihlalin giderilmesini (bireysel önlemleri) sağlanmanın yanı sıra, başvuruya konu ihlali herkes için ortadan kaldırma ve böylece ihlalin tekrarlamasına mâni olacak genel önlemleri (mevzuat veya uygulama değişiklikleri) alma sorumluluğunu da üstlenmiştir.

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)

Türkiye'nin AK Dönem Başkanlığı sırasında İstanbul'da imzaya açılan "Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi", "İstanbul Sözleşmesi" olarak da anılmaktadır. Türkiye, 11 Mayıs 2011 tarihinde Sözleşme imzaya açıldığında ilk imzalayan ülkelerden birisi olmuş, 24 Kasım 2011 tarihinde parlamentosunda diğer ülkelerden önce onaylamış, 14 Mart 2012 tarihinde onay belgesini Avrupa Konseyi Sekretaryasına iletten ilk ülke olmuştur.

Sözleşmede kadına karşı şiddetle mücadelede kapsamlı bir hukuki çerçeve oluşturmak üzere, önleme (prevention), koruma (protection), kovuşturma (prosecution) ve mağdur destek mekanizmaları oluşturma politikaları (policy) konularına yer verilmiştir.

Sözleşme 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin izlenmesi Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetle Mücadele Uzmanlar Grubu (GREVIO), Taraflar Komitesi ve ulusal parlamentolar tarafından gerçekleştirilmektedir. Türkiye'nin GREVIO tarafından yapılan ilk denetim süreci 2017 yılında tamamlanmış olup, 2018 yılında GREVIO Ülke Raporu'nun yayınlanması beklenmektedir.

Avrupa Birliği (AB)

Kadın ve erkek arasında eşitlik, Avrupa Birliğinin dayandığı temel ilkelerden biri olup, buna ilişkin düzenlemeler, Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliğinin İşleyishi Hakkında Antlaşma'da (ABİHA) yer almaktadır.

Avrupa Birliği Antlaşması'nın 2 inci ve 3 üncü maddesinde kadın erkek eşitliği ve ayrımcılık yapmama ilkesi vurgulanmıştır.

ABİHA'nın Birliğin dayandığı temel ilkeleri düzenleyen birinci kısmı kapsamında, tüm faaliyetlerde erkekler ile kadınlar arasındaki eşitsizliği gidermek ve eşitliği desteklemek (8 inci madde) ve cinsiyet temeline dayalı ayrımcılıkla mücadele etmek için çaba gösterme (10 uncu madde) hedeflerine yer verilmiştir.

Sosyal politika kapsamında Birlik üyesi devletlerin kadın ve erkek işçilere, aynı veya eşit değerde iş için eşit ücret ilkesinin uygulanmasını sağlaması ile istihdam ve meslek konularında erkekler ve kadınlara eşit fırsatlar ve eşit muamele ilkelerinin uygulanmasını sağlayan tedbirlerin alınması yükümlülüğü de ABİHA'nın 157. Maddesinde düzenlenmiştir.

Birlik ABİHA'nın 151. ve 153.maddelerinde çalışma koşulları ve sosyal haklar bakımından kadın ve erkek arasında eşitlik sağlamaya yönelik faaliyetleri desteklemeyi öngörmüştür.

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartında ise cinsiyet temeline dayalı ayrımcılık da dâhil olmak üzere, her türlü ayrımcılığın yasak olduğu (21 inci madde) ve kadın-erkek eşitliği ilkesi (23 üncü madde) yer almaktadır.

Ayrıca, AB tarafından yayınlanan eşit işe eşit ücret, mesleki eğitim, sosyal güvenlik, meslekte yükselme, mal

ve hizmetlere erişimde eşit muamele, kadınların hamilelik ve analık dönemlerinin korunması, ebeveyn izni gibi hususları düzenleyen direktifler bulunmaktadır.

İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) Kadının İlerlemesi İçin Eylem Planı (OPAAW)

2008 yılında Kahire'de düzenlenen İİT Üyesi Ülkelerin Kalkınmasında Kadınların Rolü konulu 2. Bakanlar Konferansı sırasında Kadının İlerlemesi İçin Eylem Planı (OPAAW) kabul edilmiştir. Söz konusu Eylem Planı'nda 9 ana hedef bulunmaktadır:

- 1. Kadınların Karar Alma Mekanizmalarına Katılımı:** kadınların karar almanın tüm kademelerinde siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel temsilinin sağlanması
- 2. Eğitim:** kadınların ve kız çocukların okuma-yazma programlarının yanı sıra her kademedede mesleki ve beceri eğitimi imkanları dahil kaliteli eğitime erişimi için fırsat eşitliği sağlanması.
- 3. Sağlık:** kadınların ve kız çocukların nitelikli sağlık bakımı ve hizmetleri, temiz su ve hijyen hizmetlerine ve yanı sıra yeterli ve sağlıklı besin kaynaklarına erişimlerinin iyileştirilmesi.
- 4. Ekonomik Güçlendirme:** kadınların kamuda ve özel sektörde eşit ekonomik fırsatlara erişimlerinin artırılması.
- 5. Sosyal Koruma:** kadınların sosyal ihtiyaçlarının, güvenliklerinin ve esenliklerinin sağlanması ve bu hususta iyileştirme yapılması.
- 6. Kadınların Şiddetten Korunması:** kadınları ve kız çocukların hedef alan her türlü toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık, insan ticareti ve diğer zararlı uygulamalarla mücadele edilmesi. Kadınları ve kız çocukların hedef alan, fırsatlardan yoksun bırakma dahil çeşitli şiddet türleriyle mücadele edilmesi ve önleyici tedbirler ve mağdurların rehabilitasyonu ile faillerin cezalandırılmasına ilişkin yasal hükümler aracılığıyla kadınların haklarından tam olarak faydalananlarının sağlanması.

7. Kriz Durumlarında Kadın: özellikle kırsal kesim kadınları olmak üzere kadınlara ve kız çocuklarına silahlı çatışmalarda, doğal ve insan kaynaklı afet durumlarda, yabancı işgali altında, zorla yerinden edilme ve diğer hassas durumlarda koruma ve insani yardıma erişim imkânı sağlanması. İİT Üye Devletleri ayrıca, 1325 Sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı'na uygun olarak, çatışma çözümü, barış ve güvenlik konularında kadınların rol almasını teşvik edeceklerdir.

8. Afet Durumlarında Kadın: kadınlara insani yardım sağlanması ve başta kırsal kesimlerde olmak üzere, doğal afetlerde kadınların korunması.

9. Silahlı Çatışmalarda Kadın: silahlı çatışma ve çatışma sonrası durumlarda, yabancı işgali altında, zorla yerinden edilme durumlarda ve insan kaynaklı diğer afet durumlarda kadınları hedef alan cinsel istismar ve insan ticareti dahil farklı şiddet türleriyle mücadele etmek üzere gereklili tüm koruyucu ve önleyici tedbirlerin alınması.

Öte yandan Eylem Planı ile Kahire'de İİT Kadın İlerlemesi Teşkilatının kurulması öngörmüştür. Söz konusu Teşkilatın faaliyete geçmesi için çalışmalar sürdürülmektedir.

2016 yılında Türkiye'nin ev sahipliğinde düzenlenen İİT Üyesi Ülkelerin Kalkınmasında Kadınların Rolü konulu 6. Bakanlar Konferansı sırasında ise Gözden Geçirilmiş OPAAW Belgesi kabul edilmiş ayrıca Türkiye'nin önerisiyle bir Kadın Danışma Konseyinin kurulmasına karar verilmiştir.

Söz konusu Konsey, iki yılda bir düzenlenen İİT Üyesi Ülkelerin Kalkınmasında Kadınların Rolü Bakanlar Konferansının Danışma Konseyi olarak; OPAAW'ın uygulanması, kadınların gelişimi ve güçlenmesi konularında politikalar oluşturmak ve danışma fonksiyonu yürütmekle görevlidir.

Diger Uluslararası Düzenlemeler

Öte yandan, kadınların güçlendirilmesi ve kadın erkek eşitliğinin sağlanması konusunda gerçekleştirilen çा-

lışmalara; Türkiye'nin de taraf olduğu ya da katkıda bulunduğu AK Avrupa Sosyal Şartı, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmeleri, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, BM Kadınların Siyasal Haklarına İlişkin Sözleşme, BM Engelli Hakları Sözleşmesi, AK İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi, AK Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi, AK Avrupa Kentsel Şartı, Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı, BM Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Programı (ICPD) gibi uluslararası düzenlemeler ve sözleşmeler de temel oluşturmaktadır.

KURUMSAL YAPILANMA

Kadınların hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanması konusunda ulusal mekanizma olan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü⁶ (KSGM) Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığına bağlı olarak çalışmalarını yürütmekte iken 2011 yılında 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile ASPB bünyesinde, ana hizmet birimi olarak yeniden yapılandırılmıştır.

KSGM; kadınlara karşı ayrımcılığı önlemek, kadınların insan haklarını korumak ve geliştirmek, kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarını sağlamak üzere; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, kadınlara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak olarak belirlenen görevlerini yerine getirmek üzere çalışmalarına devam etmektedir.

Kadın konukevleri ile 6284 sayılı Kanun kapsamında kurulan Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri de (ŞÖNİM) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde hizmet vermektedir.

⁵ Türkiye'de kadınların güçlenmesine yönelik kurumsal mekanizmaların tarihçesi şu şekildedir: 1987 yılında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) bünyesinde “Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu” kurulmuştur. Daha sonrasında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü 1990 yılında kurulmuş ve 2004 yılında 5251 sayılı “Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” ile Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmüştür. 2011 yılında 633 sayılı KHK'nın yürürlüğe girmesi ile Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın ana hizmet birimlerinden biri olarak yapılandırılmıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK) kuruluşundan bu yana görevleri çerçevesinde mevzuat taraması yapmakta, yasama faaliyetleri için görüş hazırlamakta, kanun teklif ve tasarısı görüşmekte, vatandaşlardan gelen dilekçeler ile ilgili işlemler yürütmekte ve çeşitli konularda araştırma komisyonları kurarak raporlar hazırlamaktadır. KEFEK, TBMM bünyesinde kurulmuş olan 18 İhtisas Komisyonundan biri olup hem kanun teklif ve tasarısı görüşebilen hem de dilekçe alıp denetim faaliyeti yürütebilen iki komisyondan biridir.

İnsan hakları alanında faaliyet gösteren etkili diğer bir kurum, insan onurunu temel olarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek ve bu konuda ulusal önleme mekanizması görevini yerine getirmek üzere kurulmuş olan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'dur. Kurum, insan hakları ihlallerini resen incelemek ve karara bağlamak, ayrımcılık yasağı ile işkence ve kötü muamele yasağı ihlallerini ise resen veya başvuru üzerine incelemek ve karara bağlamak ile görevlidir.

Ayrıca, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmak üzere TBMM'ye bağlı kamu tüzel kişiliğini haiz özel bütçeli Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık) ise bu alanda faaliyet gösteren bir diğer önemli kurumdur.

Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamında yer alan temel hak ve hürriyetlerin ihlal edildiği iddiasıyla bireylerin Anayasa Mahkemesine başvuru hakkı mevcuttur. Yukarıda yer alan kurumlar TBMM Dilekçe Komisyonu ile birlikte eşitliğin ihlali ve ayrımcılık durumlarında başvuru kabul eden mekanizmalardır.

Bununla birlikte; üniversitelerde ve akademik alanlarda yapılacak çalışmalarda kadınların ve erkeklerin kadının insan haklarının korunması konusunda bilinçli bir duyarlılıkla yetişmesi ile kadına yönelik şiddet, kadınların iş yerlerinde maruz kaldığı psikolojik tacizler, gündelik yaşam pratiklerinde cinsiyetçi değer ve yargılar gibi sorun-

lara yönelik farkındalık faaliyetlerini sürdürmek ve çalışmalar yapmak amacıyla Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Akademide Kadın Çalışmaları ve Sorunları Birimi kurulmuştur.

Kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında Türkiye'deki kurumsal yapılanmada da önemli gelişmeler kaydedilmiştir. ASPB bünyesinde faaliyet gösteren ŞÖNİM'ler şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin bir biçimde uygulanmasına yönelik güçlendirici ve destekleyici danışmanlık, rehberlik, yönlendirme ve izleme hizmetlerinin verildiği; yeterli ve gerekli personelin görev yaptığı; tercihen kadın personelin istihdam edildiği ve çalışmaların yedi gün yirmi dört saat esasına göre yürütüldüğü merkezlerdir.

Şiddet mağduru kadınlara barınma hizmeti sunulan Kadın Konukevleri fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik ve sözlü istismara veya şiddete maruz kalan kadınların şiddetten korunması, psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi, güçlendirilmesi, bu dönemde varsa çocukların ile birlikte barınma ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla hizmet veren yatılı kuruluşlardır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı başkanlığında kurum ve kuruluşların üst düzey temsilcilerinin katılımı ile yılda bir kez toplanan “Kadına Yönelik Şiddet İzleme Komitesi”, kadına yönelik şiddet konusunda yapılan çalışmaları ve gelişmeleri değerlendirmekte ve bu konuda öneriler sunmaktadır.

Kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda hizmet veren diğer kamu kurumları içerisinde de çalışmalar yürüten birimler mevcuttur. Bunlar arasında; Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Mağdur Hakları Daire Başkanlığı bulunmaktadır. Aynı şekilde; Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Dairesi Başkanlığı bünyesinde Aile İçi Şiddetle Mücadele Şube Müdürlüğü kurulmuştur. Jandarma Genel Komutanlığında ise Asayiş Daire Başkanlığı bünyesinde “Aile İçi Şiddetle Mücadele ve Çocuk Şube Müdürlüğü”, İl Jandarma Komutanlıkları Asayiş Şube Müdürlüğü bünyesinde ise “Çocuk ve Kadın Kısımları Amirliği”, İlçe Jandarma/Jandarma Karakol Komutanlığı seviyesinde ikiz görevle “Çocuk ve Kadın Suçları İşlem Astsubayı” görevlendirilerek teşkilatlanma sağlanmıştır. ASPB ALO 183 Hattı, 155 Polis İmdat Hattı ve 156 Jandarma İmdat Telefonu kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında önemli yer tutan mekanizmalardır.

Bakanlıklar içerisinde kadın erkek fırsat eşitliğine ilişkin politikaların belirlenmesi ve uygulanması süreçlerinde faaliyet gösteren birimler yer almaktadır. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı bünyesinde Eğitim Yayımları ve Yayınlar Dairesi Başkanlığı/Kırsalda Kadın Hizmetleri Çalışma Grubu tarafından kırsal alanda faaliyet gösteren kadınlara yönelik eğitim, danışmanlık ve girişimcilik gibi birçok alanda destek sağlanmaktadır.

Ayrıca ilgili Bakanlık tarafından uygulanan bölgesel kalkınma projelerinde kırsalda kadının güçlendirilmesi amacıyla kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık yapılmaktadır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) bünyesinde İstihdam Politikaları Daire Başkanlığı/Cinsiyet Eşitliği Şubesi Müdürlüğü bulunmakta olup 2010/14 sayılı "Kadın İstihdamının artırılması ve fırsat eşitliğinin sağlanması" konulu Başbakanlık Genelgesi kapsamında ise ÇSGB koordinasyonunda kadının istihdam alanındaki mevcut sorunlarının tespiti ile bu sorunların giderilmesine yönelik ilgili tüm tarafların gerçekleştirdiği çalışmaları izlemek, değerlendirmek, koordinasyon ve işbirliğini sağlamak üzere Kadın İstihdamı Ulusal İzleme ve Koordinasyon Kurulu oluşturulmuştur.

Ayrıca, Türkiye İstatistik Kurumu'nda (TÜİK) Demografi İstatistikleri Daire Başkanlığı/Hayatı ve Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri Grubu bulunmaktadır. Kadına yönelik sağlık hizmetleri bağlamında; Sağlık Bakanlığı Türkiye Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü/Kadın ve Üreme Sağlığı Daire Başkanlığı ve Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nde Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Birimi çalışmalarını yürütmektedir.

Türkiye'de kadınların güçlenmesi için yerel yönetimler de çok önemli bir yere sahiptir. Kurumsal yapılanma olarak; belediyelerin cinsiyet eşitliği birimleri, meclis iktisas komisyonları, belediyelere bağlı kadın konukevleri, kadın danışma merkezleri bulunmaktadır. Ayrıca; belediyeler tarafından meslek edindirme kursları ile kadınların güçlenmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

Türkiye'de farklı disiplinler ve akademisyenlerin yer aldığı; toplumsal cinsiyet, kadının sosyal ve ekonomik stadyüsü, sağlık, eğitim, şiddet gibi konularda araştırmalar yapan 82 üniversitede Kadın Sorunları Araştırma ve

Uygulama Merkezleri ya da Kadın Çalışmaları Anabilim Dalları bulunmaktadır. Bu yapılanmalar özellikle kadın erkek fırsat eşitliği bakış açısıyla insan kaynağı yetiştirme ve toplumun tüm kesimlerinde duyarlılık oluşturma ve farkındalık yaratma açısından önemli yapılardır.

Meslek kuruluşları ve sendikalar ise kadınların güçlenmesi ve kadın erkek fırsat eşitliğinin sağlanması konusunda savunuculuk faaliyetlerine katılmakta ve kendi yapılanmalarına kadın erkek fırsat eşitliği bakış açısını yerleştirmek ve bu alanda faaliyet göstermek için çeşitli kurullar, komisyonlar ve çalışma grupları oluşturmaktadır.

Kadın erkek fırsat eşitliğinin geliştirilmesi ve kadının güçlenmesine yönelik çalışmalarında savunuculuk ve lobilik faaliyetleri yürüten çok sayıda sivil toplum kuruluşu (STK), aynı zamanda çeşitli projeler ve programlar yürütmektedir. ASPB mevzuat ve politika geliştirme, program uygulama aşamalarında STK'lar ile işbirliği içinde çalışmaktadır. Aynı şekilde, kadınların başta işgücü piyasalarında olmak üzere hayatın her alanında güçlenmelerine yönelik çalışmalar özel sektörün yeri önemlidir. Bu kapsamda, ASPB birçok alanda özel sektör ile işbirliği içerisinde kapsamlı çalışmalar yürütmektedir.

KADININ GÜÇLENMESİ STRATEJİ BELGESİ

KADININ GÜÇLENMESİ STRATEJİ BELGESİ

EĞİTİM

MEVCUT DURUM

1. Kadınların toplumsal hayatı etkin rol üstlenmelerinde her düzeyde eğitim imkânlarından ve fırsatlarından eşit bir şekilde yararlanmaları son derece önemlidir. Ayrıca, eğitim mekanizması gerek okulda sunulan bilgi süreçleri aracılığıyla, gerekse okulun sunduğu kültürel iklim içinde, muhtemel eşitsizliklerin yeniden üretimine son vermede kilit bir rol oynamaktadır.
2. Anayasamızın 42 nci maddesinde yer alan “Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz” ve “İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır” hükümleri ile eğitim hakkı, ayrılmaksızın herkes için güvence altına alınmıştır.
3. Türkiye, BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve CEDAW gibi onayladığı uluslararası sözleşmelerle eğitim alanında politikalar geliştirmeyi, yasal düzenlemeler yapmayı ve bu yasaları uygulamaya geçirmeyi taahhüt etmiştir. BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede, taraf devletlerin çocukların eğitim hakkını kabul edecekleri ve bu hakkin “fırsat eşitliği” temeli üzerinde gerçekleştirilmesi için önlemler alacakları belirtilmektedir. Eşit erişim ve eşit fırsat açısından en önemli uluslararası insan hakları belgelerinden olan ve Anayasanın 90inci maddesi çerçevesinde, ihtilaf çıkması durumunda ulusal düzenlemeler karşısında üstün konumda bulunan CEDAW’ın “Eğitim Hakkı” başlığını taşıyan 10 uncu maddesi de taraf devletlere, eğitimde erkeklerle eşit haklara sahip olmalarını sağlamak için kadınlara karşı ayrımcılığı önleyen bütün uygun önlemleri alma yükümlülüğü getirmektedir.
4. Ayrıca, Türkiye'nin, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, Kadına Yönelik Şiddetle ve Aile İçi Şiddetle Mücadele ve Önleme Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) ile Avrupa Birliği'ne üyelik başvurusu çerçevesindeki uluslararası taahhütleri de kadınlar ve kız çocukların eğitimde erkeklerle eşit haklara sahip olmalarını sağlayacak tüm düzenlemeleri yapmasını

gerekli kılmaktadır.

5. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 4 üncü maddesinde eğitim kurumlarının dil, ırk, cinsiyet ve din ayrimı gözetilmeksizin herkese açık olduğu, 8 inci maddesinde de eğitimde kadın erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanması ifadeleri yer almaktadır. Buna uygun olarak 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nun 2 ncı maddesinde de ifade edildiği üzere İlköğretim, Öğrenim Çağında bulunan kız ve erkek çocuklar için mecburi olup devlet okullarında parasızdır.
6. 2014-2018 yıllarını kapsayan 10 uncu Kalkınma Planının amaç ve hedefleri arasında "İlk ve ortaöğretimde başta engelliler ve kız çocukları olmak üzere tüm çocukların okula erişimi sağlanacak, sınıf tekrarı ve okul terki azaltılacaktır." ifadesi ile örgün eğitime erişim, devam ve tamamlama konusunda fırsat eşitliği vurgusu yapılmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2013a).
7. 65inci Hükümet Programı kapsamında ise başta erken çocukluk eğitiminin geliştirilmesi olmak üzere, kız çocukların eğitime devam etmelerinin sağlanması yönelik gerekli tedbirlerin alınacağı ve ek teşvik mekanizmalarının hayatı geçirileceği ifade edilerek bu konuda politik kararlılık vurgulanmıştır (Başbakanlık, 2016).
8. 2015-2019 dönemini kapsayan Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Stratejik Planında eğitim ve öğretime erişim teması altında "kız çocukları başta olmak üzere özel politika gerektiren grupların eğitime ve öğretime erişimlerine yönelik proje ve protokoller artırılacaktır" ifadesi yer almaktadır (MEB, 2015).
9. Dünya'da yetişkin nüfus içerisinde (15 yaş ve üzeri) okuma yazma bilenlerin oranı %85 iken, Türkiye'de ise bu oran %95.9'dur. Kadın nüfus içerisinde söz konusu oran Dünya'da %81 seviyesinde iken Türkiye'de ise %93 olarak gerçekleşmiştir. (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO), 2016-TÜİK, 2016). Dünya ve Türkiye ortalamaları karşılaştırıldığında Türkiye okuryazarlık oranları ile dünya ortalamasının üzerindedir.

10. Diğer taraftan dünya genelinde okuma yazma bilmeyen (15 yaş ve üzeri) yaklaşık 758 milyon yetişkinin %63'ü kadındır (UNESCO, 2016). Türkiye'de ise okuma yazma bilmeyen 2.462.604 yetişkinin % 84.3'ü kadındır. Dünya ve Türkiye ortalamaları karşılaştırıldığında Türkiye'de okuma yazma oranlarının artırılmasına yönelik çalışmalarda öncelikli hedef kitlenin kadınlar olduğu ortaya çıkmaktadır.
11. 6 yaş ve üzeri nüfusta okuma yazma bilmeyenlerin durumu incelendiğinde (TÜİK, 2016) Türkiye'de, 2.482.432 (%3.5) kişi okuma-yazma bilmemektedir ve bunların 2.086.294'ünü (%84.0) kadınlar oluşturmaktadır. Okuma yazma bilmeyen kadınların %79.7'si (1.663.379) 50 ve üzeri yaş grubundadır. 6-24 yaş grubunda ise okuma yazma bilmeyen 47.569 (%2.2) kadın bulunmaktadır. Okuma-yazma bilmeyen her 10 kişiden 8'ini kadınlar oluşturmaktadır (TÜİK, 2016). Ayrıca, genellikle, okuma yazma bilmeme oranı her iki cinsiyet için de "genç yaş gruplarından ileri yaş gruplarına" ve "kentsel nüfustan kırsal nüfusa" gidildiğinde artış göstermektedir.
12. Ülkemizde 6 yaş ve üzeri nüfus içerisinde yıllar itibarıyle (2009-2016) bitirilen eğitim düzeyi ve cinsiyete göre nüfusun oransal dağılımı Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo-1 Bitirilen Eğitim Düzeyi⁷ ve Cinsiyete Göre Nüfus Yüzdesi (6+ yaş)

	2009 (%)			2016 (%)		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma yazma bilmeyen	7.5	2.9	12.0	3.5	1.1	5.9
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	21.7	21.2	22.3	11.5	9.6	13.3
İlkokul mezunu	29.8	28.8	30.8	28.0	25.0	30.9
İlköğretim mezunu	11.9	12.8	11.1	12.0	13.9	10.0
Ortaokul veya dengi okul mezunu	4.5	5.7	3.2	12.0	13.3	10.6
Lise ve dengi okul mezunu	16.7	19.3	14.0	19.4	21.9	16.8
Yükseköğretim mezunu	7.5	8.9	6.2	13.8	15.2	12.4

Kaynak: TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS), 2016

13. Yıllar itibarıyle okuma yazma bilmeyenlerin oranı azalmıştır. 2009 yılında %7.5 olan okuma yazma bilmeme oranı, 2016 yılında %3.5 olmuştur. Bu oran 2009 yılında kadınlar için %12 iken 2016 yılında %5.9'a, erkekler için ise %2.9'dan %1.1'e gerilemiştir (Tablo 1).
14. Kadınların okuma yazma bilme oranlarının artırılması yanında bu artışın işlevsel düzeyde yaşamın tüm etkinliklerinde sağlanması da önem taşımaktadır. Bu kapsamda kadınların nitelikli okuryazarlığını arttıracak sosyal ve ekonomik hayatı katılımlarını kolaylaştırmak amacıyla özellikle ileri derece okuma yazma ve finansal okuryazarlık gibi kurslardan yararlanmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmesinin yararlı olacağını değerlendirilmektedir.

⁷ Eğitim düzeyi bilinmeyenler hesaplamalara dahil edilmemiştir.

15. Okul öncesi eğitim; çocukların bedensel, zihinsel, duygusal gelişimini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını amaçlayan, istege bağlı olarak zorunlu ilköğretim çağına gelmemiş (36 ayını dolduran ve 66 aydan küçük olan) çocukların eğitiminini kapsar (MEB, 2017).
16. Son beş yılda okul öncesi okullaşma oranlarında hem kız hem erkek öğrenciler lehine önemli bir artış söz konusudur. 2016-2017 eğitim öğretim yılında okul öncesi net okullaşma oranı toplamda %35.52, kız öğrencilerde %35.12 erkek öğrencilerde %35.89 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 2). Diğer yandan okul öncesi okullaşma oranlarında illere göre farklılıklar bulunmaktadır.

Tablo-2 Okul Öncesi Eğitimde Cinsiyete Göre Öğrenci Sayıları ve Okullaşma Oranları

	2012-2013			2016-2017		
	Kız	Erkek	Toplam	Kız	Erkek	Toplam
Öğrenci sayısı	515.754	562.179	1.077.933	632.944	693.179	1.326.123
Okullaşma oranı (%)	26.31	26.94	26.63	35.12	35.89	35.52

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2012-2013 ve 2016-2017 (MEB, 2017)

17. Türkiye'de eğitim kademelerinde cinsiyete göre net okullaşma oranlarına bakıldığında ilkokul, ortaokul ve ortaöğretimde benzer düzeylerdedir. Yükseköğretimde ise kız öğrencilerin okullaşma oranları erkekleri geride bırakmıştır. 2016-2017 eğitim öğretim yılında okullaşma oranları ilkokulda kız çocuklar için %91,2, erkekler için %91 olarak gerçekleşirken; ortaokulda kız çocuklar için %95,7 erkekler için %95,6 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 3). İlkokul ve ortaokul düzeyinde illere göre farklılıklar bulunmaktadır.

Tablo 3. Eğitim Kademelerinde Cinsiyete Göre Net Okullaşma Oranları⁸ (2016-2017)

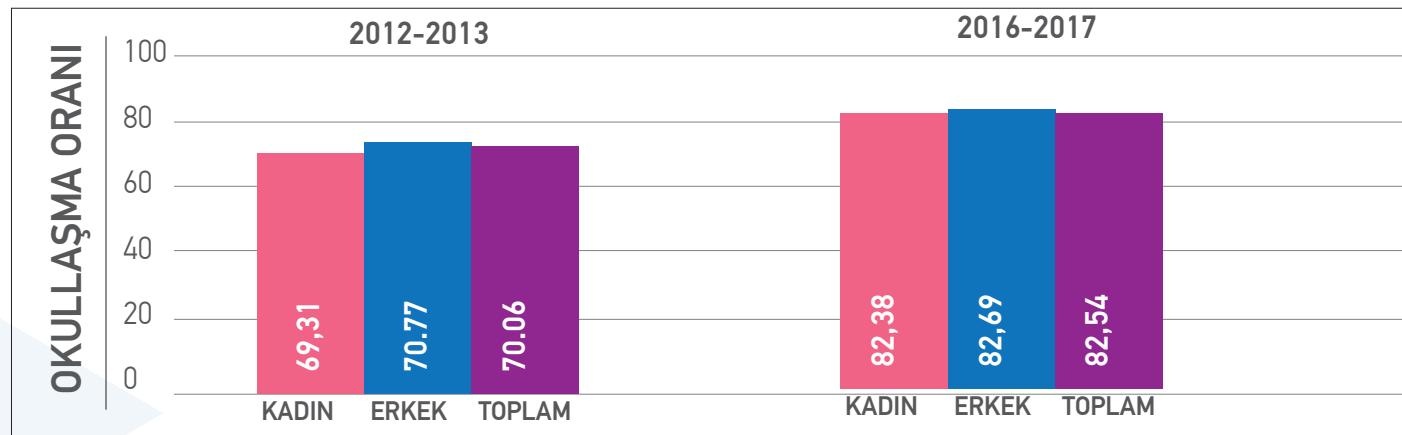

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2016-2017 (MEB, 2017)

⁸ Net okullaşma oranı ilgili öğrenim türündeki teorik yaş grubunda bulunan öğrencilerin, ait olduğu öğrenim türündeki teorik yaş grubunda bulunan toplam nüfusa bölünmesi ile elde edilir. Teorik yaş grupları okul öncesinde 3-5, İlkokulda 5-9, ortaokulda 9-13, ortaöğretimde 14-17 ve yükseköğretimde 18-22'dir.

18. Ortaöğretim kademesinde okullaşma oranlarında son beş yılda önemli bir artış söz konusudur. Zorunlu eğitimin 12 yıla çıkartıldığı yıl olan 2012-2013 öğretim yılında ortaöğretimde net okullaşma oranı toplamda %70.06, erkek çocukları için %70.77, kız çocukları için %69.31 olarak kaydedilirken; 2016-2017 eğitim öğretim yılında sırasıyla %82.54, %82.69 ve %82.38 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 4). Ortaöğretim kademesinde de ilkokul ve ortaokula benzer biçimde illere göre farklılıklar bulunmaktadır.

Tablo 4. Ortaöğretimde Okullaşma Oranları (2012-2013/2016-2017)

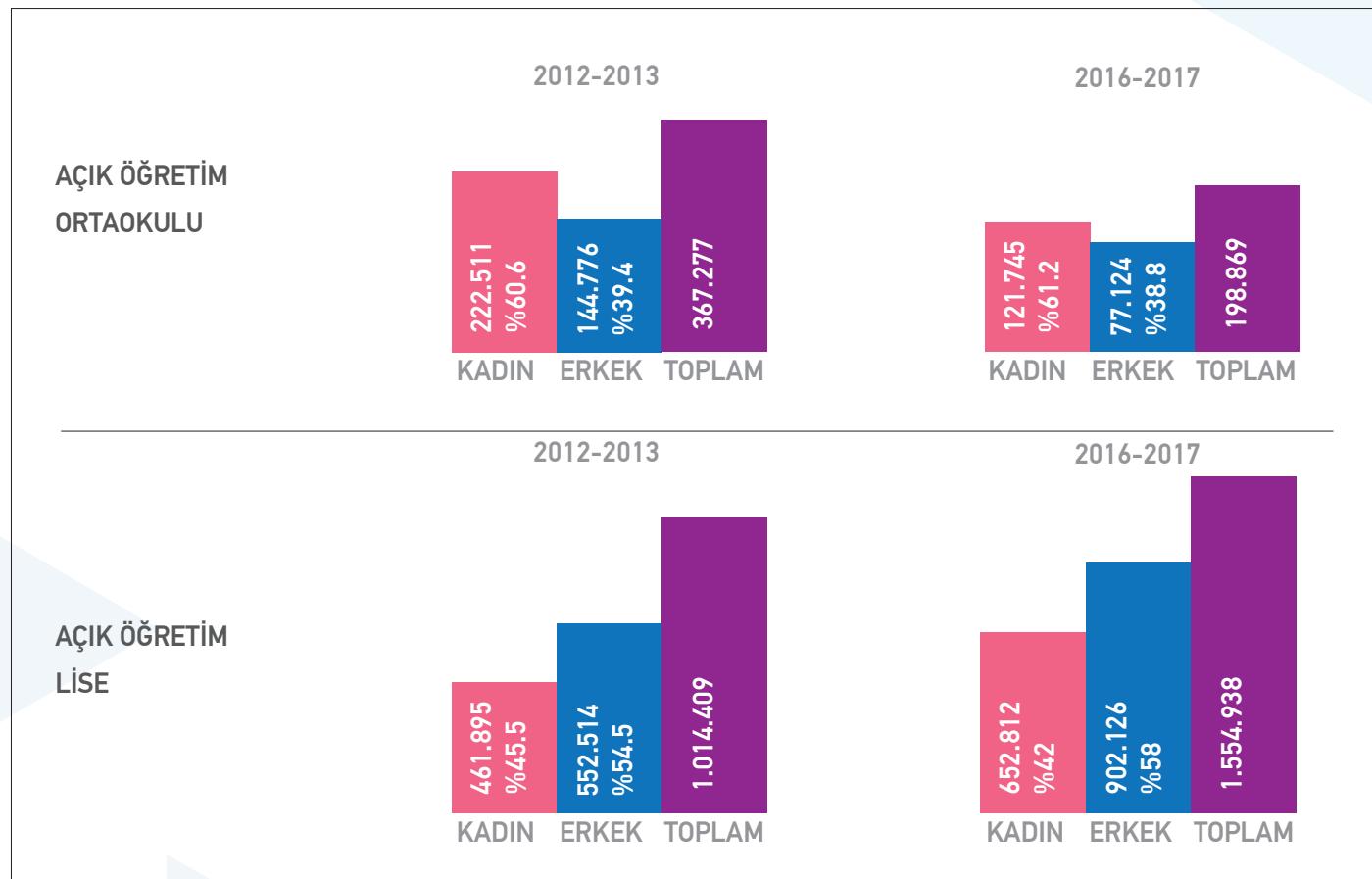
Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2012-2013 ve 2016-2017

19. Ortaögretime devam eden 5.849.970 öğrencinin %46.5'ini; işgücü piyasasına ara eleman yetiştiren mesleki ve teknik ortaögretime devam eden 2.068.212 öğrencinin ise %41.3'ini kız öğrenciler oluşturmaktadır (MEB, 2017).
20. Yükseköğretim; ortaögretime dayalı, en az 2 yıllık yüksekokşrenim veren eğitim kurumlarının tümünü kapsar. 2011-2012 öğretim yılında %35.5 olan toplam okullaşma oranının 2016-2017 öğretim yılında %42.4'e; kadınlar için %35.4'ten %44.4'e yükseldiği görülmektedir. Lisansüstü düzeyde yüksek lisans programına

devam eden öğrencilerin %40.1'i, doktora programlarına devam eden öğrencilerin ise %41.4'ü kadındır (YÖK, 2017).

21. Yükseköğretimde alanlar itibarıyle cinsiyet bazlı yoğunlaşmalar dikkat çekicidir. Kadın oranı eğitim bilimleri (%69.0), sağlık (%63.7) ve el sanatları (%64.4) alanlarında yoğunken, mimarlık ve inşaat (%32.6), veterinerlik (%32.2), bilişim ve iletişim teknolojileri (%22.7), mühendislik (%21.9) gibi alanlarda ise düşük seviyededir (YÖK, 2017). Söz konusu oranlar teknoloji ve mühendislik gibi sayısal alanlarda kadınların güçlenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.
22. Örgün eğitimde ortaokul için teorik yaş grubu 9-13, ortaöğretim için ise 14-17'dir. Bu yaş gruplarının dışında kalan nüfus için açık öğretim sistemi önemli bir mekanizmadır. Açık öğretim sistemi yüz yüze eğitim yapan örgün eğitim kurumlarına devam edemeyen örgün eğitim çağını geçiren öğrencilere hizmet vermektedir. 2016-2017 eğitim öğretim yılında Türkiye'de açık öğretim ortaokulunda toplam 121.745 kadın açık öğretim lisesinde ise 652.812 kadın eğitim almıştır (Tablo 5). Türkiye nüfusunun önemli bir bölümünü hizmet sunan açık öğretim sisteminde yer alan kadınların durumunu daha iyi anlayabilmek için açık öğretim sistemi içерisindeki kadınların yaş gruplarına göre dağılımının incelenmesi ve açık öğretim sistemini seçen kadınların açık öğretim sistemi seçme nedenlerinin analiz edilmesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir. Gerçekleştirilecek analiz sonucunda açık öğretim sistemi içerisinde yer alan kadınların yaşları örgün eğitim sistemi içerisinde yer alması gereken teorik yaş gruplarında ise bu kadın nüfusunun örgün eğitim sistemi dışına çıkma sebeplerinin açıklığa kavuşturulması ihtiyacı doğacaktır.

Tablo 5. Cinsiyete Göre Açık Öğretim Okulları Öğrenci Sayıları ve Oranları

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2012-13 ve 2016-17 (MEB, 2017)

23. Örgün ve yaygın eğitim yoluyla verilen eğitimimin yanında bireyin bilgi ve beceri kazanmasına katkı sağlayan önemli bir eğitim mekanizması da hayat boyu öğrenme faaliyetleridir.
24. Ülkemizde, MEB'in mesleki ve teknik eğitim veren okul/kurumları aracılığıyla gerçekleştirdiği hayat boyu öğrenme faaliyetlerine ek olarak Sivil Toplum Kuruluşları kadınlara yönelik okuma yazma, beceri ve meslek edindirme kursları vermektedir; belediyeler ücretsiz benzeri kurslar düzenlemektedir; Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) İdaresi Başkanlığına bağlı Çok Amaçlı Toplum Merkezi (ÇATOM'lar), Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü (İŞKUR) ve ASPB'ye bağlı kuruluşlar yine benzeri faaliyetlerde bulunmaktadır.
25. Kadınların sosyal ve ekonomik hayata aktif katılımı açısından önemli bir mekanizma olan yaygın eğitim kurslarından ülkemizde yaklaşık 9.8 milyon kişi yararlanmaktadır bunların yaklaşık 4.8 milyonunu kadınlar oluşturmaktadır. Söz konusu sayı kadınların yaygın eğitim kurslarına aktif olarak katılım sağladığını ve kursların kadınların sosyal hayata katılımı açısından önemli işlevi olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanında kadınlara doğrudan istihdam olanağı sağlayan mesleki eğitim merkezleri ve meslek kurslarından yararlanma oranları diğer yaygın eğitim türlerine göre düşük düzeydedir (Tablo 6). Bu nedenle kadınların istihdama yönelik kurslardan daha fazla yararlanmalarını sağlamak için çocuk bakım hizmetlerinin geliştirilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Tablo 6. Yaygın Eğitim Kurumlarının Türlerine Göre Kursiyer Sayıları

	2015-2016		
	Toplam	Erkek	Kadın
Yaygın Eğitim ⁹ Genel Toplam	9.864.149	5.050.295 %51.2	4.813.854 %48.8
Halk Eğitim Merkezleri	7.348.387	3.393.446 %46.2	3.954.941 %53.8
Kız Teknik Olgunlaşma Enstitüsü	12.655	3.485 %27.6	9.170 %72.4
Mesleki Eğitim Merkezi	224.399	185.818 %82.9	38.581 %17.1
Meslek Kursları (3308 say. yasaya göre)	79.910	51.549 %64.6	28.361 %35.4

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2015-2016

26. Kız çocukların eğitime katılımlarının teşviki açısından büyük önem taşıyan burslar incelendiğinde MEB'e bağlı farklı genel müdürlükler tarafından sağlanan bursların %53.5 oranında kız öğrencilere verildiği, Bakanlığa bağlı pansiyonlarda kalan öğrencilerin ise %49.7'sini kız öğrencilerin oluşturduğu görülmektedir. Yatılı bölge ortaokullarında eğitim gören 89.979 öğrencinin %48.3'ünü kız öğrenciler oluşturmaktadır. Yükseköğretimde ise Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumuna bağlı yurtların kapasitesinin %63.75'i (334.847) kız öğrencilere ayrılmıştır (MEB, 2017).

⁹ Yaygın Eğitim kapsamında bulunan tüm kursların kursiyer sayısı toplamını ifade etmektedir. Tabloda kurs türlerinden bazlarına yer verilmiştir.

27. Eğitim öğretim sürecinin önemli bir paydaşı olan öğretmenler eğitsel ve kültürel açıdan öğrenciler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu nedenle öğretmenlerin kadının güçlenmesi ve kadın erkek fırsat eşitliğine duyarlı olmaları büyük önem taşımaktadır. Bu duyarlılığı sağlamak amacıyla öğretmen yetiştiren kurumların cinsiyet eşitliği konusuna odaklanan sistematik, kapsayıcı ve sürdürülebilir eğitimler verebilmesine yönelik kapasitelerinin geliştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.
28. Yükseköğretim düzeyinde 2015 yılında YÖK tarafından yayınlanan 28.05.2015 tarihli Genel Kurul kararı doğrultusunda “toplumsal cinsiyet eşitliği” dersinin üniversitelerin yetkili kurullarınca alınacak karar doğrultusunda zorunlu veya seçmeli ders şeklinde yer alması veya her yarıyl bu konuda bir bilimsel etkinlik düzenlenmesi karara bağlanmıştır. (YÖK, 2015a). Bunun yanı sıra bahsi geçen Genel Kurul kararıyla kurulan “Akademide Kadın Çalışmaları Komisyonu”, yükseköğretim kurumları çerçevesinde toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir anlayışı ortaya koymak amacıyla “Yükseköğretim Kurumları Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesi” oluşturmuştur. Bu kapsamda; YÖK tarafından, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin temel problem olarak mevcut olduğundan hareket edilerek, bünyelerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin dersler, seminerler, konferanslar konulup, bilgilendirme toplantılarının yapılmasına; bu konunun genel olarak kabul görmesinin sağlanması; yöneticiler, idari ve akademik personel ile öğrencilere toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışını kazandıracak faaliyetlerde ve düzenlemelerde bulunulmasına, güvenli bir yaşam çevresi yaratılması ve bununla ilgili cinsel taciz ve cinsel saldırı dâhil her türlü taciz ve şiddete hiçbir şekilde müsamaha edilmemesine ilişkin çalışmalar yapılması öngörülmüştür (YÖK, 2015b).
29. Ders kitaplarının ayrımcılık içeren resim, ifade ve benzeri öğelerden arındırılması kapsamında, Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği uyarınca eğitimcilerin, kitapları, her türlü ayrımcılığı reddeden bir perspektifle elektronik olarak değerlendireceği bir sistem bulunmaktadır. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) belirlenen değerlendirme kriterlerinden biri de “verilen örneklerde ve kullanılan karakterlerde cinsiyet açısından makul bir denge gözetilmesi”dir (KSGM, 2017).
30. Temel göstergeler ve eğitim alanında gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde; özel politika gerektiren gruplar

arasında yer alan geçici koruma altındaki toplam 508.846 Suriyeli çocuğun okula devam etmelerinin sağlanması (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), 2017), yetişirici sınıf öğretim programı ve taşınmalı eğitim uygulamaları, İlköğretim Kurumları Standartlarının geliştirilmesi, 0-18 Yaş Aile Eğitimi Programları, İlköğretime Erişim ve Devamın İzlenmesi Çalışmalarında Kurumlar Arası İşbirliği Protokolünün imzalanması ve Şartlı Eğitim Yardım Programının yürütülmesi, Avrupa Birliği IPA fonları ile desteklenen Özellikle Kız Çocuklarının Okullaşmasının Artırılması Operasyonlarının yürütülmesi (KEP 1-2), Cumhurbaşkanımızın değerli eşi Emine Erdoğan Hanımfendi'nin himayelerinde yürütülen Haydi Kızlar Okula, Baba Beni Okula Gonder, Ana-Kız Okuldayız gibi kampanyalar, Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesinin yürütülmüş olması, YÖK bünyesinde Akademide Kadın Çalışmaları ve Sorunları Komisyonu kurulması ve bu Komisyon tarafından "Yükseköğretim Kurumları Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesi" oluşturulması gibi pek çok çalışma eğitime erişim ve eğitim öğretim süreçlerinde kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik olumlu gelişmelere örnektir.

31. Bununla birlikte, kademeler arası geçişlerde öğrenci kayıplarının önlenmesi; yetişkin kadın okur-yazarlığı hedeflerine ulaşılması; eğitimcılere yönelik hizmet öncesi ve sonrası kadın erkek eşitliği eğitimlerinin sistematik, kapsayıcı ve sürdürülebilir hale getirilmesi; eğitim programları ve materyallerinin kadın erkek eşitliği bakış açısıyla gözden geçirilerek duyarlılığın artırılması çalışma yürütülmesi gereken alanlar olarak ön plana çıkmaktadır.
32. Yaşanan olumlu gelişmeler ve çalışmalar yürütülmesi gereken alanlar birlikte düşünüldüğünde eğitim alanında kadın erkek eşitliğini sağlamakaya yönelik; eğitimde kadın erkek fırsat eşitliğinin izlenebilirliğinin sağlanması ve bu alandaki bilgi birikiminin geliştirilmesi; zorunlu örgün eğitim kademelerinin tamamında kız çocukların net okullaşma oranlarının %100 seviyesine yükseltilmesi, kadınlarda okuryazarlık oranının %100 seviyesine yükseltilmesi, hayat boyu öğrenme programları aracılığıyla kadınların sosyal ve ekonomik olarak güçlendirilmesi, eğitim öğretim süreç ve paydaşlarının kadın erkek eşitliğine duyarlılığının artırılması ve eğitim öğretim süreçlerinin özel politika gerektiren kadın gruplarına yönelik duyarlılığının artırılması hususlarında gelişmelere ihtiyaç olduğu değerlendirilmektedir.

KADININ GÜÇLENMESİ STRATEJİ BELGESİ

SAĞLIK

MEVCUT DURUM

1. Sağlık, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından “yalnızca hastalık veya engelliliğin olmaması durumu değil, fiziksel, sosyal ve ruhsal refah durumu ve tam bir iyilik hali” olarak tanımlanmıştır. Kadınların ve erkeklerin biyolojik cinsiyeti ve üremeye ilişkin fizyolojik fonksiyonlarının farklılığı sağlık hizmetleri ihtiyaçlarını etkilemektedir ve bu ihtiyaçlar sağlık hizmetlerinin sunumunda dikkate alınmaktadır. Bunun bir yansımıası olarak ülkemizde uygulanan sağlık politikalarında, anne-çocuk sağlığı, önemli bir yer tutmuş; bu alanda hizmetlere öncelik verilmesiyle anne ve bebek sağlığı göstergelerinde son 15 yılda olumlu gelişmeler yaşanmıştır.¹⁰
2. Ancak, sağlığın bir bütün olarak değerlendirilmesi ve fizyolojik sağlığın yanı sıra ruhsal ve sosyal açılarından sağlıklı olma durumunun da sağlanması gerekmektedir. Bu durum, sağlık hizmetleri sunumunda, biyolojik cinsiyet farklılığından kaynaklanan hizmet gereksinimi farklılıklarının dikkate alınmasının yanı sıra, kadınların toplumsal yaşamındaki konumlarının, bu konumdan kaynaklanan ihtiyaçlarının ve hizmet gereksinimlerinin de dikkate alınması gerekliliğini beraberinde getirmektedir.
3. Dolayısıyla, sağlık politikalarının geliştirilmesi ve sağlık hizmetlerinin sunulmasında kadınların toplumsal yaşamındaki konumları, rol ve sorumlulukları ile bunlardan kaynaklanan ve kadınların sağlık hizmetlerine erişimlerinin önünde engel oluşturan faktörlerin¹¹ dikkate alınması gerekmektedir. Böylece, kadınların sorunlarına çözüm oluşturarak sağlıklarını daha da iyileştirmek mümkün olabilecektir. Bu durum kadınların

¹⁰ Sağlık Bakanlığı verilerine göre, Türkiye genelinde 2016 yılı bebek ölüm hızı bin canlı doğumda 7,3; anne ölüm oranı ise 100.000 canlı doğumda 14,7 olarak gerçekleşmiştir. Her iki oran da, Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölgesi ortalamasının altındadır (Sağlık Bakanlığı, 2017a, 2017b). Kadın sağlığına ilişkin ayrıntılı veriler metnin ilerleyen bölümlerinde yer almaktadır.

¹¹ Eğitim düzeyi düşük, alt gelir grubunda, kırsal yerleşim yerlerindeki kadınların sağlık hizmetlerine tam olarak erişememesi, eş/aile refakat olmadan kadının sağlık kuruluşuna gidememesi, sağlık görevlisinin cinsiyeti nedeniyle kadının hizmet almasına eş/ailesi tarafından engel olunması, sağlık personelinin cinsiyet eşitliği farıldığının yeterli düzeyde olmaması... gibi.

- güçlenmesi sürecine de katkıda bulunacaktır.
4. Türkiye'de sağlık hakkına erişim ve sağlık hizmetlerinin sunumu Anayasa, ilgili kanunlar ve ikincil mevzuat hükümleri ile düzenlenmektedir. Anayasa'nın 56'ncı maddesinde "Sağlık Hizmetleri ve Çevrenin Korunması" hususu düzenlenmektedir. Ayrıca, Anayasa'nın 90'ıncı maddesi ile temel hakları düzenleyen, kadın ve sağlık alanına ilişkin hükümler içeren CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi gibi uluslararası mevzuat ile ulusal mevzuat hükümleri arasında ortaya çıkan herhangi bir uyuşmazlık durumunda uluslararası mevzuat hükümlerinin esas alınması hükmeye bağlanmıştır.
  5. Türkiye, taraf olduğu kadının insan haklarına ilişkin uluslararası düzenlemeler ile diğer temel hakların yanı sıra kadınların sağlık hakkına tam ve eşit erişimini de taahhüt etmiştir. CEDAW Sözleşmesi'nin 12'nci maddesi kadınların ve erkeklerin sağlık hizmetlerinden eşit olarak yararlanması için taraf Devletlere yükümlülükler getirmektedir. İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddetti sağlık boyutıyla da ele almakta ve genel destek hizmetlerini düzenleyen 20'nci maddesinde buna ilişkin hükümleri düzenlenmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 24'üncü maddesinde, çocukların sağlığına ilişkin haklar düzenlenmiştir.
  6. Sözleşme niteliğinde olmayan uluslararası belgelerden olan 1994 Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Programı (ICPD) ile 1995 IV. Dünya Kadın Konferansı sonunda kabul edilen Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu'nda kadınların sağlık hakkına erişimleri, üreme hakları ve üreme sağlığı konuları düzenlenmiştir.
  7. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nden biri doğrudan sağlıkla ilgili olup (Hedef-3: İnsanların sağlıklı bir yaşam sürdürmelerini ve herkesin her yaşta refahını sağlamak); bir diğeri de toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkindir ve sağlığa ilişkin alt hedefler içermektedir (Hedef-5: Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve kadınların ve kız çocukların toplumsal konumlarını güçlendirmek).
  8. 1987 yılında kabul edilen Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu ile koruyucu sağlık hizmetlerine öncelik verile-

ceği, vatandaşların hastalıklardan korunma, sağlıklı çevre, beslenme, ana çocuk sağlığı ve aile planlaması ile benzeri konularda eğitilmeleri ve takiplerinin ilgili kuruluşların işbirliği ile gerçekleştirileceği hükmeye bağlanmıştır.

9. Sağlık Bakanlığı'nın teşkilatlanması düzenleyen 663 sayılı KHK 2011 yılında çıkarılmış, 2017 yılında 694 sayılı KHK ile Bakanlığın kurumsal yapılanmasında değişikliğe gidilmiştir. Ayrıca Türkiye Anne, Çocuk ve Ergen Sağlığı Enstitüsü'nün (TAÇESE) yapılanması ve faaliyetleri¹²ne dair Yönetmelik 24 Kasım 2017 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir ve Enstitü kurulmuştur.
10. 2004 yılında yürürlüğe giren 5258 Sayılı Aile Hekimliği Kanunu ve bu Kanuna istinaden yayımlanan Aile Hekimliği Uygulama Yönetmeliği çerçevesinde Aile Hekimliği 2010 yılından bu yana ülke genelinde uygulanmaktadır. 2015 yılında Toplum Sağlığı Merkezleri (TSM) ve Bağlı Birimler Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğe göre TSM özetle, bölgesinde yaşayan toplumun sağlığını korumak ve geliştirmek maksadıyla verilen hizmetleri ve ilgili kuruluşları koordine eden sağlık kuruluşudur. TSM'ler bünyesinde belirli bir hizmeti yoğun olarak sunmak üzere bağlı birimler (Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Birimi (AÇSAP)¹³, Kanser Erken Teşhis, Tarama ve Eğitim Merkezi Birimi (KETEM)¹⁴, Verem Savaş Dispanseri Birimi gibi) kurulabilmektedir. Ayrıca, özel politika/hizmet gerektiren gruplara yönelik olarak TSM evde sağlık hizmeti¹⁵, gezici sağlık hizmeti¹⁶, mobil sağlık hizmeti¹⁷, yerinde sağlık hizmeti¹⁸ gibi düzenlemelere gidilmiştir.

¹² Sağlık Bakanlığı verilerine göre 2016 yılında AÇSAP sayısı 181'dir.

¹³ Sağlık Bakanlığı verilerine göre 2016 yılında KETEM sayısı 159'dur.

¹⁴ Evde sağlık hizmeti: TSM Yönetmeliği'ne göre, Çeşitli hastalıklar nedeniyle evde sağlık hizmeti almaya ihtiyacı olan bireylere evinde ve aile ortamında sosyal ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini de kapsayacak şekilde verilen muayene, tetkik, tahlil, tedavi, tıbbi bakım, takip ve rehabilitasyon hizmetlerini kapsamaktadır.

¹⁵ Gezici sağlık hizmeti: TSM Yönetmeliği'ne göre, Aile hekimi ve/veya aile sağlığı elemanın, müdürlükçe tespit edilen uzak mahalle, belde, köy, mezra gibi yerleşim birimlerine Kurum tarafından belirlenen usul ve esaslarla göre giderek mahallinde vereceği sağlık hizmetini kapsamaktadır.

¹⁶ Mobil sağlık hizmeti: TSM Yönetmeliği'ne göre, mevsimsel tarım işçileri, mülteciler gibi temel sağlık hizmetlerine kolay ulaşamayan dezavantajlı gruplara bulundukları mahalde verilecek koruyucu ve geliştirici sağlık hizmetlerini kapsamaktadır.

¹⁷ Yerinde sağlık hizmeti: TSM Yönetmeliği'ne göre, Aile hekimi ve/veya aile sağlığı elemanın, müdürlükçe tespit edilen cezaevi, çocuk islahevi, huzurevi, korunmaya muhtaç çocukların barındığı çocuk yuvaları ve yetişirme yurtları gibi toplu yaşam alanlarına Kurumca belirlenen usul ve esaslarla göre giderek, yerinde vereceği sağlık hizmetini kapsamaktadır.

11. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda genel olarak sosyal sigortadan ve sağlık sigortasından yararlanacak kişiler ile sağlanacak hakların yanısıra; "analık sigortası" ayrı bir sigorta türü olarak düzenlenmiştir. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu çerçevesinde Kadın Çalışanların Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik ve Gebe ve Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik çıkarılmıştır.
12. 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu ile getirilen düzenleme uyarınca, işveren veya işveren tarafından yetkilendirilmiş kişinin, istihdam başvurusunu gebelik, annelik ve çocuk bakımı gerekliliğe reddedemeyeceği hükmeye bağlanmıştır.
13. Kalkınma Planı'nda (2014-2018) koruyucu sağlık hizmetlerinin çok sektörlü bir yaklaşımla geliştirileceği; uygun, etkili, etkin bir sağlık hizmeti sunulacağı ifade edilmekte; anne ve bebek ölümlerinin azaltılması için 2018 hedefleri¹⁸ belirtilmektedir. Plan'da ayrıca, "Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Programı" hedefleri kapsamında "toplum doğurganlık hızının artırılması"na ve bunun göstergeleri arasında da "toplum doğurganlık hızı" ve "çalışan kadınlarda toplam doğurganlık hızı" göstergelerine yer verilmiştir.
14. Sağlık Bakanlığı Stratejik Planı'nda (2013-2017), "Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında sağlık hizmetlerini iyileştirmek" stratejisine yer verilmiştir. Ayrıca, hedeflerden biri "anne, çocuk ve ergen sağlığını korumak ve geliştirmek"tir (Sağlık Bakanlığı, 2012).
15. ADNKS sonuçlarına göre, Türkiye nüfusu 2017 yılı sonu itibarıyle 80 milyon 810 bin 525 kişiden oluşmaktadır (40.043.650 erkek; 39.771.221 kadın). 2015 yılı TÜİK verilerine göre, doğuştan beklenen yaşam süresi erkeklerde 75,3, kadınlarda 80,7'dir.
16. Adolesan dönemde (10-19 yaş) fiziksel, psikolojik ve sosyal durumdaki değişimler her iki cinsiyet için de

¹⁸ Planda 2018 için bebek ölüm hızının binde 6'ya; anne ölüm hızının ise yüzbin canlı doğumda 9,5'e düşürülmesi hedeflenmiştir.

önemlidir; ancak kız adolesanlar açısından erken yaşta ve zorla evlilikler, erken yaşta doğurganlık gibi riskler söz konusudur. Diğer yandan, adolesan dönemde özellikle örgün eğitimde ergen sağlığı ve üreme sağlığına ilişkin doğru bilgiye ve yeterli hizmete erişilmemesi, hijyen ve özbakım konularında sorunlarla, şiddet ile, erken yaşta evlilik ve gebeliklerle karşılaşma riskini artırmaktadır. Örgün eğitimde ve sağlık hizmeti sunumunda adolesan dönemindeki kız ve erkeklerin ihtiyaçları dikkate alınmalıdır; bilgi ve hizmetlere erişim konusunda çalışmalar yapılmalıdır.

17. Türkiye'de evlilik çocuk doğurmak için toplumsal olarak kabul gören dönemin başlangıcıdır. Erken yaşta evlilikler ve buna bağlı olarak meydana gelen doğumların anne ve bebek sağlığı için sorun oluşturma potansiyelinin yüksek olduğu bilinmektedir. TÜİK verilerine göre, 16 ve 17 yaşındaki kız çocukların resmi evliliklerinin toplam evlenmeler içindeki oranı 2008 yılında %7,2 iken 2016 yılında %4,6'ya düşmüştür. 16-17 yaşlarındaki kız çocukların evliliklerinin toplam evlilikler içindeki oranının en yüksek olduğu üç il, %15,7 ile Ağrı, %14,9 ile Muş ve %14,3 ile Kilis; en düşük olduğu iller ise sırasıyla; %1,1 ile Tunceli, %1,3 ile Trabzon ve %1,5 ile Karabük'tür.
18. Erken yaşta evlenmenin en önemli sonucu erken yaşta doğurganlıktır. TÜİK Doğum İstatistikleri toplam doğumlar ile erken yaşta meydana gelen doğumları karşılaştırmaya imkan vermektedir. Buna göre, yıllar itibarıyle 15-17 yaş arasındaki doğum oranlarının düşmekte olduğu görülmektedir. 2008 TÜİK verileri ile 15 yaşından önce gerçekleşen doğumların tüm doğumlar içindeki oranı %0,9, 15-17 yaş grubundaki doğumların tüm doğumlar içindeki oranı ise %2'dir. 2016 verilerine göre bu oranlar sırasıyla 15 yaş öncesi için %0,1'e, 15-17 yaş grubu için %1,2'ye gerilemiştir.
19. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2008'e göre 20,8 olan ortanca ilk evlenme yaşı, TNSA-2013'te 25-49 yaş grubundaki kadınlar için 21'e (kentte 21,2; kırsalda 20,0) yükselmiştir. Bölgesel dağılımda, ortanca ilk evlenme yaşıının en yüksek olduğu yer Doğu Karadeniz (21,9); en düşük olduğu yer ise Orta Anadolu'dur (19,9). En az lise mezunu olan kadınlar ile eğitimi olmayan kadınların ortanca ilk evlenme yaşı arasında

TNSA-2013'e göre, yaklaşık 6 yıl fark bulunmaktadır (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜ-NEE), 2009 ve 2014).

20. Toplam doğurganlık hızı Türkiye'de nüfusun kendini yenileme oranı civarında sabit kalma eğilimindedir. TNSA-2013'e göre Türkiye genelinde toplam doğurganlık hızı¹⁹ 2,26'dır. Toplam doğurganlık hızı, beş bölge üzerinden yapılan değerlendirmede Orta'da 1,89 ile Doğu'da 3,41 arasında değişmektedir. TNSA-2013'e göre eğitimi olmayan (ilkokul bitirmemiş) kadınlarda toplam doğurganlık hızı 3,76 iken, lise ve üzeri eğitim seviyesindeki kadınlarda oran 1,66'ya düşmektedir (HÜNEE, 2014). TÜİK Doğum İstatistikleri verilerine göre ise, toplam doğurganlık hızı 2016 yılında 2,10 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum, oranın, nüfusun kendini yenileme oranına²⁰ denk geldiğini göstermektedir.
21. TNSA-2013'te kadınların doğurganlık tercihlerine ilişkin veri toplanmıştır. Buna göre, 15-49 yaşlarındaki evli kadınlar arasında başka çocuk istemeyen (%47,4) ve bir sonraki doğumunun daha sonra (2 yıl ve daha sonra) olmasını isteyen (%18,1) kadınların oranı %65,5'tir (HÜNEE, 2014).
22. Üreme sağlığı hizmetlerine ihtiyaç duyan tüm bireylerin ulaşması, bireylerin üreme hakları kapsamında değerlendirilmektedir ve her gebeliğin istenen gebelik olmasının sağlanması da bu yolla mümkün olmaktadır. Üreme ve sağlık hakları çerçevesinde, her gebeliğin istenen gebelik olmasının sağlanması; bunun için gerekli üreme sağlığı yöntemleri hizmetleri ile üremeye ilişkin tedavi hizmetlerinin sunulması ve bunun bir tamamlayıcısı olarak istenmeyen gebeliklerin sonlandırılması için güvenli düşük hizmetlerinin mevcut ve erişilebilir olması gerekmektedir.
23. İsteyerek düşük, Türkiye'de 1983 yılından bu yana 2827 sayılı Nüfus Planlaması Hakkında Kanun çerçevesinde onuncu haftanın sonuna kadar olan gebeliklerde istek üzerine uygulanmaktadır. İsteyerek düşü-

¹⁹ Toplam doğurganlık hızı, doğurganlık döneminin sonuna geldiğinde kadın başına düşen ortalama canlı doğum sayısıdır.

²⁰ Bir ülke nüfusun kendini yenileyebilmesi için toplam doğurganlık hızının en az 2,1 olması gerekmektedir.

gün yasallaşmasının ardından bu hizmetin bir aile planlaması yöntemi gibi kullanılacağına ilişkin endişeler yaşanmış olsa da, böyle bir durumun verilere yansımadığı ve yıllar itibariyle isteyerek düşük oranlarında azalma olduğu TNSA sonuçlarından görülmektedir. TNSA-2008 sonuçlarına göre 100 gebelikte 10 olan isteyerek düşükler, TNSA-2013'te 100 gebelikte 4,7'ye düşmüştür (HÜNEE, 2014). Anne ölümlerindeki ve isteyerek düşük oranlarındaki azalmanın sürdürülebilir olması tüm üreme sağlığı hizmetlerinin ulaşılabilir olması ile mümkün olabilecektir.

24. Kadın sağlığına ilişkin bir başka önemli gösterge anne ölümleridir. 2005 yılında gerçekleştirilen Türkiye Ulu-sal Anne Ölümü Çalısması, Türkiye'de anne ölüm oranının yüz bin canlı doğumda 28,5 olduğunu (kır: 40,4; kent: 20,7) göstermiştir (HÜNEE, 2006). 2007 yılından bu yana, Türkiye'de tüm anne ölümleri Sağlık Bakanlığı tarafından "Anne Ölümü Veri Sistemi" ile izlenmeye başlanmıştır. 2007 yılında yüz bin canlı doğumda 21,2 olan anne ölüm oranı, 2013 yılında 15,9'a, 2016 yılında 14,7'ye düşmüştür (Sağlık Bakanlığı, 2017b). Bölgesel dağılımda oranlar yüz bin canlı doğumda 24 (Ege) ile 9,5 (Batı Anadolu) arasında değişmektedir.
25. Anne ölümlerinin uluslararası karşılaştırması incelendiğinde, 2015 yılı verileriyle anne ölümü Dünya ortalamasının yüz bin canlı doğumda 216; Dünya Sağlık Örgütü Avrupa bölgesi ortalamasının ise yüz bin canlı doğumda 16 olduğu görülmektedir. Türkiye'de, anne ölümleri hem Dünya, hem de DSÖ Avrupa bölgesi ortalamasının altındadır.
26. Doğum öncesi bakım, sağlıklı koşullarda doğum ve doğum sonrası bakım oranlarında olumlu yönde değişim, kadın sağlığını olumlu etkilemektedir. TNSA-2008'e göre %92 olan doğum öncesi bakım alma²¹ oranının, TNSA-2013'e göre %97'ye yükseldiği görülmektedir. Bölgesel dağılımda oranlar %84,9 (Kuzeydoğu Anadolu) ile %99,4 (İstanbul) arasında değişmektedir.

²¹ Doğum öncesi bakıma ilişkin veriler, gebelik süresince en az bir kez sağlık personelinden doğum öncesi bakım alan kadınlar üzerinden hesaplanmaktadır

27. Diğer yandan, Sağlık Bakanlığı verilerine göre, 2009 yılında doğum öncesi bakım alanların oranı %93 iken, 2016 yılında %98,5'e yükselmiştir. Söz konusu veriler İstatistikte Bölge Birimleri Sınıflaması-1 (İBBS-1) düzeyinde incelendiğinde oranın %96,6 (Güneydoğu Anadolu) ile %99,5 (Batı Marmara) arasında değiştiği görülmektedir. (Sağlık Bakanlığı, 2017b).
28. Doğum öncesi bakıma ilişkin verilerin uluslararası karşılaştırması, 2015 verileriyle doğum öncesi bakım oranında Dünya ortalamasının %83, DSÖ Avrupa ortalamasının ise %96 olduğunu göstermektedir (Sağlık Bakanlığı, 2017b). Türkiye'de doğum öncesi bakım oranları, her iki ortalamanın da üzerindedir.
29. Sağlık Bakanlığı verilerine göre, 2009 ve 2016 yıllarında sağlık kuruluşunda gerçekleşen doğum oranlarını ve sezaryen doğumları gösteren tablo aşağıda yer almaktadır. Sağlık kuruluşunda yapılan doğumlar Türkiye'de artmaktadır. Söz konusu veriler İBBS-1 düzeyinde incelendiğinde oranın %92 (Batı Marmara) ile %100 (Doğu Marmara, Batı Anadolu, Akdeniz, Orta Anadolu, Batı Karadeniz) arasında değiştiği görülmektedir. (Sağlık Bakanlığı, 2017b). Sağlık kuruluşunda gerçekleşen doğumların uluslararası karşılaştırması incelenliğinde, 2015 verileriyle dünya ortalamasının %79 olduğu, DSÖ Avrupa ortalamasının ise %99 olduğu görülmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2017b). Sağlık kuruluşunda doğumun teşvik edilmesi politikalarındaki temel çıkış noktası, anne ve bebek ölümlerinin azaltılması amacıdır ve veriler sağlık kuruluşunda doğum oranları arttıkça anne ve bebek ölümlerinin azalmakta olduğunu göstermiştir. Ancak, 2010 yılından bu yana Türkiye'de anne ve bebek ölüm oranları azalmasına rağmen sezaryen oranları artmıştır. Anne ve bebek ölümlerini azaltmak amacıyla hastane doğumlarının teşvik politikalarına ebe, yenidoğan yoğun bakım üniteleri ve doğum odalarının sayı olarak artırılması politikalarının eklenmesine ihtiyaç bulunmaktadır (Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı (TÜSEB), 2017). Ayrıca, kadınların gebelik süresince gebelik ve doğuma ilişkin yeterli bilgiye ulaşması konusunda ilgili sağlık personelinin bilinç düzeyi artırılmalıdır.

Tablo 1: Sağlık Kuruluşunda Doğum Ve Sezaryen Doğum Yüzdeleri

	Sağlık Kuruluşunda Doğum (%)	Sezaryen Doğum (%)	Primer Sezaryen (%)
2009	89,4	42,7	27,2
2016	98	53,1	26,4

Kaynak: Sağlık Bakanlığı 2017b.

30. Sezaryen doğumlarının artış eğiliminde olması son dönemlerde Türkiye'de kadın sağlığı açısından bir sorun teşkil ettiği gereklisiyle gündeme gelmektedir. 10. Kalkınma Planı hazırlıklarında konuyu ele alan Toplumsal Cinsiyet Çalışma Grubu Sağlık Alt Çalışma Grubu Raporunda, Türkiye'de sezaryen oranlarını artıran nedenler, gebenin normal doğum'a dair kaygıları, ağırsız doğum konusunda arz ve talep eksikliği, doğum yaptırılan ortamlardaki altyapı eksikliği, doğum zamanının planlanmak istenmesi, ailenin ve gebenin sezaryen konusunda ısrarcı davranışları, hekimlerin malpraktis korkusu ve çalışma şartları ile ilgili zorluklar ile sezaryen endikasyonlarının geniş tutulması olarak sayılmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2013). Türkiye'de sezaryen oranları, %53'lük oran ile oldukça yüksektir. Özel ve üniversite hastanelerinde bu oran %70 gibi ciddi rakamlara ulaşmıştır. Oysa Dünya Sağlık Örgütüne göre, sezaryen oranının %5'in altında ve %15'in üstünde olması anne ölümü açısından riski artırmaktadır. Kadınlara, yaşadıkları gebelik ve doğum deneyimlerinin olumlu yönde değişmesi için Türkiye'de ebelik sisteminin güçlendirilmesi, gebelik takibi ve doğum yönetme kültürünün minimum müdafaleli, hasta haklarına saygılı, hasta merkezli anlayışa dönüştürülmesi seferberliğine ihtiyaç vardır (TÜSEB TAÇESE, 2017).

31. Kadınlarda en çok görülen kanser türleri incelendiğinde, 2014 verilerine göre meme, tiroid ve kolorektal kanserlerin kadınlarda ilk üç sırayı aldığı görülmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2017b).

32. Türkiye Sağlık Araştırması 2016 sonuçlarına göre, on beş yaş ve üzeri kadınların %60,6'sı, kendi kendine

meme muayenesi yapma durumuna, "hiç yapmadım" şeklinde yanıt vermiştir. On beş yaş ve üzeri kadınların %71,1'i, hiçbir zaman mamografi çektiğini belirtirken, on beş yaş ve üzeri kadınların %69,3'ü rahim ağzi kanserini tespit eden testlerden biri olan smear testini hiç yaptırmadığını ifade etmiştir. Bu sonuçlar, kadınlarda kanser taramalarının ve kendi kendine meme muayenesinin artmasını sağlayacak çalışmalara ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

33. Türkiye'de 2016 yılı verilerine göre 65 yaş ve üzeri yaşı nüfusunda kadınların oranı erkeklerle göre daha fazladır (yaşlı nüfus içindeki kadın oranı %56, erkek oranı %43). Yaşlı nüfusta sunulan sağlık hizmetleri, biyolojik farklılıkların yanı sıra kadınların ve erkeklerin sosyal konumları ve ihtiyaçlarını da gözetmelidir.
34. TÜİK tarafından yürütülen Türkiye Sağlık Araştırması 2016 sonuçlarına göre, herhangi bir yardım almadan ya da yardımcı bir araç olmadan yürüyemeyenler Türkiye genelinde %6,5 oranında iken, kadınlarda bu oran %8,9; erkeklerde ise %4'tür. 65-74 yaş grubunda ise bu oran kadınlarda %30,2 iken, erkeklerde 15,4'tür. Merdiven inip çıkamayanlar Türkiye genelinde %8,7 iken, kadınlarda %12,4; erkeklerde %5'tir. 65-74 yaş grubunda ise bu oran kadınlarda %38,5; erkeklerde %18,6'dır (TÜİK, 2017). Bu veriler, özellikle yaşlı nüfusta yürümekte zorluk çekme, merdiven inip çıkamama konularında kadınların erkeklerle kıyasla-neredeyse iki kat oranında- daha fazla zorluk yaşadığını göstermektedir.
35. Tütün kullanımı, beslenme alışkanlıkları, obezite durumu gibi faktörler sağlıklı yaşam alışkanlıklarının kazanılması ve sürdürülmesi çerçevesinde değerlendirilebilmektedir. TÜİK TSA 2016 sonuçlarına göre her gün tütün kullananların oranı Türkiye genelinde %26,5 iken, kadınlarda %13,3; erkeklerde %40,1'dir (TÜİK, 2017). Beslenme tarzındaki değişiklikler ve fiziksel hareket azlığı gibi bir takım olumsuz şartlar bir araya geldiğinde obezite (şişmanlık) sıklığının giderek arttığı ve obezitenin özellikle çocukların ve kadınları etkisi altına almaya başladığı görülmektedir. TSA 2016'da bireylerin vücut kitle endeksi ile yapılan ölçümlere göre 15 yaş ve üzeri nüfusun %19,6'sı obezdir. Oran kadınlarda %23,9, erkeklerde %15,2'dir (TÜİK, 2017). Kadınlar arasında obezite sorunu erkeklerle kıyasla daha fazla ve Türkiye ortalamasının üzerindedir. Obezite gibi,

çok zayıf olma eğilimi de kadın sağlığını olumsuz etkileyebilmektedir. Genç yaşta akranlar arasında ya da medyada yapılan yönlendirmeler neticesinde kadınlar için zayıf olmak, önemli bir amaç haline gelebilmekte; bu durum ise hem fiziksel hem de psikolojik boyutları olan anoreksiya nevroza ya da bulimia hastalıkları ile sonuçlanabilmektedir.

36. Kadınların işgücüne katılımı ve istihdamı, kadınların insan haklarının bir parçasıdır. Ayrıca, ekonomik bağımsızlığın kazanılması, kadınların sağlığını genellikle olumlu yönde etkileyen bir faktördür. Bununla birlikte, çalışma hayatı, çalışılan sektörde, işyeri koşullarına, çalışma şartlarına bağlı olarak gerekli önlemler alınmadığında ve gereken koşullar sağlanmadığında kadınların sağlıklarında olumsuz sonuçlara yol açabileme potansiyeline de sahiptir. Türkiye'de kadınlar arasında sosyal güvence olmaksızın kayıt dışı çalışmanın yaygın olması²², kadınların iş kazaları ve meslek hastalıkları yönünden koruyucu mekanizmalardan yeterince yararlanamamalarına neden olmaktadır. Özellikle tarımda çalışan kadınlar, ev eksenli çalışan kadınlar ve diğer sektörlerde kayıt dışı çalışan kadınlar açısından bu durum önemli bir sorundur.
37. Türkiye'de kırsal alanda yaşayan ve mevsimlik tarım işçisi olarak çalışan kadınlar sağlık hizmetleri yönünden dezavantajlara sahiptir. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) ve Harran Üniversitesi işbirliği ile mevsimlik gezici tarım işçileri arasında 2011 yılında yürütülen araştırmanın sonuçları, Türkiye'de kırsal alanlarında yaşayan kadınların üreme sağlığı hizmetlerine erişimlerinde sorunların olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuçlara göre, genele kıyasla mevsimlik tarım işçisi kadınlar arasında ortalama canlı doğum sayısı daha fazla, üreme sağlığı hizmetlerine erişim düşük, anne ve bebek ölümleri yüksektir (Kalkınma Bakanlığı, 2013b).
38. Engelli kadınlar engelli olmalarından kaynaklanan önyargılar ve sorunların yanı sıra cinsiyetleri nedeniyle de sağlıkla ilgili sorunlarla karşılaşabilmektedir. Engelli kadınlar, sağlık politikalarının geliştirilmesi ve sağ-

²² TÜİK 2016 yıl sonu verilerine göre kadınlar arasında kayıt dışı çalışma oranı %44,3'tür.

- lık hizmetlerinin sunulmasında öncelikle ele alınması gereken kesimler arasında yer almmalıdır.
39. Temel göstergeler bağlamında, Türkiye'de kadın ve sağlık alanında olumlu gelişmeler olduğu görülmektedir. İlgili kurumlar tarafından yürütülen çalışmalar, bu gelişmelerin ortaya çıkmasını sağlamıştır: Sağlık Bakanlığı ile Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü arasında 2008 yılında yapılan Protokol kapsamında 65.000 sağlık personeli, kadına yönelik şiddet, kadın erkek fırsat eşitliği konularında eğitilmiştir. Sağlıkta Dönüşüm Programı kapsamında, gebe ve bebek izlemleri, performansa dayalı zorunlu alanlar haline getirilmiştir. Bunun sonucu olarak sağlık personelinin konuya öncelikli olarak yaklaşması, anne ve bebek izleminde olumlu gelişmelere ve göstergelerde iyileşmeye yol açmıştır. Sağlık Bakanlığı'na bağlı kurum kuruluşları tarafından Acil Obstetrik Bakım Programı, 15-49 Yaş Kadın İzlemleri Programı, Evlilik Öncesi Danışmanlık Programı, Gebelere Demir Desteği Programı, Gebelik ve Süt Verme Döneminde D Vitamini Destek Programı, Gebe Bilgilendirme Sınıfı, Gebeliği Önleyici Yöntemler, Anne Dostu Hastane Programı, Misafir Anne Uygulaması, Doğum Öncesi Bakım Programı, Doğum Sonu Bakım Programı, Anne Ölümleri İzleme ve Değerlendirme Programı gibi programlar yürütülmektedir. Ayrıca, sağlık personeline yönelik üreme sağlığı hizmeti eğitimleri, güvenli annelik, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, gençlere yönelik üreme sağlığı hizmetleri eğitimleri sürdürülmektedir.
40. Gebe kadınların doğumlarını hastanede gerçekleştirmeleri ve düzenli olarak doktor kontrolüne gitmeleri şartıyla verilen bir sosyal yardım olan ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından belirlenen kriterler çerçevesinde yardıma muhtaç vatandaşlara yönelik olarak yürütülen Şartlı Sağlık Yardımı Gebelik yardımaları; doğumun hastanede yapılması halinde 1 kereye mahsus 75 TL; gebelik döneminde düzenli muayenelerin yapılması halinde de doğuma kadar aylık 35 TL şeklinde ödenmektedir. Kadınların çocukların sağlık kontrollerini düzenli yaptırmaları şartıyla verilen Şartlı Sağlık Yardımları ise; 0-5 yaş arası çocukların sağlık kontrollerinin düzenli yapılması halinde 5 yaşına kadar aylık 35 TL şeklindedir.
41. Kaydedilen önemli gelişmelere rağmen, temel göstergeler ve ilgili araştırmalar yoluyla geliştirilmesi ge-

reken alanlar belirlenebilmektedir. Bu çerçevede, kadınlara sunulan sağlık hizmetlerinin nitelik ve nicelik bakımından daha da iyileştirilmesi; kadınlar arasında sağlık bilincinin artırılması ve sağlıklı yaşam davranışlarının teşvik edilmesi; kadın sağlığı alanında bilimsel çalışmaların yaygınlaştırılması konularında sorumlu ve ilgili tüm kuruluşların işbirliğinde çalışmalar yapılmasına ihtiyaç duyulduğu değerlendirilmektedir.

KADININ GÜÇLENMESİ STRATEJİ BELGESİ

EKONOMİ

MEVCUT DURUM

1. Güçlü, sürdürülebilir, dengeli ve kapsayıcı kalkınma için; kadının çalışma hayatında hak ettiği yeri alması, işgücüne aktif bir biçimde katılması ve üretimde söz sahibi olması anahtar bir role sahiptir. Kadınların çalışma hayatında yer alması toplumun diğer alanlarında da daha üretken olmalarının yolunu açmakta, ekonomik açıdan güçlenmelerini sağlarken, aile içindeki konumlarını da iyileştirmektedir.
2. Başta Anayasa, İş Kanunu ve Devlet Memurları Kanunu olmak üzere ulusal mevzuatımızda kadınların çalışma hayatında yer almاسını engelleyici herhangi bir husus bulunmamaktadır. Türkiye, imzalamış olduğu CEDAW Sözleşmesi'nin 11inci maddesi gereğince kadınların çalışma haklarını güvence altına almak için her türlü önleme almakla yükümlüdür. Ayrıca, kadın istihdamını doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen birçok ILO sözleşmesini ve Avrupa Sosyal Şartı'nı kabul etmiştir²³. Bununla birlikte özellikle son 15 yılda ülkemizde kadınların istihdamını ve girişimciliğini teşvik edici, kayıt dışı kadın istihdamı ile mücadele, iş ve aile hayatının uyumunun sağlanması gibi konularda birçok yasal düzenleme hayata geçirilmiştir.
3. 4857 sayılı İş Kanunu ile bir yanda işverenin genel anlamda eşit davranışma yükümlülüğü varlığını korurken, öte yandan bazı ayrımcılık yasakları özel olarak düzenlenmiştir. İş Kanunu'nun 5inci maddesinin 1inci fıkrasında; dil, ırk, cinsiyet, engellilik, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ve benzeri sebeplere dayalı ayrımcılık yasağı hükme bağlanmıştır. Aynı hükmüle cinsiyet veya gebelik nedeniyle ayrımcılık yasaklanmış, aynı veya eşit değerde bir iş için cinsiyet nedeniyle daha düşük ücret kararlaştırılamayacağı ve işçinin cinsiyeti nedeniyle özel koruyucu hükümlerin uygulanmasının, daha düşük bir ücretin uygulanmasını haklı

²³Türkiye, ILO'nun kadın-erkek eşitliğini sağlayan ve kadın istihdamını teşvik eden 100 sayılı Eşit Ücret Sözleşmesi'ni, 111 sayılı Ayrımcılık (İş ve Meslek) Sözleşmesi'ni, 122 sayılı İstihdam Politikası Sözleşmesi'ni ve 142 sayılı İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Sözleşmesi'ni onaylayan ülkeler arasındadır. Ancak bununla birlikte, 183 sayılı Annelik Hakkının Korunması Sözleşmesi, 177 sayılı Evde Çalışma Sözleşmesi ve 189 sayılı Ev İşçileri Sözleşmesi ve 156 sayılı Aile Sorumlulukları Olan İşçiler Sözleşmesi Türkiye'nin henüz onaylamadığı sözleşmeler arasındadır. Ayrıca, 2009 yılında ILO ile imzalanan mutabakat metni ile insana yakışır iş gündeminin ana unsurlarını oluşturan dört temel alanda işbirliğinin yapılması öngörmüştür. Ana işbirliği başlıklarından birisini toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın istihdamı oluşturmaktadır.

kılmayacağı düzenlenmiştir.

4. 2011 yılı Şubat ayında yürürlüğe giren 6111 Sayılı Kanun ile kadınlara yeni istihdam imkânlarının sağlanması bakımından erkeklerle nazaran pozitif ayrımcılık yapılarak 18 yaşından büyük kadınların istihdam edilmesi halinde belli koşullara göre 24 ila 54 ay süresince sigorta primlerinin işveren hisselerinin İşsizlik Sigortası Fonundan karşılaşacağı hususları düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme 31.12.2020 tarihine kadar Bakanlar Kurulu Kararı ile uzatılmıştır. Anılan Kanun ile 4857 sayılı İş Kanunu'na göre kısmi süreli iş sözleşmesiyle çalışanlar ile ev hizmetlerinde sürekli çalışması nedeniyle 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanun kapsamında 30 günden az süreyle çalışanların, istege bağlı sigortalı olabilmeleri için kolaylıklar sağlanmıştır.
5. 5510 Sayılı Kanun'un Geçici 16 ncı maddesine göre; herhangi bir işverene iş sözleşmesiyle tabi olmaksızın sürekli ve kazanç getirici nitelikte kendi içinde bilfiil çalışarak, dışarıdan işçi almadan ve işi endüstriyel tarza dönüştürmeden oturdukları evlerde imal ettikleri havlu, örtü, çarşaf, çorap, halı, kilim, dokuma mamulleri, örgü, dantel, her nevi nakış işlerini ve her nevi turistik eşya, hasır, sepet, süpürge, paspas, fırça, yapma çiçek, ip ve urganları, tarhana, erişte, mantı gibi ürünleri dükkân açmaksızın satma işlemlerini yaptıkları tespit edilen kadınlar, istege bağlı sigortalı olarak 2017 yılı için 24 gün, takip eden her yıl için bir puan artırmak suretiyle malullük, yaşıllık ve ölüm sigortaları ile genel sağlık sigortası primi ödeyerek her ay 30 gün sigortalılık hizmeti kazanabilmektedir.
6. Kendi nam ve hesabına tarımsal faaliyyette bulunan kadın çiftçilerin sigorta kapsamında sayılması için aile reisi olmaları koşulu 4956 ve 6270 sayılı Kanunlar ile yürürlükten kaldırılmıştır. 6111 sayılı Kanunla sattıkları ürün bedelleri üzerinden 1994 yılından bu yana BAĞ-KUR prim kesintisi yapılan, Ziraat Odası'na da kayıtlı çiftçilere geriye yönelik yapılandırma hakkı getirilmiştir. Ancak, 2003 yılından önceki dönemler için aile reisi²⁴

²⁴ Türk Medeni Kanununda 01/01/2002 tarihinde yapılan düzenleme ile aile reisliği kavramı çıkarılmıştır.

olmamaları nedeniyle borçlanamayan kadın çiftçilerin bu mağduriyeti 2012 yılında 6270 sayılı Kanun'la giderilmiştir. Ayrıca, kadın çiftçiler hak kazandıkları dönem için gecikme cezası ve gecikme zammı ödememiştir.

7. 10/09/2014 tarihli ve 6552 sayılı Kanun ile 5510 sayılı Kanuna eklenen ek 9 uncu madde ile ev hizmetlerinde bir veya birden fazla gerçek kişi tarafından çalıştırılan ve çalıştırılanları kişi yanında ay içinde çalışma saati süresine göre hesaplanan çalışma gün sayısı 10 gün ve daha fazla olan sigortalılar ile 10 günden az olan sigortalılara ilişkin düzenleme eklenmiştir. 1 Nisan 2015 tarihinden itibaren ev hizmetlerinde sigortalı çalışanlar hakkında bu işlerin ay içinde 10 günden az ve 10 günden fazla yapılmış yapılmadığına göre işlem yapılmaktadır. Ayda 10 günden az çalışanlar iş kazası ve meslek hastalığı yönünden sigortalı sayılmakta, primleri çalışan kişi tarafından ödenmekte, sigortalılar isterlerse takip eden ayın sonuna kadar uzun mallulk, yaşıllık, ölüm ve genel sağlık sigortası primini kendileri ödeyebilmektedir.
8. Kanunun ek 9 uncu maddesi kapsamında ayda 10 gün ve daha fazla süre ile sigortalılığı olanların %34,5 oranındaki primleri ise gerçek kişi işverenler tarafından ödenir. Bu primin %20'si uzun vadeli sigorta kolları, % 12,5'i genel sağlık sigortası, % 2'si iş kazası ve meslek hastalıkları sigortası primidir. İşverenler ayrıca sigortalı ve işveren hissesi ile birlikte %3 oranında işsizlik sigortası primi de ödeyeceklerdir.
9. 6111 sayılı Kanun ile ayrıca, 4857 sayılı İş Kanunu'nda ve 657 Devlet Memurları Kanunu'nda yapılan değişikliklerle doğum ve ebeveyn izinlerine ve 2015 yılı Nisan ayında yürürlüğe giren 6645 sayılı Kanun ile 4857 sayılı İş Kanunu'nda yapılan değişiklikle işçilerin ücretli babalık iznine sahip olmasına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.
10. Şubat 2016 itibariyle yürürlüğe giren 6663 sayılı Gelir Vergisi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla kadın çalışanlar ve ebeveynlerin özlük hakları ve doğuma bağlı izinlerine ilişkin olarak önemli iyileştirmeler sağlanmıştır. Devlet memurlarının doğum nedeniyle ücretsiz içinde geçen sürelerin derece kademe ilerlemesinde değerlendirilmesi, çalışanların doğuma bağlı ücretli yarı zamanlı çalışma haklarının düzenlenmesi ve çalışan ebeveynlere kısmi süreli çalışma haklarının düzenlenmesi bunlardan

bazlarıdır. Çocuk bakım sorumluluğunu hem anneye hem de babaya ait olduğu düşüncesi ile çocuk mecburi ilköğretim çağına gelene kadar kısmi zamanlı çalışma imkânı her iki ebeveyn için de tanınmıştır. Bu süreçte, bu izni kullanan çalışanın, çalıştığı süre nispetinde, özlük hakları korunmaktadır. Ayrıca, doğuma bağlı kısmi süreli çalışma talebinin işverenler için haklı fesih sebebi sayılmayacağı yönünde bir düzenleme de yapılmıştır. Bu sayede, anne veya babalar işten çıkarılma korkusu yaşamaksızın bu haktan yararlanabilecektir.

11. 6745 sayılı Yatırımların Proje Bazında Desteklenmesi ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile açılış iznini ASPB'den alan özel kreş ve gündüz bakımevlerinin beş vergilendirme dönemi boyunca gelir ve kurumlar vergisinden muaf tutulması sağlanmıştır.
12. 2014/6058 Sayılı “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar” ile özel sektör tarafından kreş ve gündüz bakım evleri ile okul öncesi eğitim için gerçekleştirilecek en az 500 bin liralık yatırımlarının bölgesel desteklerden faydallanması imkânı getirilmiştir.
13. 2014 yılı Eylül ayında yürürlüğe giren 6552 sayılı Kanun ile doğum borçlanması kapsamı genişletilerek, daha önce iki çocuk için geçerli olan doğum borçlanması üçe çıkarılmıştır.
14. 6098 sayılı Borçlar Kanunu ile işverene, işçilerini mobbinge (psikolojik tacize) ve cinsel tacize karşı koruma yükümlülüğü getirilmiştir. Bununla birlikte 2011/2 sayılı “İşyerlerinde Psikolojik Tacizin (Mobbing) Önlemesi” konulu Başbakanlık Genelgesi yürürlüğe girmiştir.
15. 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu'nun 19 uncu maddesinde, sendika ve konfederasyonların faaliyetlerde bulunurken kuruluş amaçları doğrultusunda toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetecekleri hükmü altına alınmıştır.
16. 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun 26 ncı maddesiyle de sendika ve konfederasyonların faaliyetlerinden yararlanmada üyeleri arasında eşitlik sağlamakla, ayrımcılık yasaklarına uymakla ve

faaliyetlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetmekle yükümlü oldukları hususları düzenlemiştir.

17. 2007 yılında Gelir Vergisi Kanunu'nda yapılan değişiklikle; hane içinde kadınlar tarafından üretilen ürünlerin düzenlenen kermes, festival, panayır ile kamu kurum ve kuruluşlarında geçici olarak belirlenen yerlerde satılması sonucu kadınların elde ettikleri gelirler vergiden muaf tutulmuştur.
18. 25/02/2015 tarihinde yayınlanan "Kredi Garanti Kurumlarına Sağlanacak Hazine Desteğine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Karar"da kadın girişimcileri destekleyen pozitif ayrımcılık içeren hükümler yer almaktadır. Söz konusu Kredi Garanti Fonu Aracılığıyla Verilen Hazine Destekli Kefalet kapsamında kefalet tutarı, KOBİ tanımına haiz yararlanıcılar için azami %90, KOBİ tanımı dışında kalan yararlanıcılar için %85 iken, kadın girişimcilerin kullanacağı krediler için azami kefalet oranı %90 olarak uygulanmaktadır. Bununla birlikte önumüzdeki dönemde, uygulama kapsamında kullandırılması öngörülen 50 milyar TL tutarındaki kefaletin yine belirli bir oranının kadın girişimcilere ayrılarak yapılan desteklerin sürdürülmesi planlanmaktadır.
19. ÇSGB tarafından 2013 yılında 28553 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliğinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik" ile 2004 yılında yayımlanan "Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği" yürürlükten kaldırılmıştır. Böylece bazı işler yalnızca erkek işi olmaktan çıkarılarak, kadınlar için yeni çalışma fırsatları yaratılmıştır.
20. 2004/7 sayılı "Personel Temininde Eşitlik İlkesine Uygun Hareket Edilmesi" konulu Başbakanlık Genelgesi ile kamu kurum ve kuruluşlarının personel almında hizmet gerekleri dışında cinsiyet ayrimi yapılmaması gerektigine hükmedilmektedir.
21. 2010/14 sayılı "Kadın İstihdamının Artırılması ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanması" konulu Başbakanlık Genelgesine göre; kadınların sosyo-ekonomik konumlarının güçlendirilmesi, toplumsal yaşamda kadın erkek fırsat eşitliğinin sağlanması, sürdürülebilir ekonomik büyümeye ve sosyal kalkınma amaçlarına ulaşılabilmesi için kadınların istihdamının artırılması ve eşit işe eşit ücret imkânının sağlanması için tüm kamu kurum-

lara göreve sorumluluklar verilmiştir. Bu amaçla ÇSGB koordinasyonunda kadının istihdam alanındaki mevcut sorunlarının tespiti ile bu sorunların giderilmesine yönelik ilgili tüm tarafların gerçekleştirdiği çalışmaları izlemek, değerlendirmek, koordinasyon ve işbirliğini sağlamak üzere Kadın İstihdamı Ulusal İzleme ve Koordinasyon Kurulu oluşturulmuştur.

22. Türkiye'de 15+ yaş grubu için işgücüne katılım oranı 2005'de %46,4'ten, 2017 yılı itibarıyle %52,8'e; istihdam oranı da %41,5'ten %47,1'e yükselmiştir²⁵ (Tablo 1). Son yillardaki artışa rağmen, Türkiye'deki işgücüne katılım oranları diğer ülkelerle karşılaştırıldığında (Tablo 2) beklenen düzeyde değildir. Bunun bir sebebi de kadınların işgücüne katılma oranı ve istihdam oranının düşük olmasıdır.

Tablo 1. İşgücüne Katılım ve İstihdam Oranı (Türkiye) (%) (15+ Yaş)

	İşgücüne Katılma Oranı		İstihdam Oranı	
	2005	2017	2005	2017
KADIN	23,3	33,6	20,7	28,9
ERKEK	70,6	72,5	63,2	65,6
TÜRKİYE GENEL	46,4	52,8	41,5	47,1

Kaynak: TÜİK, Hane Halkı İşgücü Anketi Sonuçları

²⁵ İşgücüne katılım oranı: İşgücünün (istihdam edilmiş ve edilmemiş dâhil olmak üzere bütün nüfusu kapsar) kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfusa olan oranı. İstihdam oranı: Kurumsal olmayan, çalışma çağındaki nüfus içerisindeki istihdam oranı.

Tablo 2. 2016 Yılı İşgücüne Katılım Ve İstihdam Oranı (Ab-28 Ve Bazı AB Ülkeleri) (%) (15+ Yaş)

	GENEL		KADIN	
	İşgücüne Katılma Oranı	İstihdam Oranı	İşgücüne Katılma Oranı	İstihdam Oranı
AB-28	57,7	52,8	51,6	47
İsveç	65	60,4	61,5	57,5
İngiltere	62,9	59,9	57,5	54,8
Almanya	61	58,5	55,6	53,6
Fransa	55,9	50,3	51,6	46,5
Macaristan	55,7	52,8	48	45,6
Malta	55	52,4	43	40,7
İtalya	49,5	43,7	40,5	35,3
İspanya	58,5	47	53	41,7
Yunanistan	52,2	39,9	45	32,5

Kaynak: Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (Eurostat), 2017.

Tablo 3. İstatistik Düzey_1 Bölgelerine Göre Kadınların İşgücü Durumu(%) – 2017 (15 + Yaş)

	İstanbul	Batı Marmara	Ege	Doğu Marmara	Batı Anadolu	Akdeniz	Orta Anadolu	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Kuzeydoğu Anadolu	Orta Doğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu
İşgücüne katılım	37,8	36,1	37,5	33,4	31,8	32,4	28,9	37,2	41,2	31,2	29,4	21,9
İstihdam	30,8	32,0	32,5	28,8	27,6	27,4	23,5	34,2	39,5	29,6	26,2	18,0
İşsizlik	18,6	11,4	13,1	13,7	13,2	15,3	18,5	8,0	4,1	5,2	10,7	18,1

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri

23. 2005 yılında %20,7 olan kadın istihdam oranı ve %23,3 olan kadın işgücüne katılım oranı; 2017 yılı itibarıyle sırasıyla %28,9 ve %33,6 olmuştur (Tablo 1). Bununla birlikte kadınların işgücüne katılım oranı bölgelere göre değişiklikler göstermektedir. Batı ve Doğu Karadeniz Bölgeleri en yüksek oranları sergilerken (ücretsiz aile işçiliğinin yüksek olmasından dolayı), en düşük oranlar Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görülmektedir (Tablo 3).

24. Son yıllarda ülkemizde kadınların işgücüne katılım oranı ve istihdam oranında önemli ilerlemeler kaydedilmekle birlikte rakamlar henüz arzu edilen düzeyde değildir. Yasal mevzuatımızda kadınların çalışma hayatında yer almasını engelleyici herhangi bir husus bulunmamakla birlikte, yukarıda yer alan verilerden de anlaşılaceği üzere konuya sadece yasal mevzuat açısından değil, konuyu daha geniş bir perspektiften ele almak, daha kapsamlı bir değerlendirmeye tabi tutmak ve tüm tarafların desteğini sağlayarak kararlar almaya ihtiyaç olduğunu göstermektedir (TBMM-KEFEK,2013).

25. 2014-2018 dönemini kapsayan 10 uncu Kalkınma Planı'nda başta gençler ve kadınlarda olmak üzere işgü-

cüne katılımın ve istihdamın artırılması hususları önemini korumuştur. Toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımının benimsendiği bir işgücü piyasasının oluşturulmasının temel amaçlar arasında aldığı görülmektedir.

26. Öncelikli Dönüşüm Programları çerçevesinde, kadın istihdamı ile ilgili olarak çalışmalar içeren İşgücü Piyasasının Etkinleştirilmesi Programı ÇSGB, aile ve iş yaşamının uyumlaştırılmasına ilişkin çalışmalar içeren Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Programı ise ASPB koordinasyonunda yürütülmektedir.
27. 10 uncu Kalkınma Planı dönemi sonunda (2018) kadınların işgücüne katılma oranı ile istihdam oranının sırasıyla %34,9 ve %31'e yükseltilmesi; Ulusal İstihdam Stratejisi'nde 2023 yılında, kadınların işgücüne katılım oranının % 41'e yükseltilmesi hedeflenmektedir.
28. Türkiye'de işgücüne dâhil olmayan kadınların işgücüne dâhil olmama nedenleri arasında %55,4 ile "ev işleyile meşgul olma" nedeni ilk sırada yer almaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. Kadınların İşgücüne Dâhil Olmama Nedenleri (%)

	İşgücüne dâhil olmayan nüfus	İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar	Mevsimlik çalışanlar	Ev işleriyle meşgul	Eğitim/ Öğretim	Emekli	Çalışamaz halde	Diğer
2005	18.936	4,5	1,6	67,0	7,8	3,1	10,4	5,6
2010	19.357	5,8	0,3	61,5	9,9	3,8	11,1	7,6
2015	20.056	7,0	0,4	57,3	11,3	4,6	12,6	6,8
2017	20.052	6,8	0,3	55,4	11,3	5,2	13,4	7,6

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri

29. Medeni durum istihdam oranını etkileyen unsurlardan biridir. TÜİK İşgücü İstatistikleri 2016 yılı rakamlarına göre, evli olmayan (hiç evlenmemiş veya boşanmış) kadınların istihdam oranları evli olanlarından daha yüksektir. 2016 yılında istihdam oranı evli kadınarda %29,2 iken hiç evlenmemiş kadınarda %32,5, boşanmış kadınarda ise %41,7'dir. Erkeklerde ise durum farklıdır. 2016 yılında istihdam oranı evli erkeklerde %72,4 iken hiç evlenmemiş erkeklerde %53,5, boşanmış erkeklerde ise %63,6'dır.
30. Kadınların işgücüne katılımının ve istihdamının önündeki engellerden birisi, çalışma sorumluluğunu erkeğe yükleyip; ev işi, çocuk, yaşlı ve engelli bakımını kadının görevi olarak benimseyen toplumsal cinsiyet anlayışıdır. Bu noktada, bakım hizmetlerine ilişkin kurumsal destek mekanizmalarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması kadının istihdama katılma oranının artırılmasında önem arz etmektedir (ÇSGB; Aralık 2015).
31. Ülkemizde kadın istihdamının artmasının önündeki temel engellerden biri olarak kabul edilen iş ve aile yaşamının uyumlaştırılamaması sorunu konusunda son yıllarda önemli adımlar atılmıştır. Ancak, başta bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması olmak üzere etkin politikalar geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü iş ve aile yaşamı arasındaki dengenin sağlanamayışı, kadınları, ya iş yaşamına katılma ya da hane içinde kalma gibi tek bir tercihte bulunmaya zorlamaktadır (TBMM-KEFEK,2013).
32. 2015 yılında gerçekleştirilen "Sosyal Bakım Hizmetlerine Kamu Yatırımlarının İstihdam, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Yoksulluğa Etkileri: Türkiye Örneği" adlı araştırmada, ülkemizde erken çocukluk bakımı ve okul öncesi eğitimi için yapılacak kamu harcamalarının, diğer birçok sektörde yapılacak kamu harcamalarına göre; kadın işgücü arzı üzerinde olumlu etkileri olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, insana yakışır işler yaratılması, kadın işgücüne talep yaratarak kadın erkek eşitliğinin geliştirilmesi, yoksullğun azaltılması ve mali sürdürülebilirlik bakımından talep tarafında güçlü bir ekonomik rasyonalitesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
33. Kadınların işgücüne katılım ve istihdam oranlarında kent ve kır ayrı olarak değerlendirildiğinde, kentlerde oranların daha düşük olduğu görülmektedir. 2013 yılı TÜİK verilerine göre kentlerde 15 yaş ve üzeri kadınla-

rın işgücüne katılım oranı %28 iken, kırdan bu oran %36,7'dir; istihdam oranları ise sırasıyla %23,4 ve %35'tir.

34. Tarımsal çözülme ve kırdan kente göç nedeniyle daha önce tarım sektöründe ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınlar, çoğunlukla işgücü piyasasından çekilmekte, işsiz kalmakta veya düşük ücretli ve sosyal güvencesi olmayan işlerde çalışmaktadır. (ÇSGB; Aralık 2015). Bunun nedenleri arasında yer alan, kadınların ailede bakım yükümlülüğünü üstlenmeleri, işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu niteliklere sahip olamaları ve piyasanın getirdiği sınırlamaların etkilerinin değerlendirilmesine ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.
35. İşgücü piyasasında iş ve mesleklerin "kadın işleri" ve "erkek işleri" olarak ayrılması ve bu şekilde toplumsal kabul görmesinden dolayı, kadınların istihdamı geleneksel kadın mesleklerinde yoğunlaşmakta ve bu durum kadınların görecek yüksek ücretli ve sosyal güvencesi olan diğer alanlara girmesini engellemektedir. Kadınların yeterli eğitim ve mesleki eğitim düzeyine sahip olmaması, mesleki eğitim kurslarında sadece kadına özel işler olarak toplumsal kabul gören alanlarda eğitim verilmesi ve uygulamada işgücü piyasasında yaşanan cinsiyet ayrımcılığı gibi nedenler ülkemizde kadınların işgücüne katılma oranını düşürmeye iken, kayıt dışı çalışma ve işsizlik oranını ise yükseltmektedir (ÇSGB; Aralık 2015).
36. Kadın istihdamının sektörel dağılımı yıllar itibarıyla değerlendirildiğinde 2005 yılı sektörel dağılımına göre tarım sektörünün payı %46,3, hizmetler sektörünün payı ise %37,1'dir. Oysa bu dağılımlar 2017 verilerinde sırasıyla %28,3 ve %56,1'dir. Buna göre son 12 yıllık dönemde kadın istihdamı tarımda düşerken, hizmetler sektöründe ise yükselmiştir (Tablo 5). Bu değişim tarımsal çözülme ve kırdan kente göç olgusu ile birlikte değerlendirildiğinde ilgisi bakımından dikkat çekicidir. Bununla birlikte kadınların en düşük oranda istihdam edildiği sanayi sektöründe oranların hemen hemen durağan olduğu görülmektedir.

²⁶ TÜİK tarafından 2014 yılı itibarıyle kent-kır ayrılmında veri yayımlanmamaktadır

Tablo 5. Kadın İstihdamının Sektörel Dağılımı (%)

Yıl	Hizmetler (%)	Tarım (%)	Sanayi (%)
2005	37,1	46,3	16,6
2010	41,7	42,4	15,9
2015	52,5	31,4	16,1
2017	56,1	28,3	15,6*

*Sanayi sektörünün içine, %0,9'luk paya sahip inşaat sektörü de dâhil edilmiştir.

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri

37. İşgücü piyasasında istihdam edilenlerin yıllar itibarıyle ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kollarına ilişkin ve-riler incelendiğinde erkek ve kadın meslekleri arasında açık bir farklılık olduğu göze çarpmaktadır. Örneğin inşaat ile bilgi ve iletişim faaliyet kolunda erkeklerin sayısal olarak kadınlardan çok daha fazla yer aldığı gözlemlenirken, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyet kolunda ise kadınların sayısal olarak daha fazla yer aldığı görülmektedir (Tablo 6)

Tablo 6. İstihdam Edilenlerin Yıllara Ve Cinsiyete Göre İktisadi Faaliyet Kolları (Bin Kişi)

	2005			2017		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	5.154	2.787	2.367	5.464	2.993	2.471
İmalat	3.973	3.164	809	4.969	3.728	1.241
İnşaat	1.107	1.080	28	2.095	2.013	82
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	501	234	268	1.187	336	850
Bilgi ve iletişim	152	122	30	258	197	61
Konaklama ve yiyecek hizmetleri	877	777	100	1.523	1.151	372

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri

38. Ulusal İstihdam Stratejisi (2014-2023) Türkiye ekonomisinin yapısal özellikleri, büyümeye ve gelişme eğilimleri dikkate alınarak; büyümeye potansiyeli yüksek, istihdam esnekliği yüksek olan ve 2023 hedefleri kapsamında önemini artıracak ve büyümeye potansiyelinin kullanılabileceği sektörler olarak seçilen bilişim, finans, inşaat, sağlık ve turizm; istihdam kapasitesi yoğun, ekonomik büyümeye sürecini önemli ölçüde destekleyen emek yoğun tarım ile tekstil ve hazır giyim sektörlerinde istihdam stratejileri geliştirilmiştir. Ulusal İstihdam Stratejisi'nde belirlenen bu yedi sektörde kadınların işgücü piyasasına girmelerini destekleyici stratejilerin geliştirilmesinin anahtar bir role sahip olduğu değerlendirilmektedir (ÇSGB; Aralık 2015).

39. Bununla birlikte bilgi ve iletişim teknolojileri ekonomik, sosyal ve bireysel yaşamı yoğun olarak etkilemektedir. Günümüz dünyasında sayısı üç milyarı bulan internet kullanıcıları, internet ortamında giderek daha fazla zaman geçirmekte, öğrenme, eğlenme, alışveriş ve sosyal faaliyet ihtiyaçlarını burada karşılamakta, bir anlamda hayat dijitalleşmektedir. Ekonomilerde mevcut üretim, tüketim, birikim ve bölüşüm paradigmaları değişmekte; yeni ürün ve hizmetlerin payı ve etkisi giderek artmaktadır; iş dünyasının rekabet gücü açısından bu teknolojilere sahip olma ve bu teknolojileri etkin biçimde kullanabilme yeteneği daha da belirgin hale gelmekte; sonuçta iş modelleri ve işgücü piyasasının paradigmaları değişime uğramaktadır. (ÇSGB, Haziran 2015) Bu sebeple gerek kadın istihdamını gerekse kadın girişimciliğini artırma konusunda belirlenecek politikalarda bilgi ve iletişim sektörünün önemi göz ardı edilemez. Üstelik bu önemin her geçen gün artacağı öngörülülmektedir.
40. Eğitim, kadınların işgücüne katılımlarını belirlemede önemli faktörlerden biridir. Kadınların eğitim düzeyi yükseldikçe işgücüne katılım oranları artmaktadır. Eğitimli kadınlar nitelikli işgücü olarak vasıflı işlerde, yüksek ücretlerle istihdam edilmektedir. (Tablo 7).

Tablo 7. Eğitim Düzeyine Göre İşgücüne Katılım Oranı (%) (15+ Yaş)

	2005			2017		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Okuryazar olmayanlar	19,9	41,9	15,6	18,8	32,4	15,9
Lise altı eğitim düzeyi	45,3	69,9	19,9	48,9	69,3	27,7
Lise	49,6	66,6	26,9	54,8	71,6	34,3
Meslek veya teknik lise	65	80,9	36,8	66,1	81,0	42,6
Yükseköğretim	77,9	83,5	69,1	80,2	86,5	72,7

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri

41. Kadınların düşük işgücüne katılım ve istihdam oranlarının yanında bir diğer problem de yüksek işsizlik oranlarıdır. 2017 itibarıyle Türkiye genelinde 15 yaş üzeri çalışan nüfus içinde işsizlik oranı kadınlar için %14,1, erkekler için ise %9,4'tür. 15-24 yaş grubu kadın işsizlik oranı %26,1 iken erkek işsizlik oranı %17,8'dir. Tarım dışı işsizlik oranı da erkeklere (%10,7) kıyasla kadınlarda (%18,5) yüksektir. Bu durum kadınların iş bulmak konusunda dezavantajlı bir konumda olduğunu göstermektedir (Tablo 8).

Tablo 8. İşsizlik Oranları (%)

	2005			2017		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
İşsizlik oranı (15+ yaş)	10,6	10,5	11,2	10,9	9,4	14,1
15-24 yaş grubu işsizlik oranı	19,9	19,5	20,5	20,8	17,8	26,1
Tarım dışı işsizlik oranı	13,5	12,2	18,7	13,0	10,7	18,5

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri

42. Erkeklerin işsizlik oranlarının, kadınların işsizlik oranlarından düşük olması durumu işgücüne katılım oranları artan kadınların işgücü piyasasında yeterli istihdam ile karşılaşmadıkları olarak yorumlanabilir (Kalkınma Bakanlığı, 2013a). Kadınların işgücüne katılım oranının artırılması önemli bir hedef olmakla birlikte, kadın istihdam oranının artırılmasının da belirlenecek hedeflerde dikkate alınmasında fayda görülmektedir.
43. Eğitim düzeyine göre işsizlik oranlarına bakıldığındá meslek ve teknik lise, lise ve yükseköğretim mezunları kadınlar arasındaki işsizlik oranları dikkat çekicidir (Tablo 9). Meslek lisesi mezunu olmak, kadınların işgücüne katılım eğilimlerini genel olarak artırırsa da, meslek lisesi mezunu kadınlar arasındaki yüksek işsizlik

oranları mesleki eğitimin özellikle kadınların istihdam edilebilirliğine olan katkısının sınırlı olduğunu işaret etmektedir (Ecevit ve Saritaş-Eldem, 2013).

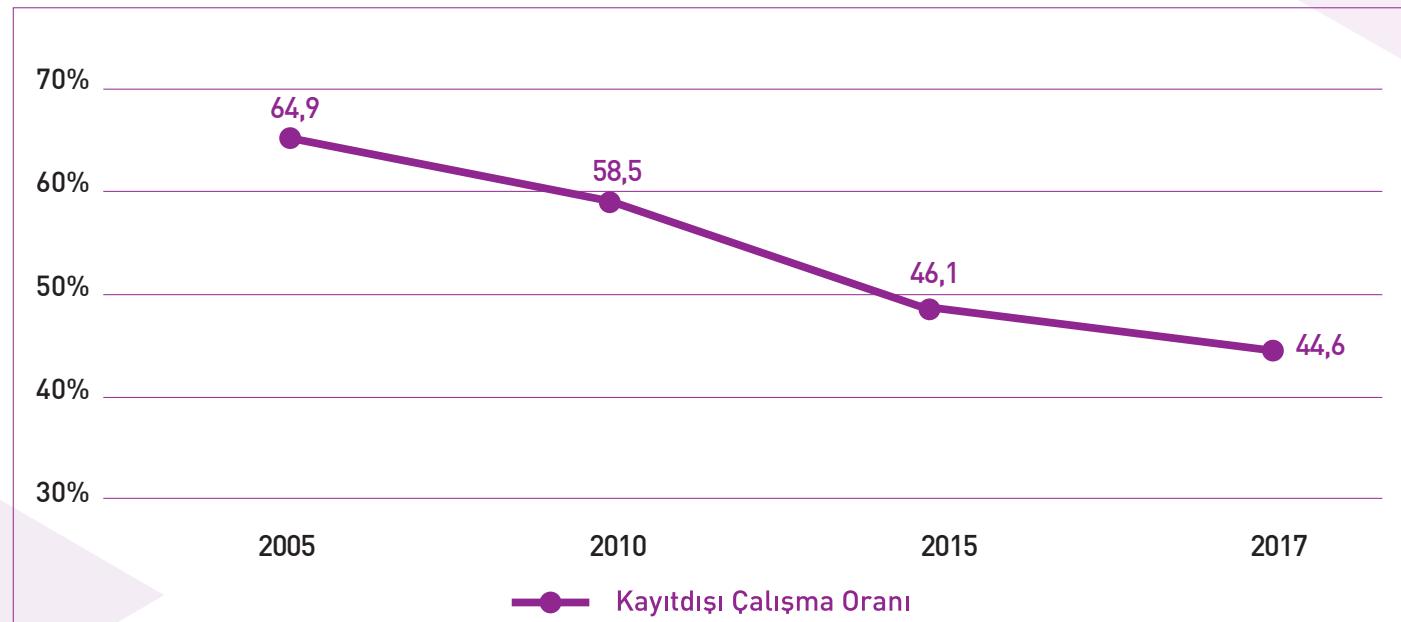
Tablo 9.Eğitim Düzeyi ve Cinsiyete Göre İşsizlik Oranı (%) (15+ Yaş)

EĞİTİM DÜZEYİ	2005			2017		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Okuryazar olmayanlar	4,9	10,1	2,3	5,8	11,2	3,6
Lise altı eğitim düzeyi	10,1	10,7	8,1	9,8	9,6	10,5
Lise	13,9	11,1	23,2	13,3	10,1	21,3
Meslek veya teknik lise	13,6	11,0	23,9	11,9	9,0	20,5
Yükseköğretim	10,0	7,9	14,1	12,7	8,7	18,4

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri

44. 2005 yılında esas işinden dolayı herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmaksızın çalışan kadınların oranı % 64,9 iken 2017 itibarıyle bu oran %44,6'ya düşmüştür (Grafik 1). Aynı dönem için erkeklerin kayıt dışı çalışma oranı ise %29,2'dir.

Grafik-1 : Kadın Kayıt Dışı Çalışma Oranlarının Yıllar İtibarıyle Değişimi

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri

45. Türkiye'de kayıt dışı istihdam karakteristiği; yerleşim yerine göre "kırsal", iktisadi faaliyet koluna göre "tarımsal", istihdam biçimine göre ise "ücretsiz aile işçiliği", cinsiyet bakımından ise "kadın" işçiliği niteliklerine sahiptir (Kalkınma Bakanlığı, 2013a).
46. Tarımdan sonra evde ev işi yapan kadınlar ve evde bakım hizmeti sunan kadınlar açısından sosyal güvenliğe erişimin çok zayıf olduğu görülmektedir. Geleneksel kadın faaliyetleri en korunmasız istihdam faaliyetleridir (ASPB, 2014).

47. 2017 itibarıyle kadın istihdamının %63,4'ü ücretli veya yevmiyeli, %25,9'u ücretsiz aile işçisi, %9,4'ü kendi hesabına çalışmakta iken %1,3'ü de işveren durumundadır. Ücretsiz aile işçiliğinin istihdamdaki yerinin gittikçe düşmektedir, ücretli ve yevmiyeli olarak istihdam edilenlerin payının da arttığı görülmektedir. Ancak erkeklerle kıyaslandığında kadınların ücretsiz aile işçiliği oranı yüksektir (Tablo 10).

Tablo 10. İstihdam Edilenlerin Cinsiyete Göre İşteki Durumu (%)

	2005			2017		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
TOPLAM						
Ücretli veya yevmiyeli	56,9	59,9	48,3	67,3	69,0	63,4
İşveren	5,5	7,1	1,0	4,5	6,0	1,3
Kendi hesabına çalışan	23,4	26,9	13,0	17,1	20,5	9,4
Ücretsiz aile işçi	14,2	6,1	37,7	11,1	4,5	25,9

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri

48. Diğer taraftan ücretsiz aile işçileri gerek kırsalda gerekse kentte büyük oranda kayıt dışı olarak istihdam edilmektedir. İktisadi faaliyet bakımından aile içinde bir faaliyyette bulunan kadınlar bu kategoride yer almaktır ve herhangi bir sosyal güvenlik kaydı altına girmemekte, genellikle de eşleri üzerinden sosyal güvenliğin sağlık yardımlarından faydalananmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013a).

49. Ulusal İstihdam Stratejisinde 2023 yılında kadınların kayıt dışı çalışma oranının %30'a düşürülmesi hedefine yer verilmiştir. Dolayısıyla, Türkiye'de işgücü piyasalarının yapısal sorunlarının başında gelen kayıt dışı istihdamla mücadele konusunda geliştirilecek stratejilerde, kadın odaklı yaklaşımlar sergilenmesi ve kadın istihdamı ile ilgili mevcut durum çözümlemelerinden faydallanması, söz konusu alanla ilgili mücadeleyi daha da güçlendirecektir.

50. 2017 itibarıyle ülkemizde toplam işveren ve kendi hesabına çalışan kişi sayısı 6 milyon 94 bin olup, bu sayının 5 milyon 159 bini erkek, 935 bini kadındır. Oransal olarak bakıldığında ülkemizde işveren ve kendi hesabına çalışan toplam kişilerin %15,3'ü kadındır.
51. ASPB KSGM tarafından yürütülen Kadınların Ekonomik Fırsatlara Erişiminin Arttırılması Projesi (2012-2017) kapsamında kadın girişimciliğine yönelik gerçekleştirilen araştırmalara göre kadın girişimcilerin karşılaşışı sorunların başında finansal kaynak bulmakta yaşanan güçlükler ile sermaye yetersizliği gelmektedir. Buna ilaveten kadınlar, kredi kullanmak için izlenmesi gereken bürokratik süreçlerin karmaşıklığı, iş deneyimi eksikliği, koçluk ve danışmanlık konusunda eksiklik, pazara erişimde yaşanan sıkıntılar, teşvik mekanizmalarına erişememe gibi sorunlarla da karşılaşmaktadır. Ayrıca kadın işverenler, yüksek katma değerli sektörlerde nispeten daha az temsil edilmektedir. Kadın işverenlerin payı, en yüksek toplam Gayri Safi Yurtıcı Hasila (GSYH) payına sahip olan sektörlerde düşük düzeydedir.
52. Kadın girişimciliği, küreselleşme sonucu artan rekabet ortamında, yaratacağı yeni ekonomik fırsatlar nedeniyle büyümeyenin önemli bir bileşeni olarak kabul görülmektedir. Türkiye'nin sosyal ve ekonomik gelişmesine katkıda bulunmak için ekonomik değer yaratan kadın girişimci sayısını artırmak, var olan kadın girişimcileri güçlendirmek ve dünya ile bütünlüğe katkıyla kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarında gerçekleştirilecek çalışmalar oldukça önemlidir.
53. Ülkemizde cinsiyete dayalı ücret eşitsizliğinin önlenmesi amacıyla kanunlarda ve genelgelerde birtakım düzenlemeler getirilmiştir. 2003 yılında yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Kanunu'nun "Eşit Davranma İlkesi" başlığı altında yer alan 5. Maddesi'nde "Aynı veya eşit değerde bir iş için cinsiyet nedeniyle daha düşük ücret kararlaştırılamayacağı", ayrıca "İşçinin cinsiyeti nedeniyle özel koruyucu hükümlerin uygulanmasının, daha düşük bir ücretin uygulanmasını haklı kılmayacağı" hükme bağlanmıştır. Ayrıca 2010/14 sayılı ve "Kadın İstihdamının Arttırılması ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanması" konulu Başbakanlık Genelgesi'nin giriş bölümünde "Kadınların sosyo-ekonomik konumlarının güçlendirilmesi, toplumsal yaşamda kadın erkek eşitliğinin

sağlanması, sürdürülebilir ekonomik büyümeye ve sosyal kalkınma amaçlarına ulaşılabilmesi için kadınların istihdamının artırılması ve eşit işe eşit ücret imkânının sağlanması şarttır.” ifadesi ile birlikte, 3. Maddesinde de İş Kanunu’nun 5. Maddesine atıfta bulunularak “Gerek kamu gerekse özel sektör iş yerlerine yönelik yapılan her türlü denetimde 4857 sayılı İş Kanununun 5 inci maddesinde ifade edilen cinsiyet eşitliğine ilişkin hükümlere uyulup uyulmadığı hususlarına denetim raporunda yer verileceği” hükmeye bağlanmıştır. Öte yandan, eşit işe eşit ücretin ödenmesi ilkesine ILO’nun 100 no’lu sözleşmesinde yer verilmiş olup söz konusu sözleşme, en geniş kabul görmüş sözleşmelerin başında gelmektedir. Ülkemiz de söz konusu sözleşmeye 1967 yılından itibaren taraftır.

54. TÜİK Kazanç Yapısı Araştırması 2014 sonuçlarına göre, yıllık ortalama brüt ücret kullanılarak hesaplanan verilerde cinsiyete dayalı ücret farkı toplamda çok az bir farkla (%-0,4) kadın ücretinin lehinedir. Ancak eğitim durumuna göre incelendiğinde tüm eğitim durumu basamakları için erkek ücreti lehinedir. Yüksekokul ve üstü eğitim düzeyine sahip olan kadınların istihdamdaki payının, erkeklere oranla daha fazla olması, kadınlarda erkeklere kıyasla daha düşük eğitim düzeyine sahip ve dolayısıyla görece daha düşük ücretle çalışabileceklerin işgücü piyasası dışında kalmasının genel olarak ücret farkını kadınlar lehine yukarı çektiği düşünülmektedir. Diğer yandan Kazanç Yapısı Anketine kadınların yoğun olarak çalıştığı tarım sektörü işletmelerin ve tarım dışında kadınların yüksek oranda çalıştığı 10'dan az çalışanı olan küçük ölçekli işletmelerin dâhil edilmemesi, ücret farkının kadınlar lehine olmasına bir diğer dikkat çeken noktadır (ASPB, 2014).
55. Son yıllarda, değişmekte olan iş hayatında kadınların ekonomik konumunun güçlendirilmesi ile ilgili uluslararası belgelerde çalışanlara eşit fırsat sunan işyeri ortamı ve kurumsal uygulamaların teşvik edilmesi amacıyla özel sektör ile işbirliği içinde çalışılması gerektiği vurgulanmaktadır.
56. Hem Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi hem de Birleşmiş Milletler Kadınların Güçlenmesi Prensipleri özel sektörde işyerlerinde, piyasalarda ve toplum genelinde kadınların güçlendirilmesi amacıyla şirketlerin politikalarını ve uygulamalarını gözden geçirmek ve eşitlik politikalarını hayatı geçirirmek üz-

re rehberlik edecek nitelikte hazırlanmıştır. Hâlihazırda bu sözleşmeler çerçevesinde şirketlerin kadınların güçlenmesi amacıyla yürüttükleri faaliyetler ve örnek uygulamalar takip edilmekte ve dünyadaki tüm iyi uygulama örnekleri uluslararası platformlarda paylaşılmaktadır.

57. Çalışma hayatında kadınların güçlenmesi konusunda, şirketlerin tüm istihdam süreçlerinde; ilan ve mülahat da dâhil olmak üzere işe alım, iş ilişkisinin sona erdirilmesi, eğitim ve kariyer planlamaları, eşit işe eşit ücret, kreş, emzirme odaları ve esnek çalışma uygulamalarını kapsayan iş ve aile yaşamını uyumlaştırma-ya yönelik düzenlemeler gibi pek çok alanda politika ve uygulamaları hayatı geçirmesi beklenmektedir. Bu kapsamında ülkemizde faaliyet gösteren şirketlerin çalışma hayatında ayrımcılık karşıtı uygulamalara imza atmaları, kadınların çalışma hayatına katılımının ve rolünün artırılması ile fırsat eşitliğinin sağlanması konusundaki destekleri son derece önemlidir.
58. Temel göstergeler değerlendirildiğinde; kamu kurum ve kuruluşları, meslek örgütleri, sendikalar, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilen çok sayıda ve çeşitlilikte proje ve çalışma ne- ticesinde kadınların işgücü piyasasına katılımları konusunda ilerleme kaydedildiği görülmektedir. Ancak, söz konusu ilerleme yeterli olmayıp Türkiye'de kadınların işgücü piyasasına katılımlarının artırılması temel öncelikler arasında yer almaktadır.
59. Kadınların çalışma hayatına katılmaları ve işgücü piyasasında konumlarının iyileştirilmesi amacıyla kamu kurum ve kuruluşları başta olmak üzere özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve ilgili taraflar ile işbirliği içeri- sinde birçok çalışma yürütmektedir. Söz konusu çalışmalar arasında; Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Ge- liştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı'nın (KOSGEB) kadın girişimciliği alanındaki eğitim, danışmanlık ve kredi destekleri, İŞKUR aktif işgücü hizmetleri, mikrokredi uygulamaları, Halk Eğitim Merkezleri meslek edindirme kursları, Ekonomi Bakanlığı tarafından kadın girişimciliğine yönelik etkinlikler, İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı destekleri, Belediyeler tarafından sunulan meslek edindirme kursları, Gıda Ta- rım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB) tarafından kırsal alanda yaşayan kadınlara yönelik sunulan hizmetler

- gibi pek çok çalışma bulunmakta olup tüm bu çalışmalar kadının güçlenmesine katkı sağlamaktadır.
60. Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisinde (2014-2020) uluslararası ölçekte Türkiye'nin temel kalkınma göstergelerinin iyileşmesinde kırsal nüfusa yönelik sosyal politikaların kilit önem kazandığı belirtilmektedir. Buradan hareketle, söz konusu belgede, temel nitelikteki eğitim ve koruyucu sağlık hizmetlerinin kaliteli ve kesintisiz şekilde sunulması, kırsal işgücünün mesleki niteliklerinin geliştirilmesi, mevsimlik gezici tarım işçilerinin çalışmaları yörelerdeki yaşam koşullarının iyileştirilmesi, kadınlar başta olmak üzere tarım sektörü çalışanlarına yönelik sosyal güvenlik, iş güvenliği ve işçi sağlığı hizmetlerinin etkinleştirilmesi, yoksullukla mücadele süregelen demografik değişime ve risk gruplarına duyarlı araçlarla desteklenmesi, yoksullukla mücadele desteklerinin üretim ve istihdam artışına katkı sunacak şekilde programlanması, kadınlar ve gençlerin işgücü piyasasında yaşadıkları dezavantajların azaltılması, yaşlılara ve çocuklara yönelik bakım ve diğer sosyal hizmet sunumlarının iyileştirilmesi amaçlanmıştır.
  61. Kadın istihdamının artırılması amacıyla İŞKUR ve ILO işbirliğinde yürütülen "Kadınlar için Daha Çok ve İyi İşler Projesi: Türkiye'de İnsana Yakışır İş İçin Kadınların Güçlendirilmesi Projesi" kapsamında Türkiye'nin ilk Kadın İstihdamı Eylem Planı hazırlanmıştır.
  62. Milli İstihdam Seferberliği kapsamında İmalat ve Bilişim sektörlerinde bir önceki takvim yılı ortalama sigortalı sayısına ilave olarak istihdam edilecek her bir sigortalının brüt 5.411 TL'ye kadarki ücret için hesaplanacak sigorta primlerinin tamamını ve vergisinin asgari ücret tutarına denk gelen kadarını devlet karşılamaktadır. İmalat ve bilişim harici diğer sektörlerde ise bir önceki takvim yılına ait sigortalı sayısının ortalamasına ilave istihdam edilecek her bir sigortalının sigorta primleri ve vergisi asgari ücret üzerinden karşılanmaktadır. "İlave İstihdam Teşviklerinden" yararlanma süresi kapsama giren her bir sigortalı için en fazla 12 ay olacak iken, gençlerin (18-25 yaşı), kadınların ve engelli vatandaşların işe alınması durumunda yararlanma süresi 18 ay olarak belirlenmiştir.

63. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (GTB) Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü tarafından Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatiflerine (Kadın Kooperatifleri) yönelik çeşitli destekler sağlanmaktadır.
64. Ayrıca, ASPB KSGM tarafından kadınların ekonomik açıdan güçlenmelerine yönelik çalışmalar ilgili taraf-ların işbirliği ile yürütülmektedir. Geleneksel mesleklerle birlikte genellikle erkekler tarafından gerçekleştirilen mesleklerde kadın istihdamı alanında farkındalık oluşturmak amacıyla Türkiye'nin Mühendis Kızları ve Kadın Boyacı Ustalar Projeleri; iş ve aile yaşamının uyumlaştırılabilmesi amacıyla organize sanayi bölgelerinde kreşlerin yaygınlaştırılması konusunda yürütülen Annemin İşi Benim Geleceğim Projesi ve Kadın İstihdamının Desteklenmesi için Büyükanne Projesi; kırsal alanda kadınların güçlenmesine yönelik Kadın Çiftçi Eğitim Programı; gençlerde toplumsal cinsiyet alanında farkındalık oluşturmak amacıyla Genç Fikirler Güçlü Kadınlar Projesi; kadınların işgücü piyasasında yaşadıkları sorunlara yönelik kanıt temelli politikalar oluşturabilmek amacıyla Kadınların Ekonomik Fırsatlara Erişiminin Artırılması Projesi ve özel sektörde kadının güçlenmesine yönelik bilinç artırmak amacıyla İş'te Eşitlik Platformu gibi faaliyetler bu alana destek olan önemli çalışmalarlardır.
65. Ancak tüm bu gelişmelere ve yapılan çalışmalara rağmen, hala kadınların işgücü piyasasına katılımlarının artırılması, işgücü piyasasındaki konumlarının iyileştirilmesi, kadın girişimciliğinin desteklenmesi ve kayıt dışı kadın istihdamı ile mücadele konularında gelişmelere ihtiyaç duyulduğu değerlendirilmektedir. Bu bağ-lamda, Türkiye'nin 2023 yılı itibariyle kadınların işgücüne katılma oranına ilişkin hedefi olan %41 ile kayıt dışı çalışma oranının %30'a düşürülmesi hedefi dikkate alınarak söz konusu eylem planı hazırlanmıştır.

KADININ GÜÇLENMESİ STRATEJİ BELGESİ

KARAR ALMA
MEKANİZMALARINA
KATILIM ➤

MEVCUT DURUM

1. Kadınların karar alma mekanizmalarına her düzeyde etkin katılımları; toplumsal ve kamusal yaşamın içinde aktif olarak yer alarak sorunları için çözüm üretmeleri, ülkemizin kalkınma hedeflerine ulaşmasından son derece önemlidir. Siyasal karar alma mekanizmalarına kadınların katılımı demokrasinin en önemli unsurlarından biridir. İçinde bulunduğuımız yüzyılda demokrasi giderek daha fazla sosyal içerik kazanmaktadır fakat farklılık ve çeşitlilik üzerinde daha fazla durulmaktadır.
2. Ülkemizde kadınlar, dünyadaki pek çok ülkeden önce, 1930 yılında yerel seçimlerde, 1934 yılında da milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını erkeklerle eşit bir biçimde elde etmişlerdir. Anayasa'nın 67, 68 ve 70. maddelerine göre, yerel ve genel seçimlerde "seçme ve seçilme", "siyasi parti kurma", "belirlenen usule uygun olarak siyasi partilere katılma ve siyasi partilerden çekilme", "referandumlara katılma" ve "kamu hizmetine girme" hakkı tüm Türk vatandaşlarına tanınmıştır. Ayrıca 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 83. maddesinde "siyasal partilerin, herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksızın kanun önünde eşit olduğu prensibine aykırı amaç güdemeyeceği" belirtilerek, cinsiyet de dahil olmak üzere ayrımcılık temelinde parti çalışmaları yapılması engellenmiştir.
3. Anayasa ve Siyasi Partiler Kanunu birlikte değerlendirildiğinde Türkiye'de kadınların ve erkeklerin eşit siyasal haklara sahip olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra Anayasa'nın 10. maddesinde 2004 ve 2010 yıllarında yapılan değişiklikler ile karar alma mekanizmalarına kadınlar ile erkeklerin eşit katılımının sağlanması da dahil pozitif ayrımcılık uygulamalarının önü açılmıştır.
4. Öte yandan 10. Kalkınma Planı'nda, geçmiş dönemde karar alma süreçlerinde kadınların etkinliğinin arttığı vurgulanmış; ancak karar alma mekanizmalarına daha aktif katılım da dahil olmak üzere kadın

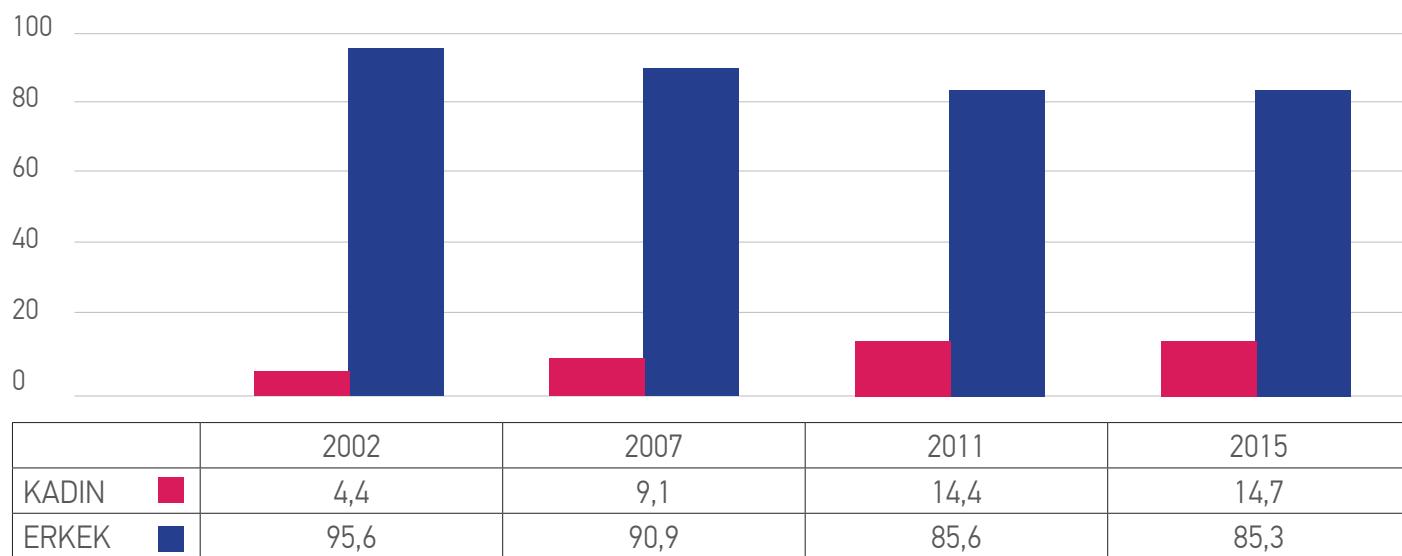
erkek fırsat eşitliğinin sağlanması konusunda çalışmaların sürdürülmesi gerektiği tespiti yer almıştır. Bu kapsamında Plan dönemine ilişkin “Politikalar” başlığında “Kadınların karar alma mekanizmalarında daha fazla yer almalarının sağlanması” tedbiri yer almıştır. 10. Kalkınma Planı’na uygun olarak 65. Hükümet Programı’nda, kadınların bireysel ve toplumsal olarak güçlendirilmesi için daha önce hayatı geçirilen plan ve politikaların kararlılıkla uygulanacağı vurgulanarak, kadınların karar alma mekanizmalarındaki etkinliklerinin artırılması temel hedefler arasında gösterilmiştir.

5. Kadınların siyasal katılımlına ilişkin dünyadaki gelişmelere bakıldığından ise önemli düzenlemeler 20. yılın ikinci yarısında ortaya çıkmıştır. Bu kapsamında BM tarafından 1952'de kabul edilen Kadınların Siyasal Haklarına Dair Sözleşme, kadınların siyasal haklarının evrensel düzeyde tanınması açısından önemli bir düzenlemidir. Bunun yanı sıra BM Genel Kurulu tarafından 1979'da kabul edilen ve ülkemiz tarafından 1985 yılında imzalanan CEDAW'da da taraf devletlerin, siyasal ve kamusal yaşama kadınların erkeklerle eşit şekilde katılım haklarını güvence altına alması yer almaktadır. BM öncülüğünde düzenlenen Dünya Kadın Konferansları da kadınların siyasal haklarının gelişiminde önemli rol oynamıştır. 1995 yılında IV. Dünya Kadın Konferansı sonunda kabul edilen Pekin Eylem Platformu'nda belirlenen 12 kritik alandan birini de “Yetki ve Karar Alma Sürecinde Kadınlar” oluşturmaktadır. Konferans sonrası hazırlanan Eylem Planı'nda “kadınların özel ve kamusal yaşama eşit katılımı önündeki engellerin, yine kadınların siyasal karar alma pozisyonlarında ve mekanizmalarında yer almaları yoluyla” ortadan kaldırılabilceği ifade edilmiştir. Tüm bunlar birlikte değerlendirildiğinde; uluslararası sözleşme hükümlerinin ulusal mevzuatin üstünde yer almاسını düzenleyen Anayasa'nın 90. maddesi çerçevesinde bu uluslararası belgeler ülkemizde halihazırda var olan yasal düzenlemeleri güçlendiren metinlerdir.
6. 2011 yılında BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen “Kadın ve Siyasi Katılım” Konulu 66/130 sayılı Karar ile taraf devletler, kadınların siyasi yaşama katılımlarını artırmaya davet edilmiştir. Karar kapsamında, karar alma mekanizmalarında cinsiyet dengesinin sağlanması yönelik stratejilere hız kazandırılması ile

karar alma mekanizmalarında kadın temsilinin değerlendirilebilmesi için izleme çalışmalarının gerekliliği kuvvetle vurgulanmıştır.

7. Öte yandan 2015 yılında gerçekleştirilen BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi sonucunda kabul edilen 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nde, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, kadınların toplumsal konumlarının güçlendirilmesi hedefler arasında yer almaktadır. Kadınların karar alma mekanizmalarına eşit olarak katılımı, hiç şüphesiz bu hedefi gerçekleştirmenin ana unsurlarından biridir.
8. Siyasal katılımın en temel aracı siyasi partilerdir. Siyasi partilerin genel başkanlık, parti meclisi, yönetim kurulları gibi karar organlarında daha fazla kadının yer olması, parti politikalarının kadın erkek eşitliğine duyarlılığının sağlanması ve ulusal ve yerel siyasette kadınların temsilinin artması açısından son derece önemlidir.
9. Ulusal düzeyde siyasal temsile bakıldığından; kadınların ilk defa aday olarak katıldığı 1935 seçimlerinden bu yana TBMM'ye seçilen 12.416 milletvekilinin 712'sini (%5,7) kadınlar oluşturmuştur. 1 Kasım 2015 Genel Seçimlerinde kadın milletvekili sayısı 81, Parlamento'daki kadın temsil oranı %14,73 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2017).

Tablo 1: TBMM'de Milletvekillerinin Cinsiyete Göre Dağılımı 2002-2015

Kaynak: TÜİK, Adalet ve Seçim İstatistikleri, 2017

10. Son 10 yıl içinde TBMM'de kadın temsilinin artışı son derece önemlidir. 2002 Genel Seçimlerinde 4,4 olarak gerçekleşen kadın temsili oranı 1 Kasım 2015 tarihinde yapılan Genel Seçimlerde 14,7 olarak gerçekleşmiştir. (Tablo 1) Aralık 2017 itibarıyla TBMM Başkanlık Divanı yapısına bakıldığından da, 4 Başkanvekilinden 2'sinin kadın olduğu görülmektedir. Ayrıca TBMM'de faaliyet gösteren 18 iktisat komisyonundan 2'sinin başkanı kadındır.
11. Ülkemizde, kadınların dünyadaki pek çok ülkeden önce, seçme ve seçilme hakkını erkeklerle eşit bir biçimde elde etmesine ve son 10 yıldaki dikkat çekici artışa rağmen kadınların yüksek bir siyasal katılım ve temsil düzeyine ulaşmış oldukları henüz söylenmemektedir. Zira Parlamentolar Arası Birliğinin (IPU) Haziran 2017

verilerine göre Dünya parlamentolarında 46.110 milletvekilli görev yapmakta olup, %23'3'ünü kadın milletvekilleri oluşturmaktadır. İskandinav ülkelerinde bu oran %41,7, Avrupa ve Amerika'da %26'nın üzerinde seyretmektedir (IPU, 2017). Bu nedenle üst politika belgelerinde siyasette kadın temsilinin arttırılmasının bir hedef olarak yer olması önemli bir gerekliliktir.

12. Siyasette kadın temsilci sayısının artışında aday sayılarındaki değişim de önemli bir göstergedir. Hem genel seçimlerde hem de yerel seçimlerde aday adayı olan ve parti tarafından aday olarak gösterilen kadın sayılarında önemli bir artış görülmektedir. Bu artışın ortaya çıkmasında kadınların siyasette yer almasına ilişkin toplumsal bekenti, kadınların siyasete ilişkin tutum ve yaklaşımlarının olumlu olarak değişmesinin yanı sıra siyasi partilerin uyguladığı özel önlemlerin de (kota uygulamaları, kadınlardan adaylık ücreti alınması, listelerde ön sıralarda kadın adaylara yer verilmesi vb.) etkisi olduğu değerlendirilmektedir.
13. Yürütme organına bakıldığından, Cumhuriyetin kuruluşundan beri görev yapan 12 Cumhurbaşkanı arasında kadın bulunmamaktadır. 31 Başbakanın ise 1'i kadındır. Ayrıca 1923'ten bu yana kurulan 65 Hükümette görevde gelen Bakanların %2'sini kadınlar oluşturmuştur.
14. Genel olarak değerlendirildiğinde hem yasama hem de yürütme organında kadınların temsili düşüktür. Mevcut temsil oranları hem Avrupa hem de Dünya ortalamalarının altında olup, eşit temsilen sağlanması bakımından bazı önlemlerin alınması gereklidir. Ancak son dönemde özellikle kadın milletvekili sayılarındaki artış son derece önemli ve umut vericidir.
15. Siyasal yaşama katılımın ilk basamağı kabul edilen ve demokrasinin gelişmesinde kilit rolü olan yerel yönetimlerde kadınların temsili, yerel düzeyde alınan kararların kadın erkek eşitliğine daha duyarlı olması bakımından son derece önemlidir. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden "toplumsal cinsiyet eşitliği" ve "kadınının güçlenmesi" hedefine ulaşılabilmesi bağlamında, kadınların yerel düzeyde karar alma mekanizmalarına katılımının sağlanması ayrıca gereklidir (SDG 5).

16. Yerel düzeyde karar alma mekanizmalarına kadınların katılımı konusunda Türkiye dünya ülkelerine göre farklı bir seyir izlemekte olup, yerel siyasetteki temsilin parlamentodaki temsil düzeyinin altında olduğu görülmektedir.

Tablo 2: 29 Mart 2009 ve 30 Mart 2014 Tarihli Mahalli İdareler Seçim Sonuçları Tablosu

	29 Mart 2009 Yerel Seçimleri			30 Mart 2014 Yerel Seçimleri		
	Toplam	Kadın	Kadın Oranı (%)	Toplam	Kadın	Kadın Oranı (%)
Büyükşehir Belediye Başkanı sayısı	16	0	0	30	3	10
Belediye Başkanı Sayısı	2.931	26	0,9	1.381	40	2,8
Belediye Meclis Üye Sayısı	31.790	1.340	4,5	20.498	2.198	10,7
İl Genel Meclis Üye Sayısı	3.379	110	3,5	1.251	60	4,8
TOPLAM	38.116	1.476	4,2	23.130	2.298	9,9

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Yüksek Seçim Kurulu / Aralık 2017.

17. 29 Mart 2009 ve 30 Mart 2014 Yerel Seçimleri karşılaştırıldığında kadın temsilindeki artış son derece dikkat çekicidir. (Tablo 2) Belediye Başkanlığı, Belediye Meclisi ve İl Genel Meclislerinde kadın temsil oranlarında ciddi artışlar yaşandığı görülmektedir. Koltuk açısından azalısa rağmen toplamda kadın temsil oranı göz önünde bulundurulduğunda iki kattan fazla bir artış söz konusudur. Bununla birlikte Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı'nın (UCLG) yayınladığı istatistiklere göre dünyada kadın belediye başkanı oranının %5, kadın belediye meclisi üyesi oranının ise %20 olduğu görülmektedir (UCLG, 2017).
18. EIGE 2017 verilerine göre, AB genelinde yerel yönetim meclis üyesi kadın oranı 32,2'dir. Bu çerçevede ülkemizde son dönemde yerel düzeyde kadınların temsilinde ciddi artışlar yaşanmış olsa da hâlihazırda siyasal

yaşama katılımda ilk adım olarak değerlendirilebilecek yerel yönetimlerde, kadınların temsil oranının artırılmasına ihtiyacı vardır.

19. Siyasi partilerin karar alma mekanizmalarına bakıldığından genel olarak kadınların temsili düşüktür. Bu nınla birlikte özellikle il ve ilçe başkanları arasında kadın temsilinin düşük olduğu görülmektedir. Parti içi kurullarda ve yönetim organlarında cinsiyet kotası uygulayan siyasi partilerin yönetim organlarında kadın temsili uygulamayan siyasi partilerin üzerindedir. Öte yandan siyasi partilere ilişkin diğer önemli bir husus da kadın kolları teşkilatlanmasıdır. Ülkemizde yaklaşık 50 yıllık bir geçmişi olan siyasi parti kadın kolları, kadınların siyasal alanda görünürüğünün sağlanması, katılımlarının artırılmasıında önemli bir yapılmama olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın kolları, gerek seçim dönemlerinde gerekse parti içerisinde aktif olarak görev alan yapılar olmakla birlikte kadınların siyasal alanda yer aldığı önemli bir platform olarak öne çıkmaktadır. Ancak siyasi partilerde “yan-yardımcı kuruluş” olarak konumlandırılan kadın kolları örgütlenmelerinin, parti içi karar alma süreçlerinde daha etkili olmalarının sağlanması önemlidir (Çadır, 2011).
20. Karar alma mekanizmalarında kadın temsili konusunda diğer önemli bir alan kamu yönetimidir. Kamu yönetiminde karar alma pozisyonlarında erkek ve kadınlar arasında dengeli bir temsilin sağlanması, kadın erkek eşitliğinin ana plan ve programlara yerleştirilmesi açısından çok önemlidir. Devlet Personel Başkanlığı'nın (DPB) Eylül 2017 verilerine göre kamu kurumlarında istihdam edilen 3.125.271 personelin %37,90'ını kadın personel oluşturmaktadır (Tablo 3).

Tablo 3: İstihdam Türüne Göre Kamu Personelinin Cinsiyet Dağılımı (Eylül, 2017)

İstihdam Şekli	Kadın Sayısı	Kadın %	Erkek Sayısı	Erkek %	Toplam
Memurlar	996.470	40,68	1.453.068	59,32	2.449.538
Hakim ve Savcılık	5.020	31,20	11.065	68,80	16.085
Öğretim Elemanları	68.652	44,32	86.242	56,99	154.894
Sözleşmeli Personel	58.256	35,57	105.544	64,43	163.800
Geçici Personel	4.169	20,47	16.194	79,53	20.363
Sürekli İşçi	18.511	8,05	211.450	91,95	229.961
Sürekli İşçi Kapsam Dışı	831	23,26	2.741	76,74	3.572
Geçici İşçi	2.904	11,67	21.971	88,33	24.875
Özel Hükümlere Tabii Personel	30.018	48,27	32.165	51,73	62.183
TOPLAM	1.184.831	37,90	1.940.440	62,10	3.125.271

Kaynak: Devlet Personel Başkanlığı, 2017

21. Öte yandan kamu personeli oranında yakalanan % 37,90'lık oranın üst düzey yönetim organlarındaki temsil yeterince yansımadığı dikkat çekmektedir. Kadınların bürokrasi içerisinde üst düzey karar verici konumlarındaki oranına bakıldığında üst düzey yöneticilerin % 88,19'u erkek, %11,81'i kadındır. 2014 yılında % 9 olan oranın 2017 yılı itibarıyla %11,81'e yükselmesi önemli bir gelişme olarak göze çarpmaktadır. Kamu yönetiminin üst düzey pozisyonlarına bakıldığında bağlı kuruluşlarda ve bakanlıklarda 1 kadın müsteşar, 4 kadın müsteşar yardımcısı, 11 kadın genel müdür (%7,05), 35 kadın genel müdür yardımcısı (%9,94), 378 kadın daire başkanı (%13,57), 3 kadın bölge müdüru (%1,53), 18 bölge müdür yardımcısı (%3,81), 17 il müdüru (%1,91) görev yapmaktadır (KSGM, 2018). Mülki idareye bakıldığında ise 2 kadın vali (Muğla ve Yalova), 12 vali yardımcısı, 6 hukuk müşaviri, 14 kaymakam ve 11 kaymakam adayı, 1 genel müdür yardımcısı bulunmaktadır (KSGM, 2018). Dışişleri Bakanlığı'nda görev yapan 249 büyükkelçiden 51'i, 75 başkonsolostan 11'i, merkezde görev yapan 70 genel müdür/genel müdür yardımcısından 28'i kadındır (KSGM, 2018). Bahsedileni gereken diğer önemli bir husus, özellikle taşra teşkilatında yönetici pozisyonlarda (bölge müdüru, il müdüru, ilçe müdüru) görev yapan kadınların sayısının oldukça düşük olmasıdır.
22. 2016-2017 öğretim yılına göre MEB bünyesinde tüm eğitim kademelerinde görev yapan öğretmenlerin % 58'i kadındır. MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı'nın Ocak 2018 verilerine göre 81 il millî eğitim müdürenin 2'si (%2.47), 815 ilçe millî eğitim müdürenin 8'i (%0.98) kadındır. Okullarda görev yapan 29.050 okul müdürenin 2.471'i (%8.51), 2.442 müdür başyardımcısının 216'sı, 49.571 müdür yardımcısının ise 11.838'i (%23,88) kadındır MEB merkez teşkilatında ise; kadrolu ve görevlendirme yoluyla çalışan 1.342 yöneticinin 520'si (%38.75) kadındır (KSGM, 2018). Öğretmenler içindeki kadın oranı daha fazla olmasına rağmen yönetim kademelerinde görev yapan kadın öğretmenlerin oranının son derece düşük olduğu dikkat çekmektedir.
23. Karar alma mekanizmalarında kadın temsilinin değerlendirilebileceği diğer bir alan ise akademik yönetim kadrolarıdır. Ocak 2018 itibarıyle profesörler içerisinde kadın oranı % 31,6, doçentler içerisinde kadın oranı %38,18, yardımcı doçent içerisinde kadın oranı % 42,35'tir. Buna rağmen üniversitelerde görev yapan kadın

rektör oranı % 8,62, rektör yardımcısı oranı % 17,39, dekan oranı % 18,33'tür (KSGM, 2018). Genel olarak değerlendirildiğinde öğretim üyelerinde yakalanan yüksek oranların yönetime yansımadığı görülmektedir. Bu durum milli eğitim ve kamu yönetiminde kadınların temsili ile benzerlik göstermektedir.

24. Kadının kamu dışında, özel sektördeki karar alma mekanizmalarında da yer alma düzeyi toplumdaki yerinin ve ekonomik statüsünün güçlendirilmesi için önemli bir unsurdur. Türkiye Avrupa ve Dünya ile karşılaştırıldığında bu alanda nispeten daha iyi durumdadır. Avrupa Komisyonu'nun 2014 verilerine göre, AB (28) ülkelerinde 614 büyük şirketin yönetim kurulu başkanlarının % 7'si kadınlardır, bu durum Türkiye için % 6'dır. Öte yandan Dünya'da şirketlerdeki kadın yönetici oranı yaklaşık % 27 seviyesindedirken, bu oran Türkiye'de % 15 seviyesindedir (World Economic Forum, 2016).
25. Resmi Gazete'nin 11/02/2012 tarihli 28201. sayısında yayınlanan Sermaye Piyasası Kurulu'nun "Kurumsal Yönetim İlkelerinin Belirlenmesine ve Uygulanmasına İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ"inde halka açık şirketlerde "Yönetim kurulunda en az bir kadın üye bulunur." ilkesi getirilmiştir. Bu ilkeye rağmen, 2012 yılında yönetim kurullarında en az bir kadın üyesi olan şirketlerin oranı %52,9 iken, 2016 yılında bu oran sadece % 59'a yükselmiştir (Sabancı Üniversitesi, 2016). Bu sonuç esas alındığında bir müeyyidesi bulunmayan düzenlemenin beklenen etkiyi sağlamadığı değerlendirilebilir.
26. 2016 yılı istihdam edilen toplam 27,2 milyon kişinin cinsiyete göre meslek grubu dağılımı incelendiğinde ülkemizde yönetici pozisyonunda 212 bin kadın olduğu ve toplam yönetici içindeki oranının % 15 olduğu görülmektedir. (Tablo 4) TÜİK verilerine göre 2005 yılında aynı oranın %2,97'sinin kadın olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu alandaki artış son derece dikkat çekicidir..

Tablo 4: İstihdam Edilenlerin Cinsiyete Göre Meslek Grubu (2016 Yılı - Bin Kişi)

	TOPLAM	ERKEK	KADIN
Yöneticiler	1402	1190	212
Profesyonel meslek mensupları	2786	1507	1279
Teknisyenler, teknikerler ve yrd. prof. meslek mensupları	1531	1128	403
Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar	1945	1100	845
Hizmet ve satış elemanları	5130	3524	1606
Nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünlerinde çalışanlar	4044	2504	1540
Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar	3689	3244	444
Tesis ve makine operatörleri ve montajcılar	2519	2251	268
Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	4159	2444	1715

Kaynak: TÜİK, Hane Halkı İşgücü Anketi Sonuçları

27. Meslek kuruluşları ve sendikalar, kadın çalışanların sorunlarını inceleme ve ayrımcılığı ortadan kaldırılmaya yönelik öneriler hazırlama, kadınların katılımını özendirme ve kadın erkek eşitliğini teşvik etme misyonuna sahip önemli birimlerdir. Bu nedenle meslek kuruluşları ve sendikaların karar alma birimlerinde kadın temsilinin artışı bahse konu misyonun yerine getirilebilmesi açısından önemli bir gerekliliktir. Ancak ülkemizde meslek kuruluşları ve sendikaların yönetim organlarında kadınların temsil oranları incelendiğinde sonuçların son derece düşük olduğu görülmektedir.
28. Karar alma mekanizmalarında kadın erkek eşitliğinin sağlanması için özellikle son yıllarda farkındalıkın arttığı, ulusal ve uluslararası girişimler ile bu alanda çalışmalar yürütüldüğü görülmektedir. Kadınların her düzeyde karar alma mekanizmalarına katılımını teşvik etmek, yerelden başlayarak kadınların katılımlarını artırmak için kadın erkek eşitliğinin ana plan ve programlara yerleştirilmesi anlayışı çerçevesinde hareket etmek gerekmektedir. Bu çerçevede 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde arzu edilen karar alma mekanizmalarına kadınlar ile erkeklerin eşit katılımı, kadınların her düzeyde karar alma mekanizmalarına katılımının teşvik edilmesi, özellikle yerelden başlayarak kadınların katılımlarının artırılmasına yönelik geçmiş dönemde gerçekleştirilen çalışmaların plan döneminde de artarak sürdürülmesi gerekmektedir.

KADININ GÜÇLENMESİ STRATEJİ BELGESİ

MEDYA

MEVCUT DURUM

1. Medya, bilgi teknolojilerinde kaydedilen gelişmelere paralel olarak yeni iletişim araçlarının da devreye girmesiyle birlikte hayatın her alanındadır.
2. Gerek gazete, televizyon, radyo, dergi, vb gibi geleneksel medya, gerekse internetin ve yeni iletişim teknolojilerinin sağladığı imkanları kullanan dijital (sosyal) medya; bireylerin haber alması, okuması, öğrenmesi, kanaat geliştirmesi, tercih belirlemesi, sosyalleşmesi ve sosyal yapının değişmesindeki en etkili araçlarından biridir.
3. Her tür ihtiyaca yönelik bilgiye hızlı ve etkin bir biçimde ulaşan medya, doğru amaçlara hizmet ettiği sürece bireysel ve toplumsal düzeyde yararlar sağlamaktadır.
4. Aynı zamanda medya elindeki araçlarla, bireyleri etkileyerek içinde yaşanılan kültürün ve kadın-erkek temsillerini oluşturmakta, değiştirmekte ve pekiştirmektedir. Bu sebeple medyada kadının temsilinin iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi büyük önem arz etmektedir. Bu çerçevede, uluslararası ve ulusal mevzuatta ve etik sözleşmelerde medyada kadının temsilinin iyileştirilmesine ve güçlendirilmesine yönelik düzenlemeler bulunmaktadır.
5. CEDAW, taraf devletleri “her iki cinsten birinin aşağılığı veya üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı önyargıların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek” için önlem almakla sorumlu tutmuştur.
6. CEDAW Komitesi'nin Tavsiye Kararlarında da kadın ve medya konusu gündeme gelmiştir. Örneğin CEDAW Komitesinin 19 no'lu Tavsiye Kararında “Medyanın kadınlara saygı göstermesi ve saygıyı teşvik etmesi için

- etkin tedbirler alması gerektiği” belirtilmiştir.
7. İstanbul Sözleşmesi’nde “Taraflar; ifade özgürlüğüne ve bağımsızlıklarına gerekli saygıyı göstererek özel sektör, bilgi ve iletişim teknolojileri sektörü ve medyayı, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve kadın onuruna duyulan saygının artırılması için politika geliştirme, uygulamaya katılma ve yönergeler ile öz düzenleyici standartlar geliştirme hususlarında teşvik eder.” ifadesi yer almaktadır.
  8. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu’nda belirlenen 12 kritik alandan biri de medyadır. Bu kapsamda, Eylem Platformu’nda “Medya ve yeni iletişim teknolojileri içinde kadınların karar alma ve kendilerini ifade etme konumlarına katılımını ve ulaşabilirliğini artırmak”; “Medyada kadınların dengeli ve klişelesmiş olmayan temsillerini yaygınlaştırmak” stratejik hedefleri belirlenmiştir. Bu hedefler çerçevesinde hükümetlere ve ulusal mekanizmalara sorumluluklar yüklenmiştir.
  9. Pekin+5 BM Genel Kurul Özel Oturumu sonrasında oluşturulan Sonuç Belgesi’nde ise “Kadın ve Medya” konusundaki kazanımlar ve karşılaşılan engeller ele alınmıştır. Yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde kadın iletişim ağlarının kurulmuş olması, iletişim ve bilişim teknolojilerinin gelişiminin kadınların bilişim ve iletişim olanaklarını artırması gibi gelişmelere rağmen, kadının medyada olumsuz, adaletsiz ve onur kırcı temsilinin engellenemediği, kadını aşağılayan ve şiddet unsurları içeren görsel ve işitsel materyallerin hala sıkça kullanıldığı; yoksulluk, bilgisayar eğitiminden yoksunluk ve diğer nedenlerle kadınların internete ulaşımlarının sınırlı kaldığı belirtilmiştir.
  10. Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi, program hizmetlerinin unsurlarının insan onuruna ve temel insan haklarına saygılı olmasından yayıcıyı sorumlu tutmuştur.
  11. Ulusal mevzuatımızda da kadın ve medya ilişkisine yer verilmektedir. 5187 sayılı Basın Kanunu’na göre; cinsel saldırı, cinayet ve intihar olayları hakkında, haber vermenin sınırlarını aşan ve okuyucuya bu tür fiillere özendirilecek nitelikte olan yazı ve resim yayımlayanlar para cezasıyla cezalandırılır.

12. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre halkın bir kesimini, cinsiyet farklılığına dayanarak alenen aşağılayan kişi, hapis cezası ile cezalandırılır²⁷.
13. 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'a ve Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'e göre; yayın hizmetleri, cinsiyet nedeniyle ayrımcılık yapan ve bireyleri aşağılayan yayınıları içeremez ve teşvik edemez. Ayrıca, yayın hizmetleri, toplumsal cinsiyet eşitliğine ters düşen, kadınlara yönelik baskıları teşvik eden ve kadını istismar eden programlar içeremez.
14. 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna göre; Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) ile ulusal, bölgesel ve yerel yayın yapan özel televizyon kuruluşları ve radyolar, ayda en az doksan dakika kadınların çalışma yaşamına katılımı, özellikle kadın ve çocukla ilgili olmak üzere şiddetle mücadele mekanizmaları ve benzeri politikalar konusunda Bakanlık tarafından hazırlanan ya da hazırlattırılan bilgilendirme materyallerini yayınlamak zorundadır.
15. 2017 yılında çıkarılan 690 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 6112 sayılı Kanun'da değişiklik yapılarak, "Radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde, arkadaş bulma amacıyla kişilerin tanıtırlığı ve/veya buluşturulduğu türden programlara, sohbet, arkadaşlık ve eş bulma hatlarının ve hizmetlerinin tanıtımına yer verilemez" hükmü eklenmiştir.
16. Ticari Reklam ve Haksız Ticari Uygulamalar Yönetmeliği'ne göre ticari reklamlar; insan onurunu zedeleyici biçimde yapılamaz. Ayrıca reklamlar, şiddet hareketlerine yol açıcı, göz yumucu, özendirici veya destekleyici unsurlar içeremez, cinsiyete dayalı ayrımcılık üzerine kurulamaz, ayrımcılığı destekleyemez, kötüleme içeremez, istismar edemez.
17. 2006/17 sayılı Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi

²⁷ Bu madde doğrudan medya ile ilgili olmasa da medyada gerçekleştirilen eylemler alenen aşağılama sonucu doğuracağından, konu ile ilişkilendirilebilir.

İçin Alınacak Tedbirler konulu Başbakanlık Genelgesi’nde medya konusuna bir bölüm ayrılmış; Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), yazılı ve görsel-işitsel medya kuruluşları, haber ajansları, ilgili kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ile basın meslek örgütleri ve sivil toplum kuruluşlarına sorumluluklar verilmiştir.

18. Ulusal mevzuatta yer alan bu düzenlemelere ek olarak, RTÜK ile Televizyon Yayıncıları Derneği arasında imzalanan Yayıncılık Etik İlkeleri Sözleşmesi’nde; şiddet etmemeye ve meşrulaştırmamaya özen göstermek, kadınların sorunlarına duyarlı olmak ve kadınları nesneleştirilmekten kaçınmak, yaynlarda cinsiyet ayrımcılığına, aşağılama ve önyargılara yer vermemek ilkeleri bulunmaktadır (RTÜK, 2007).
19. Diğer yandan, medya için ilk özdenetim kuruluşu olan Basın Konseyi tarafından hazırlanan Basın Meslek İlkeleri arasında; yaynlarda hiç kimseının cinsiyeti nedeniyle kınanamayacağı, aşağılanamayacağı; şiddet ve zorbalığı özendirici, insanı değerleri incitici yayın yapmaktan kaçınılması gereği yer almaktadır (Basın Konseyi, 1988).
20. Ayrıca Türkiye Gazeteciler Cemiyeti tarafından hazırlanıp kabul edilen Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi’nde gazetecinin cinsiyet ayrımcılığı yapmaması gereği; gazetecinin her türden şiddeti haklı gösteren, özendiren ve kıskırtan yayın yapamayacağı belirtilmektedir (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, 1998).
21. Söz konusu uluslararası ve ulusal mevzuatta ve etik ilkelerde medyada kadının temsilinin iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi konusunda gerekli düzenlemeler bulunmakla birlikte KEFEK tarafından hazırlanan “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinde Medyanın Rolü Konulu Alt Komisyon Raporunda” ve RTÜK tarafından hazırlanan 2016 Yılı Vatandaş Bildirimleri Raporunda belirtildiği gibi medyada içerik üretici mekanizmaların söz konusu düzenlemeleri dikkate almadığı ve medya kullanıcılarının bu durumdan memnuniyetsizlik duyduğu görülmektedir.
22. Bu kapsamda, gerek geleneksel gerekse dijital (sosyal) medya içeriklerini kadın temsilinin iyileştirilmesi ve

güçlendirilmesi konusunda duyarlı hale getirmek ve kadınların tüm iletişim araçlarına erişimlerini artırarak medyayı verimli-eleştirel kullanabilmeleri için farkındalık sağlamak büyük önem arz etmektedir.

23. Kadın ve medya konusu, medyanın yapısını oluşturan içerik üretici mekanizmalar, medyada düzenleyici ve denetleyici mekanizmalar ve medyanın kullanıcıları olarak kadınlar başlıklarında ele alınabilir.
24. Kadınlar haberlerde yaygın geleneksel cinsiyet rolleri çerçevesinde temsil edilmektedir. Kadınların merkezde işlendiği haberlerde en dikkati çeken husus ise en yüksek oran %67 ile güzellik yarışmaları, mankenler, moda, kozmetik vb.” grubunda yer almıştır (The Global Media Monitoring Project, 2015). Medyada, kadın temsilinin sorunlu olduğu alanlardan biri kadına yönelik şiddetdir. Televizyon dizilerinde kadına yönelik şiddet toplumsal değil, bireysel bir sorun olarak ele alınmaktadır. Haberlerde kadına yönelik şiddetin ayrıntılı tasvirine yönelik ifadelere ve görsellere yer verilmesi ayrıca şiddetin estetize edilmesi sıkça karşılaşılan bir sorundur. Reklamlarda ise, kadın ve erkeklerin sayısal olarak dengeli temsil edildiği görülmekte; ancak temsilin niteliğindeki dengesizlik önemli bir sorun alanı olarak gözle çarpmaktadır.
25. TÜİK Hanelerde Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması sonuçlarına göre (TÜİK; 2016b) 2017 yılı itibarı ile hanelerde bilgisayar kullanım oranı erkeklerde %65,7; kadınlarda %47,7'dir. Hanelerde İnternet kullanım oranı ise erkeklerde %75,1; kadınlarda %58,7'dir. Bu sonuçlar 2004 sonuçları ile karşılaştırıldığında hem kadınlar hem erkekler için bilgisayar ve internet kullanım oranlarının önemli oranda yükseldiğini söylemek mümkündür. 2004'te hanelerde bilgisayar kullanım oranı erkeklerde 31,1 kadınlarda 16,2 iken hanelerde internet kullanım oranı erkeklerde 25,7 kadınlarda 12,11 olarak gerçekleşmiştir. Hanelerde mobil telefon kullanım oranı 2004 yılında 53,7 iken 2017 yılı itibarıyle 97,8 seviyesine yükselmiştir.
26. Yaşamın her alanında kullanılan yeni iletişim araçlarına bakıldığıda sosyal medyanın kullanımı konusunda dikkat çekici sonuçlara ulaşılmaktadır. Sosyal medyanın sağladığı bilgi birikiminin ve ekonomik imkanların etkin ve verimli bir şekilde kullanılmadığı değerlendirilmektedir.

27. Medyada cinsiyete dayalı ayrımcılıkla mücadele konusunda bireylere de önemli rol düşmektedir. Bu açıdan, "medya okuryazarlığı" eğitimlerinin cinsiyet eşitliğine duyarlı hale getirilmesi önem arz etmektedir.
28. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından hem geleceğin medya profesyonelleri olan iletişim fakültesi öğrencilerine hem de yerel medya profesyonellerine yönelik atölye çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Söz konusu atölye çalışmaları kapsamında eğitimler verilmiş ve eğitimler doğrultusunda; televizyon, gazete, radyo, reklam, fotoğraf ve sosyal medya alanlarında kadın temsilinin iyileştirilmesine ve güçlendirilmesine yönelik içerik üretmeleri sağlanmıştır. Bu tür çalışmalar konuya ilgili eğitimlerin olumlu sonuçlara yol açagina dair kanaatleri güçlendirmektedir.
29. Kamu kuruluşları, üniversitelerin iletişim fakülteleri ve sivil toplum kuruluşları tarafından kadın ve medya alanında araştırmalar ile sempozyum, konferans vb. çalışmalar gerçekleştirilmektedir.
30. KEFEK tarafından hazırlanan "Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinde Medyanın Rolü Konulu Alt Komisyon Raporu" (KEFEK, 2012) bu alana katkı sağlayan ve ön plana çıkan politika metinlerindendir. Söz konusu raporda:
  - Tüm Kademelerdeki Medya Profesyonellerine Yönelik Etik Eğitimler,
  - Medya Konusunda Çalışan Kamu Kurumlarına Yönelik Eğitimler,
  - Geleceğin Medya Profesyonellerine Yönelik Çalışmalar,
  - Geleneksel ve Sosyal Medya Okuryazarlığının Geliştirilmesi,temel çalışma alanları olarak belirtilmektedir.

KADININ GÜÇLENMESİ EYLEM PLANI

EĞİTİM

TEMEL AMAÇ

Kız çocukları ile kadınların eğitimin tüm kademelerine tam erişimlerini ve etkin katılımlarını sağlamak.

HEDEFLER

HEDEF 1

Kadınlarda okuryazarlık oranı %100 seviyesine yükseltilecektir.

HEDEF 2

Zorunlu örgün eğitim kademelerinin tamamında kız çocukların net okullaşma oranları %100 seviyesine yükseltilecektir.

HEDEF 3

Eğitim öğretim süreçlerinde kadın erkek fırsat eşitliğinin izlenenebilirliği sağlanacak ve bu alandaki bilgi birikimi geliştirilecektir.

HEDEF 4

Kadınların ekonomik ve sosyal güçlenmelerini sağlamak amacıyla hayatı boyu öğrenme programları yaygınlaştırılacaktır.

HEDEF 5

Eğitim öğretim süreci ve paydaşlarının kadın erkek eşitliğine duyarlılığı artırılacaktır.

HEDEF 6

Eğitim öğretim süreçlerinin özel politika gerektiren kadın gruplarına yönelik duyarlılığı artırılacaktır.

STRATEJİLER

-
- STRATEJİ 1** Kadınların okuryazarlık oranlarının yanında nitelikli okuryazarlığını artırrarak sosyal ve ekonomik hayatı katılımlarının kolaylaştırılması,
  - STRATEJİ 2** Kız çocukların ve kadınların eğitime kayıt, devam ve tamamlama oranlarının artırılması,
  - STRATEJİ 3** Eğitimde kadın erkek fırsat eşitliğine ilişkin veri toplanması ve araştırmalar yapılması,
  - STRATEJİ 4** Kurumların eğitimde kadın erkek eşitliğini sağlamak için yönelik kapasitelerinin geliştirilmesi ve kurumlar arası eşgüdümün sağlanması.
  - STRATEJİ 5** Tüm eğitimcilerin kadın erkek eşitliği konusundaki duyarlılığı ve donanımının artırılması.
  - STRATEJİ 6** Öğretim programları ve eğitim - öğretim materyallerinin kadın erkek eşitliğine duyarlılığının artırılması.

Strateji 1: Kadınların okuryazarlık oranlarının yanında nitelikli okuryazarlığını arttırarak sosyal ve ekonomik hayatı katılımlarının kolaylaştırılması

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE	
1.1. Okuryazar olmayan ve işlevsel düzeyde okuma yazma bilmeyen kadınların tespitine yönelik güncel alan taramaları yapılacaktır.	MEB (HBÖGM)	TÜİK, ASPB, Yerel yönetimler	2018-2020	
1.2. Okuryazar olmayan kadınların okuma yazma kurslarına katılımı, okuma yazma kurslarına devam edenlerin üst kademeğe geçiş ve tamamlamaları sağlanacaktır.	MEB (HBÖGM)	ASPB, Adalet Bakanlığı (CTEGM), Türkiye Barolar Birliği, Yerel yönetimler, STK'lar	2018-2023	
1.3. Kadınların güçlenmesi odaklı ileri okuryazarlık becerilerini geliştirmeye yönelik kurslar yaygınlaştırılacaktır.	MEB (HBÖGM)	ASPB (ATHGM, KSGM), STK'lar, Yerel yönetimler	2018-2023	

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> • Yapılan alan taraması sayısı	Okuryazar olmayanlara ilişkin güncel alan taramaları yapılacaktır. Ayrıca, MEB veya TÜİK'te herhangi bir veri bulunmayan işlevsel okuryazarlığa ilişkin alan araştırmaları yapılacaktır.
<ul style="list-style-type: none"> • Okuma yazma kurslarına katılan kadın sayısı • Kursiyer kadınların bir üst kademeye geçiş oranı • Açık öğretim ortaokuluna kayıt ve tamamlama oranı	Okur yazar olmayan kadınların (cezaevlerinde tutuklu ve hükümlü bulunan kadınlar dahil olmak üzere) okuma yazma kurslarına katılımı ile birinci kademe kursu bitirmiş kadınların ikinci kademeye, ikinci kademeyi bitirmiş olanların açık öğretim ortaokuluna ve açık öğretim lisesine devamı sağlanacaktır.
<ul style="list-style-type: none"> • Açılan program sayısı • Programdan faydalanan kadın sayısı	İleri okuryazarlık becerilerini geliştirmeye yönelik program sayısı ve programdan faydalanan kadın sayısı artırılacaktır.

Strateji 1: Kadınların okuryazarlık oranlarının yanında nitelikli okuryazarlığını artırarak sosyal ve ekonomik hayata katılımlarının kolaylaştırılması

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
1.4. Kadınların finansal okuryazarlık konusunda bilgi ve farkındalıkları artırılacaktır.	ASPB (KSGM)	Yerel Yönetimler, Valilikler, Üniversiteler, STK'lar	2018 - 2023

Strateji 2: Kız çocukların ve kadınların eğitime kayıt, devam ve tamamlama oranlarının artırılması.

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
2.1. Eğitime erişimde kadın erkek fırsat eşitliğinin sağlanması amacıyla özel politika gruplarına (göçmen, mevsimlik tarım işçisi, engelli vb.) yönelik geçici özel önlemlerin dünyada ve Türkiye'deki uygulamaları değerlendirilecektir.	MEB (TEGM, OÖGM), YÖK	ASPB (KSGM), Üniversiteler, KASAUM'lar, STK'lar, Yerel yönetimler	2018 - 2023

	PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
	<ul style="list-style-type: none"> • Gerçekleştirilen etkinlik/program sayısı • Gerçekleştirilen etkinlik/ programlara katılan kadın sayısı	Kadınlara yönelik, finansal eğitim programlarının geliştirilmesi, finansal konuların ve risklerin anlaşılması adına yönelik farkındalık artırılması amacıyla etkinlikler gerçekleştirilecektir. Etkinliklerde kadınların, para yönetimi, gelir, harcama, birikim, varlık, borç, tasarruf, yatırım, yatırım araçları ve bireysel emeklilik sistemi gibi hususlarda bilgi sahibi olması sağlanacaktır.
	PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
	<ul style="list-style-type: none"> • Hazırlanan rapor sayısı • Gerçekleştirilen Toplantı sayısı • İncelenen geçici özel önlem sayısı	Göçmenlik, mevsimlik tarım işçiliği, engellilik gibi erişimi daha da zorlaştıran koşullara yönelik politikalarla, eğitimde yatay ve dikey ayrımcılığı önlemeye yönelik çalışmalara ağırlık verilecektir.

Strateji 2: Kız çocukların ve kadınların eğitime kayıt, devam ve tamamlama oranlarının artırılması.

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
2.2. Geçici korunan ve uluslararası koruma başvuru veya statü sahibi kız çocukların örgün eğitime erişim ve devam etme konusunda yaşadığı sorunların tespiti için araştırmalar yapılacaktır.	MEB (OÖGM, TEGM)	ASPB, İçişleri Bakanlığı, (GİGM), Kalkınma Bakanlığı, Yerel Yönetimler, STK'lar, TÜİK, Üniversiteler, YÖK, Memur, İşçi ve İşveren Sendika ve Konfederasyonları, Uluslararası Kuruluşlar	2018 - 2023
2.3. Okul öncesi eğitim kurumlarının artırılmasına yönelik olarak sürdürülebilir toplum temelli modeller yaygınlaştırılacaktır.	MEB (TEGM)	ASPB (ÇHGM), Yerel yönetimler	2018 - 2023

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> • Saha ve anket çalışmaları sayısı • Hazırlanan rapor Sayısı • MEB yıllık okullaşma oranı	<p>Okulöncesi, ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim de çağ nüfusunda yer alan toplam 300.778 Suriyeli kız çocuğunun 140.466'sı (% 46.7) örgün eğitim sistemine dâhildir.</p> <p>Bu nedenle, Geçici korunan ve uluslararası koruma başvuru veya statü sahibi kız çocukların sosyal uyumunun arttırılması amacıyla örgün eğitime erişim ve devam etme konusunda karşılaşlıklarla sorunların çözümü için güncel ve geniş kapsamlı alan araştırmaları gerçekleştirecektir.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Açılan sınıf sayısı • Okul öncesi eğitimden yararlanan kız-erkek öğrenci sayısı • Okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan eğitimci sayısı	<p>2015 ile 2019 dönemini kapsayan MEB Stratejik Planında okul öncesi eğitim kademesinde okullaşma oranlarının 2019 yılına kadar %70'e yükseltilmesi hedefi bulunmaktadır.</p> <p>Bu doğrultuda açılan sınıf sayısı ve okul öncesi eğitimden yararlanan öğrenci sayısı artırılacaktır.</p>

Strateji 2: Kız çocukların ve kadınların eğitime kayıt, devam ve tamamlama oranlarının artırılması.

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
2.4. Eğitimde kadın erkek eşitliği konusunda il düzeyinde politika ve eylem planları geliştirilecek ve uygulanacaktır.	MEB (TEGM, OÖGM, MTEGM, ÖERHGM)	ASPB, Yerel yönetimler, STK'lar, Üniversiteler, KASAUM'lar	2018 - 2023
2.5. Kız çocukların eğitimin her kademesinde okullaşma oranının düşük olduğu illerde, ASDEP personelleri aracılığıyla ev ziyaretleri gerçekleştirilerek okullaşma oranlarını artırmaya yönelik çalışmalar yürüttülecektir.	ASPB (ATHGM)	MEB, İçişleri Bakanlığı, Yerel yönetimler, STK'lar, ASPB (KSGM)	2018 - 2023
2.6. Kız çocukların tüm eğitim kademelerinde devam, tamamlama ve kademeler arası geçişini artırmak amacıyla erken uyarı ve takip sistemleri/denetim mekanizmaları geliştirilecek/mevcut sistemler güçlendirilecektir.	MEB (TEGM, OÖGM, MTEGM, ÖERHGM, DÖGM)	Kalkınma Bakanlığı, ASPB	2018-2020

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> • İl analiz raporları sayısı • Yürürlüğe konulan İl eylem planı sayısı	Tüm eğitim kademelerinde gerçekleşen okullaşma oranları, cinsiyetler açısından illere göre farklılık göstermektedir. Bu farklılığın analiz edilerek farklılıkların giderilmesine yönelik İl düzeyinde eylem planları geliştirilecek ve uygulanacaktır.
<ul style="list-style-type: none"> • Tüm kademelerde kız çocukların okullaşma oranı artışı • Hazırlanan rapor/politika belgesi sayısı • İl bazında danışmanlık verilen/ ziyaret edilen hane sayısı	Eylem Planının uygulama dönemi içerisinde, okullaşmanın Türkiye ortalamasının altında kaldığı illere yoğunlaşılacaktır. Aile Sosyal Destek Programı-(ASDEP) Personelleri aracılığıyla ev ziyaretleri gerçekleştirilecek eğitimde kadın erkek fırsat eşitliği konusunda farkındalık sağlamaya yönelik önlemler alınacaktır.
<ul style="list-style-type: none"> • Oluşturulan etkin takip sistemlerinin sayısı • Varolan sistemlerin güçlendirilmesine yönelik uygulamalar	Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'nün İlköğretim Kurumlarına Devam Oranlarının Artırılması Projesi kapsamında devamsızlığı izlemek, risk gruplarını belirlemek ve tedbirler uygulamak amacıyla geliştirdiği sistemin güçlendirilmesi/ tamamlanması; Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'nün de benzer bir sistemi geliştirmesi sağlanacaktır.

Strateji 2: Kız çocukların ve kadınların eğitime kayıt, devam ve tamamlama oranlarının artırılması.

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
2.7. Yükseköğretimde kız öğrenci yurtlarının fizikselle kapasitesi, konumu, ulaşım imkanları ve insan kaynakları güçlendirilecektir.	GSB (KYK)	Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, YÖK, Üniversiteler, STK'lar, Yerel Yönetimler	2018 - 2023
2.8. Lisans ve lisansüstü eğitim kredi ve burslarında kadınlarla yönelik geçici özel önlemler geliştirilecektir.	GSB (KYK)	Üniversiteler, STK'lar, Adalet Bakanlığı (CTEGM)	2018 - 2023
2.9. Okullarda yeterli sayıda rehber öğretmenin bulunması sağlanacaktır.	MEB (ÖERHGM)	Maliye Bakanlığı, MEB (İKGM), YÖK	2018-2023
2.10. Yaygın eğitim kapsamındaki kursların düzenlendiği yerlerde çocuk bakım ve oyun odaları yaygınlaştırılacak ve denetlenecektir.	MEB (HBÖGM, DÖGM), Diyanet İşleri Başkanlığı (DEGM)	Yerel yönetimler, MEB (Teftiş Kurulu Başkanlığı), Diyanet İşleri Başkanlığı (Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı)	2018-2023

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
• Kız öğrenci yurtlarının sayısı ve kapasitesi	2016-2017 öğretim yılında yükseköğretimde toplam kız öğrenci sayısı 3.312.880 iken Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumuna bağlı yurtların kız öğrenciler için ayrılan kapasitesi 334.847'dir. Bu nedenle yükseköğretim yurt kapasitesi ve sayısını artırmaya yönelik çalışmalar gerçekleştirilecektir.
• Burslardan yararlanan kadın sayısı	Geri ödeme esneklik, daha yüksek miktarlı burs sağlanması, karşılıksız burs vb. yöntemler kullanılacaktır.
• Okul başına düşen rehber öğretmen sayısı • Rehber öğretmen başına düşen öğrenci sayısı	Okul başına düşen rehber öğretmen sayısının artırılmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilecektir.
• Açılan oda sayısı • Oda sayısı artış oranı • Yararlanıcı sayısı • Denetlenen kurs sayısı	Yayın eğitim kurslarında çocuk bakım ve oyun odası bulunmayanlar tespit edilecek ve açılmasına yönelik iş ve işlemler hızlandırılacaktır.

Strateji 2: Kız çocukların ve kadınların eğitime kayıt, devam ve tamamlama oranlarının artırılması.

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE	
2.11. Kuran kursları ile yaygın eğitim kapsamındaki kursların programlarına kadının insan hakları, kadına yönelik şiddet ve değerler eğitimi konuları entegre edilecektir.	Diyonet İşleri Başkanlığı (DEGM), MEB (HBÖGM, DÖGM)	ASPB (KSGM), Üniversiteler	2018 - 2023	
2.12. Hutbe ve vaazlarda kız çocukları ve kadınların eğitimi konusuna yer verilerek biliç ve farkındalık artırılacaktır.	Diyonet İşleri Başkanlığı (DHGM)	ASPB (KSGM), MEB (DÖGM)	2018 - 2023	

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> • Konuların kurs programlarına entegre edilmiş olması • Kurslarda görevlendirilen eğitimi almış kişi sayısı	Kurs programlarına, yeterli sürelerde ve alanında uzman kişiler/ kadın erkek fırsat eşitliği eğitimi almış kişilerce verilen modüller eklenecektir. Mevcut modüller gözden geçirilecektir.
• Kız çocukları ve kadınların eğitimi konusunda verilen vaaz ve hutbe sayısı	Toplumu din konusunda aydınlatmada büyük önem taşıyan ve çok sayıda kişiye ulaşma potansiyeline sahip hutbe ve vaazlarda konuya yer verilecektir.

Strateji 3:Eğitimde kadın erkek fırsat eşitliğine ilişkin veri toplanması ve araştırmalar yapılması

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE	
3.1. Örgün ve yaygın eğitime ilişkin tüm verilerin kadın erkek fırsat eşitliği düzeyinin izlenmesine yönelik ilave göstergeler belirlenecek ve bu göstergelere dair veriler derlenecektir.	MEB (SGB, TEGM, OÖGM, MTEGM, ÖERHGM, DÖGM), YÖK	Kalkınma Bakanlığı, TÜİK, ASPB, Sağlık Bakanlığı, Üniversiteler, STK'lar, Yerel yönetimler	2018 - 2023	

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> • İlave göstergelerin sayısı • Verisi elde edilen gösterge sayısı	<ul style="list-style-type: none"> İdari kayıtlarda yer alsa da paylaşılmayan veya hesaplanmayan göstergelerden olan; • İlkokul birinci sınıf brüt ve net yeni kayıt oranı • Başladıği kademeyi bitirmesi beklenen öğrenci oranı • Kademeler arası geçiş oranı • Beklenen eğitim süresi • Yaşı bazlı kayıt oranı • Tüm sınıflar için sınıf tekrarı, geçme ve terk oranları • Okul öncesi döneme ilişkin çocukların hazır bulunmuşluk durumu • Brüt ve beklenen ilkokul mezuniyet oranı • İlkokul, ortaokul ve lise çağında okul dışındaki çocuk sayısı • İlkokula yeni kayıt olan çocukların okul öncesi eğitim alma oranı • Diplomasız ayrılma ve devamsızlık oranları • Eğitimin her kademesi için harcanan bütçe miktarları • Eğitim bütçesinde kadın erkek fırsat eşitliği çalışmalarına ayrılan oran • Hizmet içi eğitim almış kadın öğretmen oranı • Yaşam boyu ve yaygın eğitime ilişkin katılım, devam, belge alma oranlarına ilişkin tüm verilerin cinsiyete göre ayrıştırılması, il düzeyinde üretilmesi ve paylaşılması sağlanacaktır.

Strateji 3:Eğitimde kadın erkek fırsat eşitliğine ilişkin veri toplanması ve araştırmalar yapılması

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
3.2. Yükseköğretimde kadın erkek fırsat eşitliğine ilişkin veri toplanması ve araştırmalar yapılması	YÖK	ASPB (KSGM), Üniversiteler, KASAUM'lar	2018-2020
3.3. Kız çocukların örgün eğitime erişim ve devam konusunda yaşadığı sorunlara ilişkin araştırma yapılacaktır.	MEB (TEGM, OÖGM, MTEGM, ÖERHGM, DÖGM)	Kalkınma Bakanlığı, ASPB, İçişleri Bakanlığı, İçişleri Başkanlığı (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü), Başbakanlık AFAD, Üniversiteler, KASAUM'lar, STK'lar, Yerel yönetimler	2018-2023

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> Veri toplama sisteminin kurulması ve yaygınlaşması	<p>Yükseköğretimde toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın dostu kampüs konularında geliştirilen soru formları Yükseköğretim Kurulu Bilgi Sistemi'ne (YÖKSİS) entegre edilerek, pilot üniversitelerde test uygulaması yapılacaktır. Söz konusu sistemin tamamlanması, tüm üniversitelere yaygınlaştırılması ve ilgililerce veri girişinin yapılması gerekmektedir. Bu kapsamında veri toplama sistemi kurulacak ve yaygınlaştırılacaktır.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Hazırlanan rapor/makale/bildiri sayısı Düzenlenen konferans sayısı Dezavantajlı kız çocukların devamsızlık ve terk oranları	<p>Kız çocukların net okullaşma oranlarında illere göre farklılıkların sebepleri analiz edilecektir.</p> <p>Ayrıca; yaşanan il, engellilik, göçmenlik, mültecilik, kırsalda yaşama vb. değişkenlerinin kız çocukların öргün eğitime erişim ve devamına etkisinin değerlendirilmesine yönelik araştırmalar yapılacaktır.</p>

Strateji 3:Eğitimde kadın erkek fırsat eşitliğine ilişkin veri toplanması ve araştırmalar yapılması

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
3.4. Mesleki ve teknik ortaöğretim ve yükseköğretimde geleneksel cinsiyet rolleriyle örtüsen alanlara yönelik nedenleri ve sonuçlarına ilişkin araştırma yapılacaktır.	MEB (OÖGM, MTEGM), YÖK	Kalkınma Bakanlığı, MEB (ÖERHGM), Üniversiteler, STK'lar	2018-2020
3.5. Açık öğretim ortaokul ve liselerinde kadınların yaş gruplarına göre ayrıstırılmış verileri analiz edilecek ve bu analiz doğrultusunda kadınların açık öğretim sistemini seçme nedenleri tespit edilecektir.	MEB (HBÖGM, Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı)	Kalkınma Bakanlığı, Üniversiteler, STK'lar	2018-2020
3.6. Kadınların yükseköğretime kayıt, devam ve tamamlamalarının önündeki engeller ile eğitim sırasında yaşadıkları sorunlar tespit edilecektir.	YÖK	ÖSYM, Kalkınma Bakanlığı, Üniversiteler, KASAUM'lar, STK'lar	2018-2020

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
• Araştırma raporunun hazırlanması	Ortaöğretimde devam eden 5.849.970 öğrencinin %46.6'sını; işgücü piyasasına ara eleman yetiştiren mesleki ve teknik ortaöğretimde devam eden 2.068.212 öğrencinin ise %41.5'ini kız öğrenciler oluşturmaktadır. (MEB, 2017) Yükseköğretimde alanlar itibarıyle cinsiyet bazlı yoğunlaşmalar dikkat çekicidir. (YÖK, 2017) Bu durumun nedenleri ve sonuçlarına ilişkin derinlemesine analiz yapılacaktır.
• Araştırma raporunun hazırlanması	Açık öğretim ortaokuluna ve açık öğretim lisesine devam eden kadınların hangi grubunda olduğu bilinmemektedir. Bu kapsamında kadınların yaş gruplarına göre ayrılmış verileri ve kadınların açık öğretim sistemini seçme nedenleri tespitine yönelik araştırma yapılacaktır.
• Araştırma raporunun hazırlanması	Üniversiteleri kazanıp kayıt yaptırmayanlar başta olmak üzere kayıt, devam ve tamamlamaya ilişkin veri bulunmamaktadır. Bu kapsamında kadınların yükseköğretim sırasında yaşadıkları sorunların tespitine yönelik araştırma yapılacaktır.

Strateji 3:Eğitimde kadın erkek fırsat eşitliğine ilişkin veri toplanması ve araştırmalar yapılması

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE	
3.7. Dünya üzerinde kız öğrencilerin STEM eğitimi ve anahtar becerileri kazanmalarına ilişkin çalışmaların incelenerek Türkiye'de kız öğrencilerin STEM ve anahtar becerilerine dair farkındalıkları ile bu alana katılımlarını artırmaya yönelik bilinçlendirme çalışmaları yürütülecektir.	ASPB (KSGM), MEB (OÖGM)	YÖK, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Kaymakamlıklar, TÜBİTAK, Üniversiteler	2018-2021	

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> • Araştırma raporunun hazırlanması • Gerçekleştirilen etkinlik/program sayısı • Gerçekleştirilen etkinlik/ programlara katılan kız öğrenci sayısı	Genç kızların STEM [Science (Bilim), Technology (Teknoloji), Engineering (Mühendislik) ve Mathematics (Matematik)] alanında daha fazla yer almalarını sağlamak ve aynı zamanda Fen Lisesi ve Anadolu Liselerinde eğitim gören kız öğrencileri STEM alanlarına yönlendirmek amacıyla bilinçlendirme çalışmaları yapılacaktır.

Strateji 4: Kurumların eğitimde kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik kapasitelerinin geliştirilmesi ve kurumlar arası eşgüdümün sağlanması.

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
4.1. MEB ile YÖK merkez teşkilatı ve üniversitelerde cinsiyet eşitliği birimleri oluşturulacaktır.	MEB (SGB), YÖK	ASPB, Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Üniversiteler	2018-2020
4.2. MEB ve YÖK merkez teşkilatı personelinin kadın erkek eşitliğine duyarlılığının geliştirilmesine yönelik farkındalık eğitim/seminerleri düzenlenecektir.	MEB (İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü), YÖK	ASPB (KSGM), Üniversiteler, STK'lar	2018-2021
4.3. Eğitime ilişkin cinsiyet göstergeleri üzerinden veri toplama, analiz etme ve raporlamaya yönelik teknik altyapı güçlendirilecektir.	MEB (Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı), YÖK	Kalkınma Bakanlığı, Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, TÜİK, STK'lar, Sağlık Bakanlığı, Üniversiteler	2018-2020

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> Oluşturulan cinsiyet eşitliği birim sayısı	Kurumsal politikaların belirlenmesi ve hizmetlerin yürütülmesi sürecinde kadın erkek fırsat eşitliğine duyarlılığın gözetilmesi ve bu alanda çalışan birimlerin varlığı büyük önem taşıdığı için cinsiyet eşitliği birimleri oluşturulacaktır.
<ul style="list-style-type: none"> Düzenlenen eğitim/seminer sayısı Eğitimlere/ seminarlere katılan kadın ve erkek sayısı Eğitimler sonucunda verilen sertifika sayısı	ASPB ile MEB ve YÖK arasında protokol imzalanarak eğitimde politika belirleyici ve uygulayıcı kurumlar olan MEB ve YÖK personeline kadın erkek eşitliği konusunda her yıl düzenli olarak eğitim/farkındalık çalışmaları yürütülmesi hedeflenmektedir.
Güçlü veri tabanı/elektronik sistemin oluşturulması	Kadının güçlenmesine yönelik politika ve uygulamaların geliştirilmesi çalışmalarında ihtiyaç duyulan göstergelerin, MEB e-okul yönetim bilgi sistemi ile YÖKSİS'e yapılacak ilaveler yoluyla geliştirilmesi sağlanacaktır.

Strateji 5: Tüm eğitimcilerin kadın erkek eşitliği konusundaki duyarlılığı ve donanımının artırılması

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
5.1. Eğitim fakültelerinde görevli tüm akademisyenlere yönelik kadın erkek eşitliği farkındalık çalışmaları yürüttülecektir. Eğitimlere dönük etki analizi çalışması yapılacaktır.	YÖK, Üniversiteler	KASAUM'lar, MEB (ÖYEGM), STK'lar	2018-2023
5.2. Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri'ne "kadın erkek eşitliğini benimseme" ifadesi eklenecektir.	MEB (ÖYEGM)	ASPB (KSGM)	2018-2019
5.3. Eğitimcilere yönelik tüm hizmet içi eğitim programlarında standart ve sistematik olarak kadın erkek eşitliği konusunda farkındalık oluşturacak eğitimlere yer verilecektir.	MEB (ÖYEGM, İKGM, Teftiş Kurulu Başkanlığı)	ASPB (KSGM), YÖK, Üniversiteler, KASAUM'lar, MEB (HBÖGM, MTEGM, TEGM, OÖGM)	2018-2023
5.4. Aile eğitimi kurs programlarını uygulayan eğiticilerin kadın erkek eşitliği duyarlılığı artırılacaktır.	MEB (HBÖGM), ASPB (ATHGM)	ASPB/KSGM, Diyanet İşleri Başkanlığı, DHGM, Üniversiteler, KASAUM'lar, STK'lar	2018-2023

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> Düzenlenen seminer, panel, eğitim programı vb. sayısı Seminer, panel, eğitim programı vb. ye katılan kadın ve erkek akademisyen sayısı Etki analiz raporu hazırlanması	ASPB ve YÖK arasında imzalanan İşbirliği Protokolü kapsamında kadın erkek eşitliğinin sağlanması konusunda öğretim üyeleri/görevlilerine yönelik duyarlılık artırma çalışmaları yürütülmesi öngörmektedir. Etki analizi yapılarak gerekli değerlendirmeler ilgili kurumlarla paylaşılacaktır.
<ul style="list-style-type: none"> İfadenin Yeterlikler'e eklenmiş olması	Öğretmenlerin bilgi, beceri, tutum ve değerlerinin tanımlandığı Yeterliklere; "kadın erkek fırsat eşitliğini benimseme" ifadesi eklenecektir.
<ul style="list-style-type: none"> Düzenlenen eğitim sayısı Eğitimlere katılan kadın ve erkek sayısı	Rehber öğretmenler başta olmak üzere tüm branşlardaki öğretmenler, usta öğretici, yönetici, maarif müfettişi ve müfettiş yardımcısı, milli eğitim uzmanı ve uzman yardımcısı vb. eğitim alanındaki tüm çalışanların hizmet içi eğitimleri bu kapsamında değerlendirilecektir. Bu eğitimleri yürütmek üzere MEB personeline eğitici eğitimleri verilecektir.
<ul style="list-style-type: none"> Programda konuya yer verilmesi Konuya ayrılan süre	Aile Eğitim Programı (AEP) kurs programları uygulayıcılarına yönelik sunulan hizmet içi eğitimlerde kadın erkek eşitliği konusu yeterli sürelerde ve alanında uzman kişilerce işlenecektir.

Strateji 6: Öğretim programları ve eğitim-öğretim materyallerinin kadın erkek eşitliğine duyarlılığının artırılması.

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
6.1. Eğitim fakültelerinin lisans- lisansüstü ve Pedagojik formasyon programlarında toplumsal cinsiyet eşitliği derinine yer verilecek ya da uygun bulunan derslerin içeriğine toplumsal cinsiyet eşitliği konusu dâhil edilecektir.	YÖK, MEB (ÖYEGM)	Üniversiteler, Eğitim fakülteleri, KASAUM'lar	2018-2020
6.2. Ders kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliğine göre yapılan inceleme ve değerlendirme işlemleri sonucunda onay alan ders kitapları ve eğitim araçlarında, kadın erkek eşitliğinin nasıl ele alındığına ilişkin bir araştırma gerçekleştirilerek sorunları gidermeye yönelik tedbirler alınacaktır.	MEB (TTKB)	ASPB (KSGM), Üniversiteler, STK'lar	2018-2023
6.3. Öğretim programlarının geliştirilmesinde kadın erkek eşitliği duyarlılığı sağlanacaktır.	MEB (TTKB)	ASPB (KSGM), YÖK, Üniversiteler	2018-2023
6.4. Türk Dil Kurumu yayınlarının kadın erkek eşitliğine uygun olmayan içerikten arındırılmasına yönelik çalışmalar devam edecektir.	TDK	ASPB (KSGM), Üniversiteler	2018-2020

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> • Toplumsal cinsiyet eşitliği dersi açılan üniversite sayısı • Toplumsal cinsiyet konusu entegre edilen ders sayısı • Toplumsal cinsiyet konusunda ders alan öğrenci sayısı	“Yükseköğretim Kurumları Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesi” kapsamında YÖK tarafından toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin dersler, seminerler, konferanslar konulup, bilgilendirme toplantılarının yapılması hedeflenmektedir.
<ul style="list-style-type: none"> • Araştırmanın gerçekleştirilmesi ve sonuçlara bağlı olarak tedbirlerin alınması	Mevcut yönetmelikte ders kitapları nitelikleri arasında yer alan “temel insan hak ve özgürlüklerini destekleyen ve her türlü ayrımcılığı reddeden bir yaklaşım” ile ders kitapları ve eğitim araçlarının nitelikleri üzerine araştırma gerçekleştirilecektir.
<ul style="list-style-type: none"> • Düzenlenen eğitim sayısı • Eğitimlerin süresi	Öğretim programlarının içeriğinin kadın erkek eşitliğine duyarlı olması amacıyla Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının öğretim programlarının geliştirilmesinde görevli personeline yönelik eğitimler düzenlenecektir.
<ul style="list-style-type: none"> • Tarama yapılan yayın sayısı • Değişiklik yapılan yayın sayısı	Özellikle okullarda yardımcı materyal olarak kullanılan sözlüklerde uygun olmayan ifade ve anlamların ayıklanmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilecektir.

Strateji 6: Öğretim programları ve eğitim-öğretim materyallerinin kadın erkek eşitliğine duyarlılığının artırılması.

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE	
6.5. Aile Eğitim Programları ile okuma yazma kurs Programlarının materyalleri kadın erkek eşitliği bakış açısıyla gözden geçirilecek ve gerekli değişiklikler yapılacaktır.	MEB (HBÖGM), ASPB (ATHGM)	ASPB (KSGM), Üniversiteler, STK'lar	2018-2020	
6.6. Aile eğitimi kurs programlarına erkeklerin katılımı artırılacaktır. Eğitimlerin erkekler üzerindeki etkisi analiz edilecektir.	MEB (HBÖGM), ASPB (ATHGM)	ASPB (KSGM), Yerel Yönetimler, STK'lar	2018-2023	

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> • Hazırlanan değerlendirme raporu sayısı • Tarama yapılan materyal sayısı • Değişiklik yapılan materyal sayısı	Aile Eğitim Programlarının kadın erkek eşitliğine duyarlığını artırması amacıyla program materyalleri gözden geçirilecek ve gerekli değişiklikler yapılacaktır.
<ul style="list-style-type: none"> • Programlara katılan erkek sayısı • Etki analiz raporunun hazırlanması	Erkeklerin katılımını teşvik etmeye yönelik çalışmalar yapılacaktır. Ayrıca eğitimlerin belirli periyodlarda erkekler üzerindeki etkisi de analiz edilecektir.

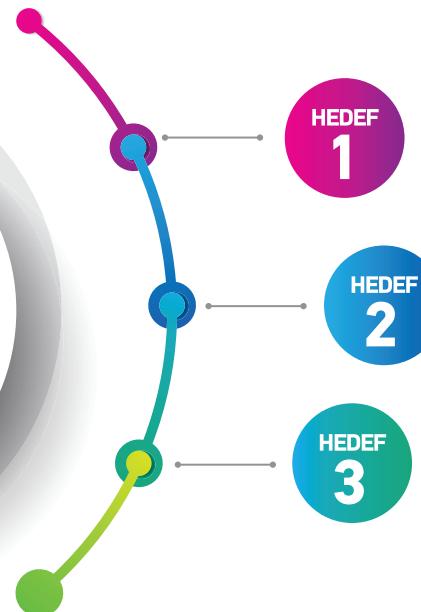

SAĞLIK

TEMEL AMAÇ

Kadınlara sunulan sağlık hizmetlerini iyileştirip, kadınların sağlık bilincini artırarak sağlıklı yaşam sürdürmelerini sağlamak.

HEDEFLER

-
- HEDEF 1** Kadın sağlığına yönelik bilimsel araştırma ve ölçümler artırılacaktır.
  - HEDEF 2** Kadın sağlığına yönelik koruyucu ve tedavi edici sistemler güçlendirilecektir.
  - HEDEF 3** Kadınlarda sağlığın korunması ve geliştirilmesi konusunda sağlık okuryazarlık düzeyi yükseltilecektir.

-
- A decorative graphic element consists of a circular path made of four segments in different colors (pink, blue, teal, and green) connecting four circular nodes. Each node contains a numbered strategy point and its corresponding description. Arrows point from the text descriptions back to their respective nodes.
- STRATEJİ 1** Kadın sağlığı alanında mevcut bilimsel çalışmaların derlenmesi ve yeni çalışmaların yapılması
  - STRATEJİ 2** Sağlık hizmeti sunumunda kadınlara yönelik hizmetlerin nicelik ve nitelik yönünden iyileştirilmesi
  - STRATEJİ 3** Kadınlarda sağlık bilincinin artırılması ve sağlıklı yaşam davranışlarının teşvik edilmesi

Strateji 1: Kadın sağlığı alanında mevcut bilimsel çalışmaların derlenmesi ve yeni çalışmaların yapılması

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
1.1. Kadın sağlığı alanında yapılmış araştırmaların sonuçları derlenecektir.	ASPB (KSGM)	TÜSEB, Sağlık Bakanlığı (Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü), TÜİK, Üniversiteler, KASAUM'lar, STK'lar, Uluslararası kuruluşlar	2018-2019
1.2. Kadın sağlığı alanında veri elde edilmesine imkân veren yeni bilimsel çalışmalar yapılacaktır.	ASPB (KSGM)	TÜSEB, Sağlık Bakanlığı (Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü), TÜİK, Üniversiteler, KASAUM'lar, STK'lar	2019-2023

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
• Derleme raporunun hazırlanması	Kadın sağlığı alanında son yıllarda yürütülmüş büyük çaplı bilimsel araştırmaların derlenmesi ile, hem yapılmış çalışmaların ilgili kurum kuruluşlarının bilgi ve kullanımına açılması, hem de henüz çalışmamış alanların belirlenmesi sağlanacaktır.
• Gerçekleştirilen araştırma sayısı	Kadın sağlığı konusunda Faaliyet 1.1. kapsamında yapılan çalışmanın sonuçları dikkate alınarak belirlenecek alanlarda, özellikle şimdiden kadar araştırma yapılmamış konular başta olmak üzere, kadın sağlığı açısından mevcut durumu ortaya koyacak ve oluşturulacak politikalara ve verilecek hizmetlere temel oluşturacak yeni bilimsel araştırmalar yapılacaktır.

Strateji 1: Kadın sağlığı alanında mevcut bilimsel çalışmaların derlenmesi ve yeni çalışmaların yapılması

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE	
1.3. Özel politika/hizmet gerektiren kadın gruplarının sağlık hizmet ihtiyaçlarının tespit edilmesi amacıyla araştırmalar yapılacaktır.	ASPB (KSGM)	Sağlık Bakanlığı (Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü), TÜSEB, ÇSGM (İş Sağlığı ve Güvenliği Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü Başkanlığı), Kalkınma Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Üniversiteler, KASAUM'lar, Uluslararası Kuruluşlar	2018-2020	

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> • Gerçekleştirilen araştırma sayısı	Özel politika/hizmet gerektiren kadınların (engelli, erken yaşta ve zorla evlendirilenler, yaşlı, mevsimlik tarım işçisi kadınlar, hükümlü kadınlar, insan ticareti mağduru kadınlar, geçici koruma ve uluslararası koruma statüsündeki veya başvuru sahibi kadınlar, Roman kadınlar gibi) sağlık hizmet ihtiyacının tespit edilmesi amacıyla araştırmalar yapılacaktır.

Strateji 2: Sağlık hizmeti sunumunda kadınlara yönelik hizmetlerin nicelik ve niteliğin yönünden iyileştirilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE	
2.1. Kadınlara verilen üreme sağlığı hizmetlerinde nicelik ve niteliğin mevcut durumu belirlenecek ve niteliğin iyileştirilmesine yönelik hizmetler projelendirilecektir.	ASPB (KSGM)	Sağlık Bakanlığı (Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü), Üniversiteler, STK'lar	2018-2023	
2.2. Kadınlarda normal doğumu teşvik etmek, sezaryen doğumları azaltmak amacıyla destekleyici çalışmalar yapılacaktır.	Sağlık Bakanlığı (Sağlığın Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü), ASPB (KSGM)	Sağlık Bakanlığı (Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü) TÜSEB, Üniversiteler, STK'lar, Diyanet İşleri Başkanlığı	2018-2023	

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> Üreme sağlığı hizmetinin niteliğindeki gelişmenin ölçüldüğü bir araştırma raporu Konuya ilgili eğitim alan sağlık personeli sayısı Anne dostu kriterlerini karşılayan hastane sayısının artışı	<p>Üreme sağlığı hizmetlerinde mevcut olumlu verileri daha olumlu noktaya taşımak için çalışmalar yapılması;</p> <p>-kadınların sağlık hizmetlerine erişimlerinde mahremiyetin korunması, normal doğuma psikolojik hazırlıklılığının sağlanması konusunda sağlık çalışanlarının hizmet içi eğitimlerinin gerçekleştirilmesi de dahil olmak üzere çalışmaları ve düzenlemeler yapılması hedeflenmektedir.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Kadınların doğum tercihleri ve nedenleri konusunda durum tespit araştırmalarının derleme raporu Yeni bir araştırma raporu (İhtiyaç halinde) Normal/sezaryen doğum oranları Yürüttülen kampanya sayısı	<p>Kadınların doğum şekline karar vermesinde etkili olan faktörlerin belirlenerek sezaryene yönlendiren nedenlere odaklanması için durum tespiti yapılacaktır.</p> <p>Kadın ve çocuk sağlığı açısından son derece önemli olan normal doğumun teşvik'i için farkındalık çalışmaları artırılacak, kampanyalar yapılacaktır.</p> <p>Evlilik öncesi danışmanlık hizmetlerinde normal doğumun anne ve çocuk sağlığı açısından önemini vurgulanması sağlanacaktır.</p> <p>İlgili kurumlar tarafından ailelere yönelik verilen bütün eğitimlerin içerisinde normal doğumun sağlığa olumlu etkileri hususunun eklenmesi gerekmektedir.</p> <p>Konuya ilgili toplumun farkındalığını artırmaya yönelik kampanyalar yürütülecektir.</p>

Strateji 2: Sağlık hizmeti sunumunda kadınlara yönelik hizmetlerin nicelik ve nitelik yönünden iyileştirilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
2.3. Ülke genelinde tarama programına uygun hedef gruptaki kadınların kanser taramalarının artırılması için farkındalık çalışmaları yapılacaktır.	Sağlık Bakanlığı (Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü), ASPB (KSGM)	Sağlık Bakanlığı (Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü, Sağlıkın Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü), Yerel yönetimler	2018-2023
2.4. Ulaşım açısından dezavantajlı kırsal yerleşim yerlerinde yaşayan kadınlar, mevsimslik tarım işçileri, geçici konulan ve uluslararası koruma başvuru veya statü sahibi kadınlar, mülteciler gibi özel politika/hizmet gerektiren kadınların 15-49 yaş izlemleri, doğum öncesi bakım, sağlık kuruluşunda doğum, doğum sonrası bakımları ve kanser taramalarından yararlanmaları için “gezici sağlık hizmetleri” ve “mobil sağlık hizmetleri” de dâhil gerekli çalışmalar yapılacaktır.	Sağlık Bakanlığı (Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü)	ASPB (KSGM), Sağlık Bakanlığı (Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü), Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, ÇSGB İSGÜM, İçişleri Bakanlığı (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü), Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü), Başbakanlık AFAD, Diyanet İşleri Başkanlığı, Yerel Yönetimler, STK'lar, MEB	2018-2023

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> KETEM'lerde kanser taraması yapılan kadın sayısı Mobil hizmetler ile yapılan kanser taramalarından yararlanan kadın sayısı Kanser taramalarına ilişkin tanıtıcı faaliyet sayısı	<p>Hedef gruptaki kadınların tespiti ve tarama çalışmalarına katılımlarının artırılması, Kanserin erken teşhisine yönelik hizmet sunan KETEM'lere yönlendirilmesi için tanıtıcı, bilgilendirici ve yönlendirici çalışmalar yapılacaktır.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Mobil ve gezici sağlık hizmetlerinden yararlanan kadın sayısı Sağlık taraması yapılan kadın sayısı Sağlık kuruluşunda gerçekleşen doğum sayısı Doğum öncesi ve sonrası bakım sayısı	<p>Hizmetlere erişimde diğer kadınlara kıyasla farklı hassasiyetleri bulunan ve özel politika/hizmet gerektiren bu grup kadınlara "gezici sağlık hizmetleri" ve "mobil sağlık hizmetleri" ile ulaşım artırılacaktır.</p> <p>Bu kadınların kanser taramalarından, doğum öncesi bakım, hastanede doğum, doğum sonrası bakım hizmetlerinden yararlanmaları sağlanacak, hizmet sunumu için gerekli altyapı geliştirilecektir.</p> <p>Bu grupta yer alan kadınların sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını artırabilmek için ilgili kurumların bu bölgedeki personelinden de destek alınarak bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları yapılacaktır.</p>

Strateji 2: Sağlık hizmeti sunumunda kadınlara yönelik hizmetlerin nicelik ve nitelik yönünden iyileştirilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE	
2.5. Afet ve acil durumlarda sunulacak üreme sağlığı hizmet modelinin geliştirilmesi ve kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi amacıyla çalışmalar yapılacaktır.	Sağlık Bakanlığı (Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü)	ASPB (KSGM) Sağlık Bakanlığı, (Acil Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü), Başbakanlık (AFAD) STK'lar	2018-2023	

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> Çalışma grubunun yapacağı toplantı sayısı Minimum hizmet paketinin geliştirilmesi	Sağlık Bakanlığı öncülüğünde afet ve acil durumlarda sunulacak üreme sağlığı hizmetleri için asgari hizmet sunum paketi geliştirilmesi amacıyla oluşturulan çalışma grubu tarafından ülke genelinde uygulanmak üzere minimum hizmet paketi geliştirilmesi ve uygulamaya konulması sağlanacaktır.

Strateji 3: Kadınlarda sağlık bilincinin artırılması ve sağlıklı yaşam davranışlarının teşvik edilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE	
3.1. Kadınlarda sağlık okuryazarlığının geliştirilmesi amacıyla farkındalık çalışmaları gerçekleştirilecektir.	ASPB (KSGM)	Sağlık Bakanlığı (Sağlığın Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü) İçişleri Bakanlığı (Mahalli İdareler GM.) Yerel Yönetimler, Üniversiteler, KASAUM'lar, Diyanet İşleri Başkanlığı	2018-2023	

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> Kadınlarda sağlık okuryazarlığı mevcut durumunu ortaya koyan araştırma raporu Hazırlanan görsel/basılı materyal sayısı Panel/ seminerlere katılan kadın sayısı Gelişmeyi izlemeye yönelik araştırma raporları	<p>Bilgilendirme materyalleri;</p> <p>-Sağlığın korunması ve geliştirilmesi (tütün kullanımın zararları, sağlıklı beslenme, obezite ile mücadele, fiziksel aktivitenin önemi vb.)</p> <p>-Erken teşhisin önemi ve etkileri,</p> <p>-Üreme sağlığı, üreme hakları,</p> <p>-Genetik hastalıklar, akraba evlilikleri,</p> <p>-Bağılıklamanın önemi,</p> <p>-Hasta hakları,</p> <p>-Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlardan korunma gibi konularda hazırlanacak olup, özellikle kadınların kolay erişebildiği birinci basamak sağlık kuruluşları ve yerel yönetimlerin ve ilgili Bakanlıkların/kurumların kadınlara yönelik merkezlerinde dağıtılacaktır. Yazılı/görsel materyaller engelli erişimine uygun şekilde hazırlanacaktır</p>

Strateji 3: Kadınlarda sağlık bilincinin artırılması ve sağlıklı yaşam davranışlarının teşvik edilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
3.2. Kadınların sağlıklı beslenme alışkanlıkları kazanmaları ve fiziksel aktivitelere yönlendirilmeleri amacıyla kampanyalar düzenlenecektir.	ASPB (KSGM)	Sağlık Bakanlığı, (Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Sağlığın Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü), İçişleri Bakanlığı (Mahalli İdareler GM.), Belediyeler	2018-2023
3.3. İş sağlığı ve güvenliği konusunda kadın çalışanların yoğun olarak çalıştığı sektörlerde çalışanlara ve işverenlere yönelik panel/seminer gibi farkındalık etkinlikleri düzenlenecek ve bu etkinliklerde kullanılmak üzere afiş/brosür vb. materyaller hazırlanacaktır.	ÇSGB (İSGÜM)	ASPB (KSGM), Sağlık Bakanlığı (Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü), Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü), İşçi-İşveren Sendika ve Konfederasyonları	2018-2023

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> Düzenlenen kampanya sayısı Belediyelerin ilgili merkezlerinden yararlanan kadın sayısı	Sağlıklı yaşam davranışlarının geliştirilmesi, fiziksle aktivitenin önemi, obezite ile mücadele konularına dikkat çeken, kadınları sağlıklı beslenme alışkanlığı ve fiziksle aktivitelere yönlendiren yerel ve ulusal kampanyalar düzenlenecektir. Bu kampanyalar çerçevesinde çeşitli aktiviteler, görsel ve yazılı materyaller hazırlanacaktır. Yerel yönetimler bünyesinde yer alan ilgili merkezlerin kadınlar tarafından daha etkin kullanımı konusunda çalışmalar yapılacaktır.
<ul style="list-style-type: none"> Panel/ seminerlere katılan kadın sayısı Hazırlanan görsel/basılı materyal sayısı	Çalışma hayatındaki sağlık riskleri, meslek hastalıkları ve iş kazalarına ilişkin alınabilecek önlemler, başvuru mekanizmaları, yürürlükteki mevzuat ve hak/sorumluluklar konularında özellikle kadınların yoğun olarak çalıştığı sektörlerdeki kadın çalışanlara ve işverenlere yönelik bilgilendirme materyalleri hazırlanacak ve eğitimler gerçekleştirilecektir. Yazılı/görsel materyaller engelli erişimine uygun şekilde hazırlanacaktır.

Strateji 3: Kadınlarda sağlık bilincinin artırılması ve sağlıklı yaşam davranışlarının teşvik edilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE	
3.4. Geçici korunan ve uluslararası koruma başvuru veya statü sahibi bireylerin üreme sağlığı ve koruyucu ve önleyici sağlık hizmetleri konularında bilgilendirilmesi amacıyla Türkçe-Arapça-Farsça dilinde hazırlanacak materyaller (afiş/brosür vb.) Geçici Barınma Merkezleri, Aile Sağlığı Merkezleri, Göçmen Sağlığı Merkezleri ve Sosyal Hizmet Merkezleri'nde dağıtılacaktır.	ASPB (KSGM)	Başbakanlık AFAD, Sağlık Bakanlığı (Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü), İçişleri Bakanlığı (GİGM)	2018-2023	

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> • Hazırlanan afiş/broşür sayısı	Materyaller genel bilgi vermenin yanı sıra, yerel ihtiyaçlar, başvurulabilecek kuruluşlar ve alınabilecek hizmetler göz önünde bulundurularak hazırlanacaktır.

EKONOMİ

TEMEL AMAÇ

Kadınların çalışma hayatının her alanına tam ve etkin katılımını sağlayarak değişen işgücü piyasası dinamikleri doğrultusunda ekonomik hayatı söz sahibi olmasını temin etmek.

HEDEFLER

HEDEF 1

Ulusal İstihdam Stratejisi (2014-2023) dokümanında yer alan sektör stratejileri dikkate alınarak kadınların bahse konu sektörlerde istihdamları artırılacaktır.

HEDEF 2

2023 yılı sonuna kadar bilgi ve iletişim sektöründe 200 bin kadın yetiştirecektir.

HEDEF 3

Kayıt dışı kadın istihdamı ile mücadeleye ilişkin çalışmalar artırılacaktır.

HEDEF 4

Kadınların çalışma hayatına tam ve etkin katılımının artırılmasında özel sektörün sahip olduğu rol güçlendirilecektir.

HEDEF 5

Ülkemizde kaliteli ve ulaşılabilir çocuk, engelli ve yaşlı bakım hizmetleri yaygınlaştırılacaktır.

HEDEF 6

Kadın girişimciliği desteklenerek, ülkemde işveren ve kendi hesabına çalışan kadın sayısı artırılacaktır.

Strateji 1: Kadınların daha da güçlenmesi hedefi çerçevesinde işgücü piyasasına ilişkin mevzuatın yeniden değerlendirilmesi ve etkin uygulama için gerekli iyileştirmelerin yapılması

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
1.1. 2010/14 Sayılı “Kadın İstihdamının Artırılması ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanması” konulu Başbakanlık Genelgesi güncellenecektir.	ÇSGB (ÇGM)	Kadın İstihdamı Ulusal İzleme ve Koordinasyon Kurulu üyesi Kurum ve Kuruluşlar, STK’lar, Üniversiteler	2018-2023
1.2. İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulları Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik’té değişiklik yapılacaktır.	İŞKUR	Kurulda yer alan kamu kurum ve kuruluşları, Üniversiteler, STK’lar	2019-2020
1.3. Kamu ihalelerinde kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık içeren hükümlerin getirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.	KİK	Maliye Bakanlığı, ASPB (KSGM), ÇSGB, Meslek Kuruluşları, STK’lar	2020-2021

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> • Genelgenin güncellenmesi	Genelgede yer alan tedbirlerin hayatı geçirilmesi amacıyla Kurulun, politika üretmede daha etkin bir yapıya kavuşturulmasına yönelik çalışma yürütülecektir.
<ul style="list-style-type: none"> • Mevzuatta gerçekleştirilen değişiklik	ASPB İl Müdürü ve kadın istihdamı alanında faaliyet yürüten STK temsilcisinin İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu (İMİEK) üyesi olmaları ile ilgili mevzuatta değişiklik yapılacaktır.
<ul style="list-style-type: none"> • Konuya ilişkin gerçekleştirilen toplantı sayısı • Mevzuatta gerçekleştirilen değişiklik	İlgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde bir yol haritası belirlenmesine yönelik faaliyetler yürütülecektir. Mevzuat değişikliği önerisi hazırlanarak taraflarla paylaşılacaktır.

Strateji 1: İşgücü piyasasına ilişkin mevzuatın kadınların daha da güçlenmesini sağlayacak şekilde değerlendirilmesi ve etkin uygulama için gerekli iyileştirmelerin yapılması

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
1.4 Başta tarım sektörü olmak üzere kadınların sosyal güvenlik kapsamına girmelerini kolaylaştırıcı mevzuat düzenlemeleri gerçekleştirilecektir.	SGK	ÇSGB, GTHB, Maliye Bakanlığı, ASPB (KSGM)	2018–2023
1.5 Özel sektörde işverenlerin kreş açma yükümlülüklerine ilişkin düzenlemede değişiklik yapılmasına yönelik çalışma yürütülecektir.	ÇSGB (İş Sağlığı ve Güvenliği GM.)	ÇSGB (ÇGM, İş Teftiş Kurulu Başkanlığı), ASPB (KSGM), İşçi-İşveren Sendika ve Konfederasyonları	2019-2020
1.6. Kamu idarelerince açılan kreş ve çocuk bakımevlerine yönelik bütçe kısıtına ilişkin mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.	Maliye Bakanlığı	DPB ASPB (KSGM)	2018-2023
1.7 Belediyelerin kreş ve gündüz bakımevi açmasına yönelik mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.	İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü	ASPB (ÇHGM, KSGM), MEB, Türkiye Belediyeler Birliği, Maliye Bakanlığı	2018-2023

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
• Mevzuatta gerçekleştirilen değişiklik	Kadınların sosyal güvenlik kapsamına girmelerini kolaylaştıracak sigorta prim oranlarında indirim gibi farklı teşviklerin üzerinde bütçe imkanları dahilinde çalışmalar yapılacaktır.
• Mevzuatta gerçekleştirilen değişiklik	Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik'te yer alan "150'den fazla kadın çalışan" koşulu yeniden ele alınarak değişiklik önerisi geliştirilecektir.
• Mevzuatta gerçekleştirilen değişiklik	Yıllık Merkezi Bütçe Kanunlarında "Mali kontrole ilişkin hükümler" başlığı altında kreş, çocuk bakımevlerinin işletilmesi ve personel giderlerinin ilgili idarenin genel bütçe kaleminden karşılanması üzere gerekli düzenlemeler yapılacaktır.
• Mevzuatta gerçekleştirilen değişiklik	Kaliteli ve erişilebilir çocuk bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması amacıyla Belediye Kanunun ilgili maddesinde yapılacak düzenleme ile nüfusu 100 bin ve üzerinde bulunan Belediyelere kreş ve gündüz bakımevi açma ve işletme zorunluluğunu getirilmesi sağlanacaktır.

Strateji 2: İşgücü piyasasında nitelikli kadın istihdamını artıracak şekilde mesleki eğitim ve beceri gelişimi fırsatlarının güçlendirilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
2.1. Kadınların geleneksel istihdam alanlarıyla sınırlı olmayan ve erkeklerle göre daha az yer aldıkları mesleklerde istihdamına yönelik çalışmalar yapılacaktır.	MEB (HBÖGM), İŞKUR	MYK, ASPB (KSGM), GTHB, BSTB, Meslek Kuruluşları, Üniversiteler, STK'lar, Özel sektör	2018-2023
2.2. Bilişim sektöründe kadın işgücü yetiştirmesi amacıyla çalışmalar artırılacaktır.	İŞKUR	BSTB, BTK, MYK, MEB (HBÖGM), YÖK, ASPB (KSGM), Özel sektör	2018-2023
2.3. Turizm sektöründe kadın işgücü yetiştirmek amacıyla mesleki eğitim kursları açılacaktır.	İŞKUR	Kültür ve Turizm Bakanlığı, MEB (HBÖGM), MYK, ASPB (KSGM), TKDK, STK'lar, Özel Sektör	2018-2023

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> • Belge alan kadın sayısı • Farkındalık toplantı sayısı	Kadınlara kaliteli ve güvenceli şekilde istihdam edilmelerini sağlamak üzere farklı mesleklerde diploma / sertifika / kurs katılım belgesi vb. belgeler kazandırılacaktır. İşverenlere farkındalık kazandırılmasına yönelik toplantılar düzenlenecektir.
<ul style="list-style-type: none"> • Programlara katılan kadın sayısı • Mesleki Yeterlilik Belgesi kazanan kadın sayısı	Kadınların bilişim sektöründe daha fazla yer almaları için, veri tabanı, yazılım, ağ teknolojileri, dijital pazarlama, bilgisayar oyunları ve uygulamaları ve bilgi güvenliği vb. konularda eğitim almaları sağlanacaktır.
<ul style="list-style-type: none"> • Programlara katılan kadın sayısı • Mesleki Yeterlilik Belgesi kazanan kadın sayısı	Turizm sektöründe kadınların daha fazla yer almasını sağlayacak şekilde mesleki eğitim almaları sağlanacaktır.

Strateji 2: İşgücü piyasasında nitelikli kadın istihdamını artıracak şekilde mesleki eğitim ve beceri gelişimi fırsatlarının güçlendirilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE	
2.4. Sağlık alanında nitelikli kadın personel yetiştirmesine yönelik açılan kurs programları artırılacaktır.	İŞKUR	MYK, Sağlık Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, MEB (HBÖGM), ASPB (KSGM), STK'lar, Özel Sektör	2018 – 2023	
2.5. İnşaat sektörünün ihtiyaç duyduğu alanlarda, nitelikli kadın çalışanların yetiştirilmesi sağlanacaktır.	İŞKUR	MYK, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, ASPB (KSGM), Meslek Kuruluşları, STK'lar, Özel sektör	2018-2023	

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> • Programlara katılan kadın sayısı • Mesleki Yeterlilik Belgesi kazanan kadın sayısı	Tıbbi hizmetler, termal ve SPA, engelli ve yaşlı bakımı gibi hizmetleri de kapsayan sağlık turizmi potansiyelinin hayatı geçirilmesi amacıyla kurs programları arttırlacak ve kadınların eğitim almaları sağlanacaktır.
<ul style="list-style-type: none"> • Programlara katılan kadın sayısı • Mesleki Yeterlilik Belgesi kazanan kadın sayısı	İnşaat sektöründe gerek geleneksel olmayan mesleklerde kadın istihdamı gerekse sektörün ihtiyaçlarını karşılamak üzere kadınların sektörde daha fazla yer almasına yönelik mesleki eğitim imkânları artırılacaktır.

Strateji 3: Kadınların ekonomik konumunun güçlenmesi ve başta ücretsiz aile işçiliği olmak üzere kayıt dışılıkla mücadeleye yönelik ekonomik ve sosyal politikaların geliştirilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
3.1. Ülkemizde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme çalışması gerçekleştirilecektir.	ASPB (KSGM)	Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, AB Bakanlığı, ÇSGB, İŞKUR, KEFEK, Üniversiteler, STK'lar	2019-2022
3.2. İş ve aile sorumlulukları arasındaki dengenin sağlanması konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapılacaktır.	ASPB (KSGM)	ÇSGB (ÇGM), DPB, SGK, AB Bakanlığı, TRT, Meslek Kuruluşları, Kamu Görevlileri ile İşçi-İşveren Sendika ve Konfederasyonları, Üniversiteler, Yerel Yönetimler, STK'lar	2018-2023

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> • Eğitilen kişi sayısı • Gerçekleştirilen analiz sayısı • Programda gerçekleştirilen değişiklik sayısı	ASPB tarafından Maliye Bakanlığı ve Kalkınma Bakanlığı eş yararlanıcılığında “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (TCDB) ve Planlamanın Uygulanması Projesi” yürütülecektir.
<ul style="list-style-type: none"> • Gerçekleştirilen etkinlik sayısı • Ulaşılan kişi sayısı • Dağıtımını yapılan materyal sayısı	İş ve aile yaşamının uyumlaştırılması konusunda kadınların ve erkeklerin sorumluluk paylaşımı ve konuya ilgili güncel gelişmelerin duyurulması amacıyla bilgilendirme etkinlikleri yapılacak, basılı ve görsel materyaller hazırlanarak yaygınlaştırılacaktır.

Strateji 3: Kadınların ekonomik konumunun güçlenmesi ve başta ücretsiz aile işçiliği olmak üzere kayıt dışılıkla mücadeleye yönelik ekonomik ve sosyal politikaların geliştirilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE	
3.3. Kadınlar üzerindeki bakım yükümlülüklerini azaltmak amacıyla çocuk, engelli ve yaşlı bakımına ilişkin destek ve teşviklerin çeşitlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.	ASPB (ÇHGM, EYHGM)	ASPB (KSGM), Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, MEB, ÇSGB (ÇGM), SGK, Yerel Yönetimler, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları	2018-2023	
3.4. Kadın istihdamı alanında çalışma yürüten kurum ve kuruluşların hizmet içi eğitim programlarına kadın erkek fırsat eşitliği konusu dâhil edilecektir.	DPB	ASPB (KSGM), Kalkınma Bakanlığı, Meslek Kuruluşları, Kamu görevlileri ile İşçi-İşveren Sendika ve Konfederasyonları, Üniversiteler, Yerel Yönetimler, STK'lar	2018 - 2023	

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> Desteklenen kişi sayısı Bakım hizmet türüne göre teşvik miktarı Açılan gündüzlü hizmet kuruluşu sayısı	<p>Mevcut destek ve teşvik mekanizmalarının çeşitlendirilmesine yönelik çalışmalar bütçe imkanları dâhilinde yapılacaktır.</p> <p>Organize Sanayi Bölgelerinde kreş imkanları yaygınlaştırılacaktır. Hizmet erbabına işverenlerce verilecek kreş yardımlarının belirli bir tutarının vergiden istisna tutulmasına yönelik gerekli mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır.</p> <p>Engelli ve yaşlı bireylere yönelik gündüzlü hizmet veren kuruluşların sayısı artırılacaktır.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Kurum/ Kuruluşların kadın erkek fırsat eşitliğini içeren hizmet içi eğitim sayısı	<p>İş ve meslek danışmanları, istihdam ve çalışma uzmanları, iş müfettişleri, KOBİ uzmanları gibi kamu personeline yönelik eğitim materyalleri geliştirilecek, eğitici eğitimleri düzenlenecektir.</p> <p>Her kurumun kendi bünyesinde yetiştirdiği eğiticiler ile düzenli aralıklarla eğitimler verilecektir.</p>

Strateji 3: Kadınların ekonomik konumunun güçlenmesi ve başta ücretsiz aile işçiliği olmak üzere kayıt dışılıkla mücadeleye yönelik ekonomik ve sosyal politikaların geliştirilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE	
3.5.Cinsiyete göre ayrıstırılmış kapsamlı işgücü piyasası verilerinin toplanması ve yayımılanması için sistem geliştirilecektir.	TÜİK	SGK, ÇSGB (ÇGM), İŞKUR, KOSGEB, Meslek Kuruluşları, Kamu Görevlileri ve İşçi-İşveren Sendika ve Konfederasyonları, Üniversiteler, STK'lar	2018-2023	
3.6. Sendikalarda kadınların güçlenmesi konusunda farkındalık ve bilinç artırma çalışmalarının yapılması sağlanacaktır.	Kamu Görevlileri ile İşçi-İşveren Sendika ve Konfederasyonları	ÇSGB (ÇGM), ASPB (KSGM), Meslek Kuruluşları, Üniversiteler, STK'lar	2018 - 2023	

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> Verilere ilişkin sisteminin oluşturulması	Kadın istihdamı kapsamında toplanması ve/veya yayınlanmasında eksiklik görülen alanlarda (KOSGEB, İŞKUR vb. hizmetlerden yararlanan kadın sayısı, verilen destek miktarı, analık izni, ebeveyn izni kullanımı vb.) TÜİK liderliğinde ilgili kurumlarla işbirliğinde veri tabanı oluşturulması sağlanacaktır.
<ul style="list-style-type: none"> Eğitime katılan kişi sayısı Düzenlenen eğitim sayısı	Sendikaların kadının güçlenmesi alanında yürütükleri çalışmalara daha fazla ağırlık verilerek, farkındalık ve bilinç artırma çalışmaları yapılacaktır.

Strateji 3: Kadınların ekonomik konumunun güçlenmesi ve başta ücretsiz aile işçiliği olmak üzere kayıt dışılıkla mücadeleye yönelik ekonomik ve sosyal politikaların geliştirilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE	
3.7. Kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar arttırlarak devam edecektir.	GTB (Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü), GTHB (Eğitim Yayımları ve Yayınlar Dairesi Başkanlığı)	ASPB (KSGM), MEB (HBÖGM), GTHB (Tarım Reformu Genel Müdürlüğü), Kalkınma Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Meslek Kuruluşları, Üniversiteler, STK'lar	2018 - 2023	

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> Desteklenen kadın kooperatif sayısı Kooperatif ortağı kadın sayısı Eğitim faaliyetlerden yararlanan kadın sayısı	Kadın girişimciler tarafından kurulan tarımsal kalkınma kooperatifleri ile üretim ve işletme kooperatiflerine yönelik; eğitim, girişimcilik ve danışmanlık gibi alanlarda sunulan destekler daha da yaygınlaştırılacaktır. Başta yerel yönetimlerle olmak üzere üretilen ürünlerin pazarlanmasına yönelik işbirliği çalışmaları yürütülecektir.

Strateji 3: Kadınların ekonomik konumunun güçlenmesi ve başta ücretsiz aile işçiliği olmak üzere kayıt dışılıkla mücadeleye yönelik ekonomik ve sosyal politikaların geliştirilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
3.8. "İşyerlerinde Psikolojik Tacizin (Mobbing) Önlenmesi" konulu 2011/2 sayılı Başbakanlık Genelgesi güncellenerek Genelge tedbirlerinin hayatı geçirilmesi sağlanacaktır.	ÇSGB (ÇGM)	ÇSGB (İş Teftiş Kurulu Başkanlığı), Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Kamu Denetçiliği Kurumu, ASPB (KSGM), Meslek Kuruluşları, Kamu Görevlileri ve İşçi-İşveren Sendika ve Konfederasyonları, Üniversiteler, Yerel Yönetimler, STK'lar	2018-2023
3.9. Ev hizmetlerinde çalışan kadınlara yönelik analiz gerçekleştirilecek ve bir model önerisi geliştirilecektir.	ASPB (KSGM)	ÇSGB (ÇGM, İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü), SGK, İŞKUR, TUİK, Meslek Kuruluşları, Kamu Görevlileri ve İşçi-İşveren Sen. ve Kon., STK'lar	2021-2022

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> • Hazırlanan rapor sayısı • Düzenlenen etkinlik sayısı	<p>Genelgedeki tedbirlerin hayatı geçirilmesinde kadının güçlendirilmesi hususu göz önüne alınacaktır.</p> <p>İşçi ve işverenlerin konuya ilişkin farkındalıklarının artırılması için basılı ve görsel materyaller hazırlanacak; kadın istihdamının yoğun olduğu bölgelerde işçi ve işverenlere yönelik etkinlikler düzenlenecektir.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Konuya ilişkin hazırlanan rapor sayısı	<p>Kadınların çoğunlukla kayıt dışı çalıştığı ev hizmetleri sektöründe yaşanan sorunların araştırılacağı ve çözüm önerilerini içerecek model önerilerinin yer alacağı bir araştırma raporu hazırlanacaktır.</p>

Strateji 3: Kadınların ekonomik konumunun güçlenmesi ve başta ücretsiz aile işçiliği olmak üzere kayıt dışılıkla mücadeleye yönelik ekonomik ve sosyal politikaların geliştirilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE	
3.10. Başta tarım sektörü olmak üzere kayıtlı kadın istihdamını geliştirmeye yönelik farkındalık artırma çalışmaları gerçekleştirilecektir.	SGK	ÇSGB (ÇGM), ASPB (KSGM), GTHB, İŞKUR, Meslek Kuruluşları, İşçi-İşveren Sendika Konfederasyonları, Yerel Yönetimler, STK'lar	2018-2023	
3.11. 4857 sayılı İş Kanunu kapsamında verilen doğumbağlı izinlerin etkinliği ölçülecektir.	ÇSGB (ÇGM)	SGK, İŞKUR, ASPB (KSGM), Maliye Bakanlığı, İşçi ve İşveren Sendika ve Konfederasyonları, STK'lar	2020-2021	

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> Etkinlik sayısı Üretilen materyal sayısı	Kadınların kayıt dışı çalıştığı alanlarda, kayıtlı kadın istihdamını artırmaya yönelik rehber ve kılavuzlar hazırlanacak, ilgili taraflarla toplantılar gerçekleştirilecektir.
<ul style="list-style-type: none"> Hazırlanacak Araştırma Raporu	SGK ve İŞKUR tarafından sağlanacak verilerle gerçekleştirilecek araştırma doğrultusunda, doğumbağlı izinlerin ihtiyacı karşılayıp karşılamadığı, ne gibi sorunlar yaşandığı vb. konulara ilişkin bir rapor hazırlanacaktır.

Strateji 4: Şirketlerin kadın erkek fırsat eşitliği ile ilgili sertifikalandırma altyapısının hazırlanması ve kamu özel sektör işbirliğinin geliştirilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
4.1. Özel sektörün kadınların işgücü piyasasında güçlendirilmesine yönelik projeleri desteklenecektir.	ASPB (KSGM)	KOSGEB, Ekonomi Bakanlığı, Özel sektör, Üniversiteler, STK'lar	2018-2023
4.2. Ülkemizde özel sektörün işgücü piyasasında kadınların güçlenmesine ilişkin duyarlılıklarının tespitine yönelik bir sertifikasyon sistemi geliştirilmesi ve hayatı geçirilmesine ilişkin çalışmalar başlatılacaktır.	ASPB (KSGM)	ÇSGB (AB ve Mali Yardımlar Dairesi Başkanlığı), Özel sektör, Üniversiteler, STK'lar, Uluslararası Kuruluşlar	2020-2023

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
• Gerçekleştirilen proje sayısı	Kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör arasında işbirliği ve koordinasyonun güçlendirilmesi amacıyla özel sektör ile gerçekleştirilen proje, protokol vb. uygulamalar artırılacaktır.
• Oluşturulan sertifikasyon sistemi	Özel sektörde kadınların güçlenmesine yönelik mevcut çalışmaların değerlendirilmesi, iyi uygulamaların yaygınlaştırılması amacıyla sertifikasyon sistemi kurulmasına yönelik çalışmalar başlatılacak ve Sertifikasyon sisteminde işe alım süreçleri, yönetici pozisyonlarında yer alan kadın sayısı, eşit işe eşit ücret ilkesinin uygulanması vb. kriterler yer alacaktır.

Strateji 4: Şirketlerin kadın erkek fırsat eşitliği ile ilgili sertifikalandırma altyapısının hazırlanması ve kamu özel sektör işbirliğinin geliştirilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
4.3. Kadınlar ve kız çocukları için kariyer günleri yapılacaktır.	ASPB (KSGM)	İŞKUR, ÇSGB (ÇGM), MEB, GTHB, GTB, Ekonomi Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Özel sektör, Meslek Kuruluşları, İşçi ve İşveren Sendika ve Konfederasyonları, Yerel yönetimler, Üniversiteler, STK'lar	2018-2023

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> • Gerçekleştirilen etkinlik sayısı • Ulaşılan kadın sayısı	Kadınların ekonomik ve toplumsal statüsünün güçlendirilmesi için farkındalık oluşturmak, nitelikli istihdam, eğitim, danışmanlık, teşvikler ile mikro kredi ve benzeri kaynaklardan kadınların faydalananmasını sağlamak amacıyla kadınlara ve kız çocuklarına yönelik etkinliklerle, özel sektörde ön plana çıkışmış rol modellerin deneyimleri ve tavsiyelerini paylaşmaları sağlanacaktır.

Strateji 5: Kadın girişimciliğinin geliştirilmesi ve özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasını yaygınlaştırarak kadınların ekonomik konumlarının güçlenmesinin sağlanması

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE	
5.1. Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde başta kuluçka merkezleri olmak üzere kadın girişimciler özelinde çalışmalar yapılacaktır.	BSTB (BTGM)	ASPB (KSGM), KOSGEB, Kalkınma Bakanlığı, TÜBİTAK, Üniversiteler, STK'lar, Özel sektör	2019-2020	
5.2. Bilgi ve iletişim teknolojileri alanında verilen desteklerde kadınlara öncelik verilmesi sağlanacaktır.	KOSGEB	BSTB (BTGM), BTK, ASPB (KSGM), Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı TÜBİTAK, Üniversiteler, Meslek Kuruluşları	2019-2020	
5.3. Kadın girişimcilerin e-ticarette güçlenmelerini sağlamak için eğitim programları ve seminerler düzenlenecektir.	KOSGEB	Ekonomi Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, GTB, ASPB (KSGM), Meslek Kuruluşları, STK'lar, Özel Sektör	2018-2020	

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
• Desteklenen kadın girişimci sayısı	Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde, kadınlara yönelik başta patent konusunda olmak üzere farkındalık yaratmak için bilinclendirme çalışmaları artırılacak, mevcut teşvik ve ödül mekanizmalarının duyurulmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.
• Desteklenen kadın girişimci sayısı	Bilgi ve iletişim teknolojileri alanında KOSGEB tarafından yapılacak destek çağrılarında kadınlara öncelik verilmesi sağlanacaktır.
• Düzenlenecek eğitim programı ve seminer sayısı	Girişimcilik alanında faaliyet gösteren ve potansiyel taşıyan kadınların e-ticaretin sunduğu imkanlardan yararlanarak ulusal ve uluslararası pazarlara erişimlerini sağlamaya yönelik eğitimler ve seminerler düzenlenecektir.

Strateji 5: Kadın girişimciliğinin geliştirilmesi ve özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasını yaygınlaştırarak kadınların ekonomik konumlarının güçlenmesinin sağlanması

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE	
5.4. Kadın girişimcilere iş geliştirme süreçlerinde danışmanlık ve rehberlik hizmeti verecek etkin bir sistem kurulması sağlanacaktır.	KOSGEB	GTB (İç Ticaret GM., Esnaf ve Sanatkârlar GM), İŞKUR, ASPB (KSGM), Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, Kalkınma Ajansları, TRT, Meslek Kuruluşları, Özel Sektör, Üniversiteler, STK'lar	2018-2023	
5.5. Kadınlar arasında girişimcilik kültürünün geliştirilmesi amacıyla bilinçlendirme çalışmaları yapılacaktır.	ASPB (KSGM)	KOSGEB, Ekonomi Bakanlığı, TRT, RTÜK, GTHB, İŞKUR, Meslek Kuruluşları, Üniversiteler, STK'lar, Özel sektör	2018- 2023	

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> • Danışmanlık ve rehberlik hizmeti verecek sistemin kurulması • Danışmanlık ve rehberlik hizmeti verilen kadın sayısı	Sistem; kadın girişimcilerin iş geliştirmelerine yönelik ihtiyaçlarını belirleyen danışmanlık ve rehberlik hizmetlerini kapsayacaktır.
<ul style="list-style-type: none"> • Film ve belgesellerin hazırlanması ve yayınlanması • Basılan/dağıtılan afiş/broşür vb. materyal sayısı • Düzenlenecek konferans sayısı	Kadınlar için girişimcilik konusundaki destek mekanizmaları hakkında bilgi paylaşımı toplantıları, spot filmler, belgeseller, broşür, afiş vb. basılı ve görsel materyaller hazırlanacak ve kadınların bilgi sahibi olması sağlanacaktır.

Strateji 5: Kadın girişimciliğinin geliştirilmesi ve özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasını yaygınlaştırarak kadınların ekonomik konumlarının güçlenmesinin sağlanması

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
5.6. Kadın girişimcilerin devlet tarafından verilen desteklere ulaşmasını kolaylaştıracak bir sistem oluşturulacaktır.	KOSGEB	GTB (İç Ticaret GM., Esnaf ve Sanatkârlar GM), İŞKUR, ASPB (KSGM), Ekonomi Bakanlığı, Meslek Kuruluşları, Üniversiteler, STK'lar	2018-2023
5.7. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının kadın girişimciliğini destekleyen programlara ve projelere öncelik vermesi sağlanacaktır.	Kalkınma Bakanlığı (Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü)	Kalkınma Ajansları, ASPB (KSGM), Ekonomi Bakanlığı, GTHB, ÇSGB, Meslek Kuruluşları, Üniversiteler, STK'lar, Özel sektör	2018- 2023

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> • Sistemin kurulması • Kurulan sistemden yararlanan kadın sayısı	Sistem, girişimcilik konusunda kadınlara yönelik desteklerin daha etkin bir şekilde kullanılabilmesini temin etmek üzere bütüncül bir yapıda ve kullanıcı dostu olarak yapılandırılacaktır.
• Kadın girişimciliği alanında desteklenen proje sayısı	Kamu, özel sektör ve STK'larla işbirliğinde; yerel dinamikler gözetilerek başta küçük ölçekli çalışan kadın girişimciler olmak üzere kadın girişimciliği projeler yoluyla desteklenecektir.

Strateji 6: Özel politika gerektiren kadınların ekonomik hayatı katılmaları konusunda çalışmaların arttırılması

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE	
6.1. Mevsimlik gezici kadın tarım işçilerine yönelik mesleki ve beceri eğitim programları geliştirilecektir.	İŞKUR, MEB (HBÖGM)	ÇSGB (ÇGM), GTHB, ASPB (KSGM), Yerel yönetimler, Üniversiteler, STK'lar, Meslek Kuruluşları, Özel sektör	2018-2023	
6.2. Kırsal kesim kadınlarını güçlendirmeye yönelik çalışmalara öncelik verilecektir.	GTHB, ASPB	TKDK, İŞKUR, Kalkınma Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı MEB (MTEGM, HBÖGM), Yerel Yönetimler, Özel Sektör	2018- 2023	

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> • Gerçekleştirilen eğitim programı sayısı • Ulaşılan kadın sayısı	2017/6 sayılı Mevsimlik Tarım İşçileri Konulu Genelge'nin başta 12. Maddesi olmak üzere ilgili diğer maddeleri kapsamında mevsimlik geçici tarım işçilerinin sürekli istihdama erişim imkânlarını geliştirmek üzere eğitim programları düzenlenecektir.
<ul style="list-style-type: none"> • Yürüttülen Proje Sayısı • Projelerle ulaşılan kadın sayısı	Kırsal alanda yaşayan kadınların meslek edindirme kurslarından faydalanan oranlarını, istihdamını ve girişimciliğini arttıracı, çalışma koşullarını iyileştirici modellerinin oluşturulmasında başta özel sektör olmak üzere işbirliği içinde projeler yürütülecektir.

Strateji 6: Özel politika gerektiren kadınların ekonomik hayatı katılmaları konusunda çalışmaların arttırılması

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
6.3. Tarıma dayalı iş kollarında, özellikle teknolojik imkânlardan ve gelişmelerden yararlanarak kadın girişimciliğinin özendirilmesi sağlanacaktır.	GTHB	BSTB, TKDK, İŞKUR, ASPB (KSGM), Kalkınma Bakanlığı, MEB (MTEGM, HBÖGM), İşçi-İşveren Sendika ve Konfederasyonları, Yerel Yönetimler, STK'lar	2018-2023
6.4. Engelli kadınların istihdamı ve çalışma hayatında karşılaştığı zorluklarla başa çıkabilmesi amacıyla destekli istihdam modeli geliştirilecektir.	ASPB (EYHGM)	ASPB (KSGM), Kalkınma Bakanlığı, ÇSGB (ÇGM), SGK, DPB, İŞKUR, Üniversiteler, Kamu Görevlileri ve İşçi-İşveren Sendika ve Konfederasyonları, Yerel Yönetimler, STK'lar	2018- 2023

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> Etkinlik sayısı Ulaşılan kadın sayısı	Tarım sektöründe çalışan kadınların, teknolojik gelişmelerden yararlanarak girişimciliğe yönelik bilgi, yetenek ve imkânları geliştirilip, tarımsal alanda güçlenmeleri sağlanacaktır.
<ul style="list-style-type: none"> Geliştirilen destekli istihdam modeli İşe yerleştirilen engelli kadın sayısı	İş koçları aracılığıyla engelli kadınların beceri ve yeteneklerine göre işe yerleştirilmesi, engelli kadınlara iş hayatında destek olunarak iş hayatına adapte olması ve sosyal uyumunun geliştirilmesi sağlanacaktır.

Strateji 6: Özel politika gerektiren kadınların ekonomik hayatı katılmaları konusunda çalışmaların arttırılması

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
6.5. İhtiyaç sahibi kadınların işgücü piyasasına erişimi ile ilgili hizmetler geliştirilecektir.	İŞKUR	ASPB (SYGM), ÇSGB (ÇGM), Yerel Yönetimler, Üniversiteler, STK'lar	2018-2023
6.6. Şiddet mağduru kadınların işgücü piyasalarına girişlerinin kolaylaştırılması için ilgili ŞÖNİM / Kadın Konukevlerinde kurumsal hizmet modeli geliştirilecektir.	ASPB (KSGM)	İŞKUR, Yerel Yönetimler	2018- 2023
6.7. Geçici korunan ve uluslararası koruma başvuru veya statü sahibi kadınlara verilecek eğitimlerin, işgücü piyasası ihtiyaç analizlerinden elde edilen sonuçlarla ilişkilendirilmesi sağlanacaktır.	İŞKUR, Kalkınma Bakanlığı (Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü)	ASPB, İçişleri Bakanlığı (GİGM), MEB, TÜİK, Yerel Yönetimler, Üniversiteler, STK'lar, Özel Sektör	2018- 2023

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
• Ulaşılan kadın sayısı	Sosyal yardım istihdam bağlantısının kurulması politikası kapsamında çalışabilir durumdaki kadınların sürdürülebilir gelir elde etmelerini sağlayacak uygun işlere, mesleki eğitime, Toplum Yararına Çalışma Programına ve diğer aktif işgücü programlarına yönlendirilmesi sağlanacaktır.
• Geliştirilen hizmet modeli • Hizmet modelinden yararlanan kadın sayısı	Şiddet mağduru kadınların, gerek konukevinde barınma sürecinde gerekse konukevinden ayrılip yeniden toplumsal hayatı geçişlerinde psiko-sosyal destek ve ekonomik güçlenme süreçleri geliştirilerek istihdam olanalarının arttırılması ve izlenmesine yönelik bir model oluşturulacaktır.
• Gerçekleştirilen analiz sayısı	Özellikle iş ve meslek danışmanları ile kalkınma ajanslarında görevli uzmanların bulundukları bölgenin işgücü talebi konusunda gerçekleştirecekleri çalışmalarda, kadınların işgücü piyasasında daha fazla yer almalarını sağlayacak bilgilere yer vermeleri hedeflenmektedir.

KARAR ALMA MEKANİZMALARINA KATILIM

TEMEL AMAÇ

Karar alma mekanizmalarında yerel ve ulusal düzeyde kadınların temsilini artırmak ve karar süreçlerine etkin katılımlarını sağlamak.

HEDEFLER

HEDEF 1

Karar alma mekanizmalarında kadınların temsili arttırlacaktır.

HEDEF 2

Karar alma mekanizmalarında yer alan kadınların karar süreçlerindeki etkinliği artıracaktır.

HEDEF 3

Karar alma mekanizmalarında kadın temsilinin önemi ve gerekliliği konusunda toplumsal destek geliştirilecektir.

HEDEF 4

Özel politika gerektiren kadın gruplarının karar alma mekanizmalarında daha fazla yer almasına yönelik politikalar geliştirilecektir.

- STRATEJİ 1** Karar alma mekanizmalarında kadın temsilinin izlenebilirliğinin artırılması ve kadınları destekleyici yasal ve idari düzenlemeler yapılması
- STRATEJİ 2** Karar alma mekanizmalarında kadın temsilini artırmak için toplumsal desteği geliştirmeye yönelik farkındalık faaliyetleri gerçekleştirilmesi
- STRATEJİ 3** Karar alma mekanizmalarında kadın temsilini artırmak amacıyla kadınları teşvik edici ve güçlendirici faaliyetler gerçekleştirilmesi

Strateji 1: Karar alma mekanizmalarında kadın temsilinin izlenebilirliğinin artırılması ve kadınları destekleyici yasal ve idari düzenlemeler yapılması

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
1.1. Karar alma süreçlerinde kadın temsilinin artırılması amacıyla tüm ulusal mevzuat gözden geçirilecektir.	ASPB (KSGM)	TBMM KEFEK, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği, Üniversiteler, STK'lar, Meslek Kuruluşları.	2019-2020
1.2. Kadınların karar alma mekanizmalarında temsilini güçlendirmek amacıyla mevzuat düzenlemelerine yönelik kanun tasarısı taslakları hazırlanacaktır.	Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı	TBMM KEFEK, ASPB (KSGM), Üniversiteler, STK'lar, Türkiye Belediyeler Birliği, Yüksek Seçim Kurulu, Siyasi Partiler	2020-2022

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
• Taranan Mevzuat Sayısı	ASPB/KSGM koordinasyonunda, ilgili kurum ve kuruluşların temsilcilerinin yer alacağı bir mevzuat çalışma grubu kurularak, taraf olunan uluslararası sözleşmeler ve belgeler göz önünde bulundurularak başta Anayasa olmak üzere ilgili tüm yasal mevzuat “kadınların temsilinin artırılması” perspektifinden gözden geçirilecektir.
• Hazırlanan Tasarı Sayısı	Faaliyet 1.1 çerçevesinde yapılan tarama sonuçları dikkate alınarak ulusal ve yerel siyasette kadın temsilinin artırılması amacıyla ilgili mevzuatın revize edilmesine yönelik kanun tasarısı taslakları hazırlanacaktır.

Strateji 1: Yetki ve karar alma mekanizmalarında kadın temsilinin artırılmasına yönelik yasal ve idari düzenlemeler yapılması

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
1.3. Meslek kuruluşları ve sendikaların üst düzey yönetsel organlarında kadın temsilinin artırılmasına yönelik mevzuatta değişiklik yapılmasına dair taslaklar hazırlanacaktır.	Adalet Bakanlığı, ÇSGB	TBMM KEFEK, ASPB (KSGM), İçişleri Bakanlığı, İşçi-İşveren Sendika ve Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları, Üniversiteler, STK'lar	2020-2022
1.4. Sermaye Piyasası Kurulu'ncaya yayınlanan "Kurumsal Yönetim İlkelerinin Belirlenmesine ve Uygulanmasına İlişkin Tebliğ"de değişiklik yapılacaktır.	SPK	ASPB (KSGM)	2021-2022
1.5. Kamu kurum ve kuruluşlarında orta ve üst düzey yönetici pozisyonlarında kadın temsilinin artırılmasına yönelik mevzuatta değişiklik yapılmasına dair kanun tasarısı taslakları hazırlanacaktır.	DPB	TBMM KEFEK, ASPB (KSGM), Adalet Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, YÖK, Üniversiteler, STK'lar	2020-2021

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
• Hazırlanan Mevzuat Tasarısı Sayısı	Faaliyet 1.1 kapsamında yapılan tarama sonuçları dikkate alınarak, meslek kuruluşları ve sendikalarda kadın temsilinin artırılması amacıyla mevzuat değişikliği taslakları hazırlanacaktır.
• Mevzuatta gerçekleştirilen değişiklik	Söz konusu tebliğ çerçevesinde “Yönetim kurulunda en az bir kadın üye bulunur.” ilkesinin zorunlu hale getirilmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilecektir.
• Hazırlanan Mevzuat Tasarısı Sayısı	Faaliyet 1.1 kapsamında Devlet Memurları Kanunu, Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, Hâkimler ve Savcılar Kanunu, Yüksek Öğrenim Personel Kanunu ve ilgili mevzuatın taraması gerçekleştirilecek olup, kamu kurum ve kuruluşlarında kadın temsilinin artırılması amacıyla mevzuat değişikliği gerçekleştirilemesine yönelik kanun tasarısı taslakları hazırlanacaktır.

Strateji 1: Yetki ve karar alma mekanizmalarında kadın temsilinin artırılmasına yönelik yasal ve idari düzenlemeler yapılması

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE	
1.6. Üniversite öğrenci konseylerinde kadın temsilinin artırılması ve eşit temsilin sağlanması adına yönelik mevzuat değişikliği çalışmaları gerçekleştirilecektir.	YÖK	ASPB (KSGM), TBMM KEFEK, Üniversiteler, STK'lar	2020-2021	
1.7. Karar alma mekanizmalarında kadın temsiline yönelik araştırma çalışmaları gerçekleştirilecektir.	ASPB (KSGM)	Kamu kurum ve kuruluşları, Üniversiteler, STK'lar, Kalkınma Bakanlığı	2021-2022	

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
• Hazırlanan Mevzuat Tasarısı Sayısı	"Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Konseyleri ve Yükseköğretim Kurumları Ulusal Öğrenci Konseyi Yönetmeliği"nde ve diğer ilgili mevzuatta değişiklik tasarıları hazırlanacaktır.
• Yürüttülen araştırma sayısı	Kadınların karar alma mekanizmalarında temsiline yönelik yürütülecek araştırmalarda; -Kamuoyunun kadın yönetici algısı, -Kadınların karar alma mekanizmalarında etkin temsilinin önündeki engeller, -Kadınların karar alma mekanizmalarında temsiline yönelik kadın algısı vb. konular ele alınacaktır.

Strateji 1: Yetki ve karar alma mekanizmalarında kadın temsilinin artırılmasına yönelik yasal ve idari düzenlemeler yapılması

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE	
1.8. Kamu ve özel sektörde, karar alma mekanizmalarının her düzeyinde cinsiyete göre ayrıstırılmış verilerin düzenli olarak toplanması ve yayımlanmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilecektir.	TÜİK	ASPB (KSGM), İçişleri Bakanlığı, ÇSGB, DPB, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, İşçi-İşveren Sendika ve Konfederasyonları, Üniversiteler, Özel Sektör, STK'lar	2020-2021	

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
• Yayınlanan İstatistik Sayısı	Uluslararası kuruluşların verilerinden yararlanılarak hazırlanacak yeni veri setleri çerçevesinde "Karar Alma Mekanizmalarında Kadın Temsili" başlığı altında tüm verilerin düzenli biçimde toplanması, yaylanması ve izlenmesi hedeflenmektedir.

Strateji 2: Karar alma mekanizmalarında kadın temsilini artırmak için toplumsal desteği geliştirmeye yönelik farkındalık faaliyetleri gerçekleştirilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE	
2.1. Siyaset, Bürokrasi, Akademi, Özel Sektör ve Sivil Toplum Kuruluşlarında kadınların karar alma mekanizmalarında yer aldığı olumlu rol modellerinin tanıtılması amacıyla medya kampanyası düzenlenecektir.	ASPB (KSGM)	RTÜK, TBMM KEFEK, Kamu kurum ve kuruluşları, Yerel Yönetimler, Özel Sektör, Medya Kuruluşları	2019-2021	
2.2. Karar alma mekanizmalarında görevli üst düzey yöneticilere ve bunların seçim organlarına yönelik farkındalık seminerleri düzenlenecektir.	ASPB (KSGM)	TBMM KEFEK, ASPB, İçişleri Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği, Üniversiteler, STK'lar, Meslek Kuruluşları İşçi-İşveren Sendika ve Konfederasyonları	2020-2022	

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> • Hazırlanan materyal sayısı • Düzenlenen etkinlik sayısı	<p>Kadınların karar alma mekanizmalarında daha fazla yer almasının teşvik edilmesi ve farkındalık oluşturulması amacıyla rol model tanıtım etkinlikleri planlanarak, kısa filmler, broşürler gibi yazılı ve görsel materyaller oluşturulması sağlanacaktır.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Düzenlenen seminer sayısı • Katılımcı sayısı	<p>Ulusal ve yerel siyasette, bürokrasi, akademi, özel sektör, sendikalar, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarının karar alma mekanizmalarında kadınların temsilinin artırılmasında üst düzey yöneticilerin, farkındalığının artırılması amacıyla seminerler gerçekleştirilecektir.</p>

Strateji 2: Karar alma mekanizmalarında kadın temsilini artırmak için toplumsal desteği geliştirmeye yönelik farkındalık faaliyetleri gerçekleştirilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
2.3. Örgün ve yaygın eğitim müfredatında tarama gerçekleştirilecek ve materyallerde yer alan “yönetSEL mekanizmalaR ilişkin görseller” kadınların eşit katılımlına duyarlı hale getirilecektir.	MEB	ASPB (KSGM), Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Üniversiteler, STK’lar	2020-2021
2.4. Kadınların karar alma mekanizmalarındaki temsilinin artırılması konusunda çalışan STK’lar ile işbirliği çalışmaları yürütülecektir.	ASPB (KSGM)	STK’lar	2019-2022

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
• Taranan eğitim materyali sayısı	Örgün ve yaygın eğitim müfredatında gerçekleştirilecek tarama çerçevesinde yönetsel mekanizmlara ilişkin görsellerde kadınların eşit katılımına aykırı öğeler ayıplanarak, kadınların eşit katılımına duyarlı hale getirilecektir.
• Ortak yürütülen etkinlik sayısı	Kadınların karar alma mekanizmalarında daha fazla temsili ve yer alması konusunda, ülke genelinde bu alanda çalışan STK'lar ile çeşitli farkındalık faaliyetleri yürüttülecektir.

Strateji 3: Karar alma mekanizmalarında kadın temsilini artırmak amacıyla kadınları teşvik edici ve güçlendirici faaliyetler gerçekleştirilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE	
3.1. Ülke genelinde üniversite öğrencilerine yönelik "Siyaset, Karar Alma Mekanizmaları ve Kadın" konulu seminerler düzenlenecektir.	ASPB (KSGM)	TBMM KEFEK, YÖK, Üniversiteler, STK'lar	2019-2021	
3.2. Yükseköğretimde kadın liderliğini geliştirmek amacıyla eğitim ve mentörlük programları düzenlenecektir.	ASPB (KSGM), YÖK	Üniversiteler	2019-2022	
3.3. STK'lar, meslek kuruluşları, sendikalar ve konfederasyonlara yönelik karar alma mekanizmalarında kadın konusunda bilgilendirici etkinlikler düzenlenecektir.	ASPB (KSGM)	İşçi-İşveren Sendika ve Konfederasyonları, STK'lar, Meslek Kuruluşları	2018-2022	
3.4. Özel politika gerektiren kadın gruplarının karar alma mekanizmalarında daha fazla yer almalarına yönelik etkinlikler gerçekleştirilecektir.	ASPB (KSGM)	ASPB (EYHGM), STK'lar	2018-2022	

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> Düzenlenen Seminer sayısı Katılımcı sayısı	Ülke genelinde en fazla öğrencisi olan 20 üniversitede ASPB/KSGM tarafından 1 günlük "Siyaset, Karar Alma Mekanizmaları ve Kadın" seminerleri düzenlenecektir.
<ul style="list-style-type: none"> Düzenlenen Program Sayısı Gerçekleştirilen etki analizi sayısı	Yükseköğretimde kadın liderliğini geliştirmek amacıyla kadın akademisyenlere yönelik eğitim ve mentörlük programları düzenlenecektir. Düzenlenecek programların içeriğinin standartlaştırılması ve etkisini ölçmek amacıyla etki analizi çalışmaları yapılacaktır.
Düzenlenen etkinlik sayısı	Kadınların karar alma mekanizmalarında daha fazla yer alması için ilgili kurulzlara yönelik bilgilendirme ve farkındalık artırma eğitimleri düzenlenecektir.
<ul style="list-style-type: none"> Düzenlenen etkinlik sayısı Katılımcı sayısı	Özel politika gerektiren kadın gruplarına yönelik "karar alma mekanizmalarında kadın" konulu bilgilendirici seminerler düzenlenecektir.

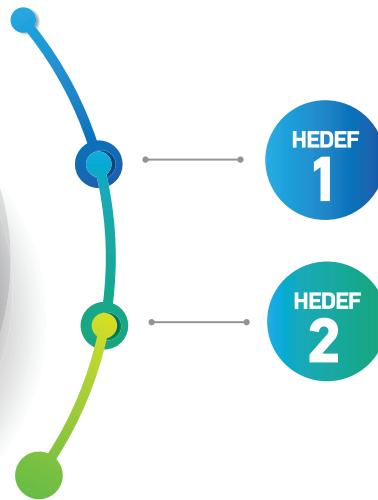

MEDYA

TEMEL AMAÇ

Medyada kadın temsilinin iyileştirilmesini ve güçlendirilmesini, ayrıca kadınların medyayı verimli-eleştirel kullanımlarını sağlamak.

HEDEFLER

Medyada içerik üretici, düzenleyici ve denetleyici mekanizmaların kadın temsilinin iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi konusunda duyarlı olması sağlanacaktır.

Kadınların farkındalıkları arttırlarak, yeni iletişim mecralarını ve medyayı verimli-eleştirel kullanmaları sağlanacaktır.

STRATEJİLER

-
- STRATEJİ 1**
Medya sektörünün her kademesinde çalışan içerik hazırlayıcılarına kadın temsilinin iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi konusunda farkındalık çalışmaları gerçekleştirilmesi
  - STRATEJİ 2**
Medyada düzenleyici ve denetleyici mekanizmaların etkinliğinin artırılması
  - STRATEJİ 3**
Kadınların iletişim araçlarını ve medyayı verimli-eleştirel kullanabilmeleri sağlanarak farkındalık kazandırılması.

Strateji 1: Medya sektörünün her kademesinde çalışan içerik hazırlayıcılarına kadın temsilinin iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi konusunda farkındalık çalışmaları gerçekleştirilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
1.1. Ulusal ve yerel medya çalışanlarına yönelik eğitim programları düzenlenecektir.	ASPB (KSGM), BYEGM	TRT, RTÜK, Basın İlan Kurumu, Anadolu Ajansı, Üniversiteler, İçişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, MEB, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, STK'lar, Yerel Yönetimler	2018-2023
1.2. Anadolu Ajansının Haber Akademisi Eğitimlerinde “Medyada Kadın Temsili” ve “Kadın Odaklı Habercilik” konularına yer verilecektir.	Anadolu Ajansı	ASPB (KSGM), MEB (MTEGM), Basın İlan Kurumu	2018-2023

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> Düzenlenen eğitim programı sayısı Eğitim programlarına katılan kadın-erkek sayısı	ASPB ile medyada faaliyet gösteren meslek kuruluşları, TRT, Anadolu Ajansı ve STK'lar arasında eğitim protokollerini imzalanarak; Diyanet İşleri Başkanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı gibi kamuusal yayincılık yapan kamu kuruluşlarında görevli personele yönelik eğitim ve bilgilendirme çalışmaları yürütülecektir.
<ul style="list-style-type: none"> Eğitim programlarına katılan kadın-erkek sayısı	Yeni Nesil Habercilik ve Ajans Muhabirliği Eğitimi başta olmak üzere eğitimlerde medyada kadın temsili konularına yer verilecektir. Eğitim İçeriği Anadolu Ajansı, ASPB ve MEB işbirliğinde hazırlanacaktır.

Strateji 1: Medya sektörünün her kademesinde çalışan içerik hazırlayıcılarına kadın temsilinin iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi konusunda farkındalık çalışmaları gerçekleştirilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
1.3. İletişim Fakültesi öğrencilerine yönelik atölye çalışmaları düzenlenecektir.	ASPB (KSGM)	İletişim Fakülteleri, KASAUM'lar, STK'lar	2018-2022
1.4. İletişim Meslek Lisesi öğrencilerine yönelik eğitim programları düzenlenecektir.	ASPB (KSGM)	MEB (MTEGM), İletişim Fakülteleri, KASAUM'lar, Ulusal/Yerel Medya Kuruluşları	2018-2022
1.5. Eğitim ve Atölye Çalışmalarını değerlendirmek üzere analiz çalışmaları yapılacaktır.	ASPB (KSGM)	İletişim Fakülteleri, KASAUM'lar	2022-2023
1.6. Üniversitelerin lisans ve lisansüstü programlarında “Medyada Kadın Temsili” vb. konularına yer verilecektir.	YÖK	ASPB (KSGM), İletişim Fakülteleri, KASAUM'lar, Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalları	2018-2019

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> Düzenlenen atölye sayısı Atölyelere katılan kadın-erkek öğrenci sayısı	“Medyada Kadın Temsili Atölyeleri”, iletişim fakülteleri ev sahipliğinde diğer iletişim fakültelerinin öğrencilerinin de katılımı ile gerçekleştirilecektir.
<ul style="list-style-type: none"> Düzenlenen eğitim sayısı Eğitimlere katılan kadın/erkek öğrenci sayısı	Pilot uygulama olarak, belirlenecek beş iletişim meslek lisesinde, kadın odaklı habercilik ve medyada kadın temsili konularında eğitimler verilecektir.
• Hazırlanan etki analizi raporu sayısı	Her yıl düzenlenen çalışmaların ardından yıllık izleme değerlendirme ve etki analiz çalışmaları gerçekleştirilecektir.
<ul style="list-style-type: none"> Konu ile ilgili dersleri açan iletişim fakültesi sayısı İlgili dersleri alan kadın-erkek öğrenci sayısı	YÖK'ten, toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi veren üniversite ve fakültelere ilişkin bilgi-rapor, kadın ve medya konusunda yazılan tezlere ilişkin envanter talep edilecektir. İletişim fakülteleri öğrencilerinin kadın ve medya konusunda tez hazırlaması teşvik edilecektir.

Strateji 1: Medya sektörünün her kademesinde çalışan içerik hazırlayıcılarına kadın temsilinin iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi konusunda farkındalık çalışmaları gerçekleştirilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
1.7. İletişim meslek liselerinde görevli meslek öğretmenlerine yönelik “Medyada Kadın Temsili”, “Kadın Odaklı Habercilik” konularında farkındalık çalışmaları yürütülecektir.	ASPB (KSGM)	MEB (MTEGM), YÖK, İletişim Fakülteleri	2020-2023
1.8. Üniversitelerin Bilgisayar Mühendisliği ve Yazılım Mühendisliği Bölümü öğrencilerine yönelik ‘Dijital Oyunlarda Kadın Temsili’ konusunda farkındalık çalışmaları yapılacaktır.	ASPB (KSGM)	Üniversiteler	2018-2023
1.9. Üniversitelerin Çizgi Film-Animasyon Bölümü öğrencilerine yönelik “Çocuk Programlarında Kadın Temsili” konusunda farkındalık çalışmaları yürütülecektir.	ASPB (KSGM)	ASPB (ÇHGM, EYDB), Üniversiteler	2020-2023
1.10. Çocuk programı yapımcıları ve çizgi film senaristlerine yönelik “Çocuk Programlarında Kadın Temsili” konusunda farkındalık çalışmaları yapılacaktır.	ASPB (KSGM)	ASPB (ÇHGM, EYDB), TRT	2018-2023

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> Düzenlenen seminer, panel vb. sayısı Seminer, panel vb. katılan kadın-erkek akademisyen sayısı	Pilot uygulama olarak belirlenecek iletişim meslek liselerinde görevli öğretmenlere yönelik “Medyada Kadın Temsili” ve “Kadın Odaklı Habercilik” konularında seminer ve paneller düzenlenecektir.
<ul style="list-style-type: none"> Düzenlenen seminer, panel vb. sayısı Seminer, panel vb. katılan kadın-erkek sayısı	Belirlenecek Üniversitelerde bilgisayar ve yazılım mühendisliği öğrencilerine yönelik ‘Dijital Oyunlarda Kadın Temsilinin İyileştirilmesi’ konusunda çalışmalar yürütülecektir.
<ul style="list-style-type: none"> Düzenlenen seminer, panel vb. sayısı Seminer, panel vb. katılan kadın-erkek sayısı	Üniversitelerin çizgi film animasyon bölümünde okuyan öğrencilere yönelik “çocuk programlarında kadın temsili” konusunda farkındalık çalışmaları yürütülecektir.
<ul style="list-style-type: none"> Düzenlenen seminer, panel vb. sayısı Seminer, panel vb. katılan kadın-erkek sayısı	ASPB TRT işbirliği ile çizgi film yapımcı ve senaristleri başta olmak çocuk programlarının yapımcı, yönetmen ve senaristlerine yönelik “çocuk programlarında kadın temsili” konusunda farkındalık çalışmaları yürütülecektir.

Strateji 1: Medya sektörünün her kademesinde çalışan içerik hazırlayıcılarına kadın temsilinin iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi konusunda farkındalık çalışmaları gerçekleştirilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
1.11. Üniversitelerin reklamcılık, halkla ilişkiler ve tanıtım bölümü öğrencilerine yönelik “Medyada Kadın Temsili” konusunda farkındalık çalışması yürütülecektir.	ASPB (KSGM)	Üniversiteler	2020-2023
1.12. RTÜK tarafından “Medyada Kadın Temsili” konusuna yer verilecektir.	RTÜK	ASPB (KSGM), Üniversiteler	2018-2023
1.13. Ortaöğretim öğrencilerine yönelik seçmeli olarak verilen medya okuryazarlığı dersi ve ders kitabında ‘Medyada Kadın Temsili’ konusuna yer verilecektir.	MEB (TTKB)	ASPB (KSGM)	2018-2023
1.14. İŞKUR’un Mesleki Eğitim Kurslarında bilgi ve iletişim sektörü ile ilgili eğitimlerde “Medyada Kadın Temsili” konusuna yer verilecektir.	ASPB (KSGM), İŞKUR	Üniversiteler, MEB (HBÖGM), Yerel Yönetimler	2018-2023

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> Düzenlenen seminer, panel vb. sayısı Seminer, panel vb. katılan kadın-erkek sayısı	Üniversitelerin reklamcılık, halkla ilişkiler ve tanıtım bölmelerinde okuyan öğrencilere yönelik medyada kadın temsili konusunda farkındalık çalışmaları yürütülecektir.
<ul style="list-style-type: none"> Düzenlenmesi öngörülen konulara ilişkin Medya Okuryazarlığı sitesinde yer alan içerik sayısı Düzenlenmesi öngörülen konulara ilişkin RTÜK Çocuk sitesinde yer alan içerik sayısı	RTÜK tarafından hazırlanmakta ve güncellenmekte olan "Medya Okuryazarlığı" (http://www.medyaokuryazarligi.gov.tr) ve "RTÜK Çocuk" (http://www.rtukcocuk.gov.tr/) web sitelerinde medyada kadın temsili konularına yer verilecektir.
<ul style="list-style-type: none"> Eğitim materyalinde yer verilen konu sayısı	Ortaöğretim kurumlarında seçmeli olarak okutulan medya okuryazarlığı dersinde medyada kadın temsili konularına yer verilecektir. Ortaöğretim kurumlarında Medya Okuryazarlığı dersinin seçilmesinin özendirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.
<ul style="list-style-type: none"> Konuya yer verilen ders sayısı Kursa katılan kadın-erkek sayısı	İŞKUR tarafından düzenlenen Mesleki Eğitim Kurslarında ilgili meslek türlerinin (reklam yazarlığı, interaktif medya yazarlığı vb.) eğitim konularına medyada kadın temsili konusu eklenecektir.

Strateji 1: Medya sektörünün her kademesinde çalışan içerik hazırlayıcılarına kadın temsilinin iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi konusunda farkındalık çalışmaları gerçekleştirilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
1.15. Ülkemizde video paylaşım sitelerinde içerik paylaşımı yapanlara yönelik organizasyonlarda “Medyada Kadın Temsili” konusunda farkındalık çalışmalarına yer verilecektir.	ASPB (KSGM)	Özel Sektör	2018-2023

Strateji 2: Medyada düzenleyici ve denetleyici mekanizmaların etkinliğinin artırılması

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
2.1. Medya mecralarında hak ihlalleri çerçevesinde kural ve etik ilkelerin örneklerle açıklanması uygulama kılavuzu oluşturulacak ve yaygınlaştırılacaktır.	ASPB (KSGM)	Üniversiteler, Meslek Kuruluşları , STK'lar	2018-2019
2.2. Medyada kadın temsilinin iyileştirilmesine yönelik katkı sunan haber, reklam, dizi, film, çizgi film, çocuk programı vb. “iyi örnekler” ödüllendirilecektir.	RTÜK	ASPB (KSGM, ÇHGM, ATHGM), Meslek Kuruluşları, STK'lar	2018-2023

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> Düzenlenen seminer, panel vb. sayısı Seminer, panel vb. katılan kadın-erkek sayısı	Google Türkiye Ofisi ile yapılacak işbirliği ile güncel bir meslek olan "youtuber"lara yönelik eğitimlerde "Medyada Kadın Temsili" vb. konulara yer verilecektir.
PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> Basılan kılavuz sayısı Dağıtılan kılavuz sayısı	Hazırlanacak kılavuzlar; televizyon, gazete, radyo vb. farklı medya mecralarına ilişkin hak ihlalleri çerçevesinde kural ve etik ilkeleri içerecektir.
• Ödüllendirilen dizi/ film/çizgi film / program sayısı	Mevcut ödül mekanizmalarına kadın temsilinin iyileştirilmesi kategorisi eklenecektir.

Strateji 2: Medyada düzenleyici ve denetleyici mekanizmaların etkinliğinin artırılması

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
2.3. Medya alanında düzenleyici veya denetleyici kamu kuruluş personeline yönelik "Medyada Kadın Temsili" konusunda farkındalık eğitim programları düzenlenecektir.	BYEGM, RTÜK	ASPB (KSGM), BTK, Üniversiteler	2018-2023

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> • Düzenlenen eğitim programı sayısı • Eğitim programlarına katılan kadın-erkek sayısı • Konu ile ilgili uzman, uzman yardımcılarına yönelik düzenlenen eğitim programı sayısı, • Konu ile ilgili hazırlanan uzmanlık tezi sayısı	Görevli uzman/uzman yardımcılarının eğitimlerinde kadın ve medya konusuna yer verilecektir. Uzmanlık tezlerinin bu alana yönlendirilmesi teşvik edilecektir.

Strateji 3: Kadınların iletişim araçlarını ve medyayı verimli eleştirel kullanabilmeleri sağlanarak farkındalık kazandırılması.

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
3.1. Medyada kadın temsili üzerine araştırmalar yapılacaktır.	ASPB (KSGM)	Kalkınma Bakanlığı, İletişim Fakülteleri, KASAUM'lar, Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalları, RTÜK, BYEGM	2018-2019
3.2. Kadınların ve kız çocukların yeni iletişim teknolojilerini kullananları, erişimleri ve erişimleri önündeki engellere ilişkin durumu tespit etmek üzere nicel ve nitel araştırma yapılacaktır.	ASPB (KSGM)	Kalkınma Bakanlığı, MEB, TÜBITAK, BTK, TÜİK, İletişim Fakülteleri, KASAUM'lar, Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalları	2019-2022

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
• Yapılan araştırma sayısı	Televizyon, gazete, internet vb. medya mecralarında kadınların temsil ediliş biçimlerine ilişkin kapsamlı bir araştırma yapılacaktır.
• Yapılan nicel araştırma sayısı • Yapılan nitel araştırma sayısı	Konuya ilgili araştırmalar yapılacaktır.

Strateji 3: Kadınların iletişim araçlarını ve medyayı verimli eleştirel kullanabilmeleri sağlanarak farkındalık kazandırılması.

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
3.3. 'Dijital Okuryazarlık Eğitimlerine' kadınların katılımları arttıracaktır.	MEB (HBÖGM)	ASPB (KSGM), TRT, Google Türkiye, Yerel Yönetimler	2018-2023
3.4. Kadınların ve kız çocukların; Medya, İletişim, Yayıncılık ve Bilişim Teknolojileri sektöründe yer alan mesleklerde mesleki yeterlilik belgesi alması desteklenecektir.	MYK	ASPB (KSGM), Yerel Yönetimler	2018-2023

PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
<ul style="list-style-type: none"> • Açılan kurs sayısı • Kurslara katılan kadın ve erkek kursiyer sayısı	HBÖGM tarafından eğitim programının açılabilmesi için programın kamu spotu vb. tanıtıcı faaliyetler ile kamuya duyurusu gerçekleştirilecek olup, Uzaktan eğitim modülü geliştirilecektir.
<ul style="list-style-type: none"> • MYK Mesleki Yeterlilik belgesi alan kadın sayısı	Kadınların Mesleki Yeterlilik Belgeleri alarak sektörde profesyonel bir bakış açısıyla yer almaları sağlanacaktır.

KAYNAKÇA

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, (2017) . Geçici Barınma Merkezleri Bilgi Notu, 10 Ekim 2017, https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/02_10_2017_Suriye_GBM_Bilgi_Notu.pdf.
- ASPB.(2014). Türkiye'de Kadın İşgücü Profili İstatistiklerinin Analizi Raporu. 20 Nisan 2015.
- Basın Konseyi. (1988). Basın Meslek İlkeleri. 13 Şubat 2014, <http://www.basinkonseyi.org.tr/basin-meslek-ilkeleri>
- Başbakanlık. (2016). Altmış Beşinci Hükümet Programı. Ankara: Başbakanlık.
- BM. (1979). Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi. Erişim tarihi: 23. 06.2017,<http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/56791509369dc581687853ed/Cedaw%2015.pdf>
- BYEGM. (2014). Türk Basını. 12 Şubat 2014, <http://www.byegm.gov.tr/turkce/turkbasini>.
- Çadır, Mustafa (2011), Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü (TBMM'de Grubu Bulunan Siyasi Partiler Bağlamında Ankara İl Örneği), Uzmanlık Tezi, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- ÇSGB. (Haziran 2015). Ulusal İstihdam Stratejisi 2014-2023 2. İzleme ve Değerlendirme Kurulu Toplantısı Mevcut Durum Raporu, 10 Ekim 2017, http://www.uis.gov.tr/media/1276/ek-1_2idk_mevcut_durum_raporu.pdf
- ÇSGB. (Aralık 2015). Ulusal İstihdam Stratejisi 2014-2023, 10 Ekim 2017, <http://www.uis.gov.tr>
- DPB (2017), Kamu Personelinin Cinsiyet Dağılımı, 14 Şubat 2018, <http://www.dpb.gov.tr/tr-tr/istatistikler/kamu-personeli-istatistikleri>
- Ecevit, Y. Saritaş-Eldem, C. (2013). Türkiye'de Cinsiyet Eşitliğine Elverişli Ortamın Oluşturulması BM Ortak Programı içinde "Türkiye'de Kadınların İşgücüne Katılımı ve İstihdamı, syf 12-58.
- EIGE (2017), İstatistikler (2017), 07 Temmuz 2017, http://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/indicator/ta_pwr_pol_parl_wmid_locpol

EIGE. (2018), Gender Equality Glossary and Thesaurus, Erişim tarihi: 5.2.2018, <http://eige.europa.eu/rdc/thesaurus/terms/1102>.

EUROSTAT (2017), <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü.(2012).Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı (2012-2016).

HÜNEE. (2009). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008 Ana Rapor. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları. http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/areas/woman/3_rapor/kadin_istihdamı_artırıcı_calismalar.pdf

HÜNEE. (2006). Ulusal Anne Ölümleri Çalışması, 2005. Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü ve Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu.

HÜNEE. (2014). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2013 Ana Rapor. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

IPU (2017), Women in National Parliaments, 07 Temmuz 2017, <http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>

Kalkınma Bakanlığı. (2013a).Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018). Ankara: Kalkınma Bakanlığı.

Kalkınma Bakanlığı. (2013b). Toplumsal Cinsiyet Çalışma Grubu Raporu, Ankara.

Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı (2015-2018), 10 Ekim 2017, <https://www.sanayi.gov.tr/>

KSGM (2008), Politika Dokümanı: Yetki ve Karar Alma Sürecinde Kadın, Ankara.

KSGM (2017), Türkiye'de Kadın, 07 Temmuz 2017, <http://www.kadininstatusu.gov.tr/uygulamalar/turkiyede-kadin>.

KSGM, (2018). Türkiye'de Kadın, 14 Şubat 2018, <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/uygulamalar/turkiyede-kadin>.

KSGM. (2007). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı (2008-2013), Ankara.

KSGM.(2007). Kadın ve Ekonomi Politika Dokümanı, Ankara. 20 Şubat 2014.

KSSGM. (Ağustos, 1998). 1996 Ulusal Eylem Planı, Ankara.

KSSGM. (Eylül, 2001). Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi (Türkçe-İngilizce) Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu. Ankara.

KSSGM. (Kasım, 2001). Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve İhtiyari Protokol. Ankara.

Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü (2017), 29 Mart 2009 Mahalli İdare Seçim Sonuçları, 10 Mart 2017 http://www.migm.gov.tr/Dokumanlar/cinsiyetlerine_gore_secilmis_sayilar.pdf.

MEB. (2010). 18. Milli Eğitim Şurası Kararları 2010. Erişim tarihi: 23.06.2017, http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_10/02113646_18_sura.pdf.

MEB. (2015). Milli Eğitim Bakanlığı Stratejik Planı (2015-2019). Ankara.

MEB. (2017). Örgün Eğitim İstatistikleri. Erişim tarihi: 05. 10. 2017, http://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=270.

RTÜK. (2007). Yayıncılık Etik İlkeleri. 13 Şubat 2014, https://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=ceb44980-c47e-4364-9b6a-1e3242552102.

Sabancı Üniversitesi (2016), Türkiye'de Halka Açık Şirketlerde Kadın Direktörler Raporu 2016, 13 Haziran 2017, <http://gazetesu.sabanciuniv.edu/tr/2016-11/turkiyede-halka-acik-sirketlerde-kadin-direktorler-raporu-2016-aciklandi>.

T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. (2015). Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2014-2020), [http://kkp.tarim.gov.tr/sp/UKKS%20\(2014-2020\).pdf](http://kkp.tarim.gov.tr/sp/UKKS%20(2014-2020).pdf).

T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2013). Sağlık Alt Çalışma Grubu Raporu, Onuncu Kalkınma Planı Toplumsal Cinsiyet Çalışma Grubu Raporu, 151-264.

T.C. Sağlık Bakanlığı (2017b). Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2016 Haber Bülteni. <http://www.saglikistatistikleri.gov.tr/dosyalar/>

SIY_2016_Haber_Bulteni.pdf, 2017 (Ekim 2017).

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2013). Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2012. Ankara: Sentez Matbaacılık ve Yayıncılık.

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2017a). Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2015. Ankara: Sistem Ofset Basım Yayıncılık.

T.C. Sağlık Bakanlığı. Stratejik Plan 2013-2017. <https://sgb.saglik.gov.tr/content/files/stratejikplan20132017/index.html>, 2012 (Temmuz 2017).

TBMM – KEFEK (Kasım, 2013). Her Alandaki Kadın İstihdamının Arttırılması ve Çözüm Önerileri Komisyon Raporu. Ankara

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK). (2012). Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinde Medyanın Rolü Konulu Komisyon Raporu. Ankara: KEFEK Yayınları.

The Global Media Monitoring Project. (2015). Who Makes The News. 5 Temmuz 2017, <http://whomakesthenews.org/gmmp/gmmp-reports/gmmp-2015-reports>

TÜİK (2017), Seçim Yılına Göre Milletvekili Sayısı, 07 Temmuz 2017 <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>

TÜİK, Kazanç Yapısı Araştırması Sonuçları. www.tuik.gov.tr, Erişim Tarihi: Aralık 2017.

TÜİK, Hane Halkı İşgücü İstatistikleri..www.tuik.gov.tr, Erişim Tarihi: Mart 2018.

TÜİK. (2016). Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı. Erişim tarihi:05.10.2017, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr>

TÜİK. (2016a). Yazılı Medya İstatistikleri 2015. 5 Temmuz 2017, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21543>

TÜİK. (2016b). En Son Kullanım Zamanına Göre Bireylerin Bilgisayar ve İnternet Kullanım Oranları. Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması. 5 Temmuz 2017, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028.

TÜİK. Türkiye Sağlık Araştırması, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1095, 2017 (Haziran 2017).

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti. (1998). Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi. 13 Şubat 2014, <http://www.tgc.org.tr/bildirge.asp>.

TÜSEB TAÇESE. (2017). Doğum Şekli Tercihinin Multidisipliner İrdelenmesi Çalıştayı Kitapçığı, Ankara: Furden Matbaa.

UCLG (2017), From the SDG5 to Habitat III: The Role of local governments in promoting gender equality for sustainability, 23 Haziran 2017, https://www.uclg.org/sites/default/files/the_role_of_local_governments_in_promoting_gender_equality_for_sustainability.pdf

UNESCO. (2016). Global Education Monitoring Report. Erişim tarihi: 23.06.2017, <http://en.unesco.org/gem-report/>

World Economic Forum (2016), Closing the Economic Gender Gap: Learning from the Gender Parity Task Forces, 13 Haziran 2017, http://www3.weforum.org/docs/WEF_2016_Closing_the_Economic_Gender_Gap.

YÖK. (2015 b). Yükseköğretim kurumları toplumsal cinsiyet eşitliği tutum belgesi. Erişim tarihi: 23.06.2017,http://www.yok.gov.tr/documents/10279/22712333/YOK_Tutum_belgesi.pdf.

YÖK. (2015a). Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı üniversite çalışmayı sonuç raporu. Erişim tarihi: 23.06.2017,http://www.yok.gov.tr/documents/18755141/21995091/22_kadin_calistayı_ile_ilgili_genel_kurulda_alinan_karar_29_05_2015.pdf

YÖK. (2017). Yükseköğretim İstatistikleri. Erişim tarihi: 03.07.2017, https://istatistik.yok.gov.tr/yuksekogretilstatistikleri/2017/2017_T1.pdf

YSK (2014), 2014 Yerel Seçim Sonuçları, 22 Haziran 2017, http://www.ysk.gov.tr/ysk/faces/HaberDetay?training_id=YSKPWCN1_4444004534&_afrLoop=347196357241501&_afrWindowMode=0&_afrWindowId=122rw40vv1_1#%40%3F_afrWindowId%3D122rw40vv1_1%26_afrLoop%3D347196357241501%26training_id%3DYSKPWCN1_4444004534%26_afrWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3D122rw40vv1_35

KADININ STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Eskişehir Yolu Söğütözü Mah.
2177 Sok. No: 10/A Kat: 20-21
Çankaya/Ankara/TÜRKİYE
Telefon: +90 312 705 91 77 / +90 312 705 91 78
Faks: +90 312 705 91 92

<http://www.kadininstatusu.gov.tr>